

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Юридична клініка

АКТУАЛЬНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Збірка тез наукових доповідей і повідомлень
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів,
аспірантів та молодих вчених

м. Харків, 18 травня 2018 р.

Харків
«Право»
2018

УДК 340.136(477)-044.337

A43

Редакційна колегія:

В. П. Янишен – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права №1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, керівник Юридичної клініки;

Я. О. Токарь – здобувач кафедри цивільного права №1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, адміністратор Юридичної клініки;

Н. В. Рогальська – студентка Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, консультант Юридичної клініки

*Відповідальність за зміст тез доповідей та повідомлень
несуть самі автори*

Актуальні шляхи удосконалення українського законодавства : зб. тез наук. доп. і повідомл. VII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Харків, 18 трав. 2018 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2018. – 196 с.

ISBN 978-966-937-432-5

У збірці містяться тези наукових доповідей і повідомлення учасників VII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні шляхи вдосконалення українського законодавства».

Збірка розрахована на студентів, аспірантів юридичних ЗВО, молодих вчених-правників та всіх, хто цікавиться тенденціями розвитку українського законодавства.

УДК 340.136(477)-044.337

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2018

© Юридична клініка, 2018

© Оформлення. Видавництво «Право», 2018

ISBN 978-966-937-432-5

ВСТУПНЕ СЛОВО

Шановні учасники конференції.

Ми дуже раді бачити ваші прізвища серед авторів цього збірника. Ми вже всьоме проводимо такий прекрасний захід – конференцію «Актуальні шляхи вдосконалення українського законодавства», але не перестаємо вдосконалюватися і цього разу ви зможете побачити таку рідну для деяких з нас секцію «юридична клінічна діяльність».

Наш колектив впевнений, що в цей час проєвропейського спрямування розвитку нашої держави та освіти, кожен з нас зможе почерпнути щось проблемне і цікаве як для себе особисто, так і для науки взагалі. З того моменту, коли наша держава взяла на себе зобов'язання приведення національного законодавства у відповідність до норм Європейського Союзу наш колектив вирішив проводити такого роду конференції, які б були присвячені актуальним шляхам удосконалення українського законодавства.

Вважаємо, що такі заходи є корисними не тільки для студентів, аспірантів, молодих учених, а й викладачів та практикуючих юристів.

Сподіваємося, що вклад, який було зроблено колективом Юридичної клініки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та учасниками конференції послугує поштовхом для подальшої роботи та натхнення до наукового розвитку не тільки кожного читача, але і послугує фундаментом для розвитку якісного законодавчого процесу та науки.

З повагою,
керівник Юридичної клініки
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
к.ю.н., доцент

В. П. Янишен

СЕКЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА МИТНОГО ПРАВА

Демченко Василь Олександрович

Студент 2 курсу, 3 групи,

Інституту прокуратури та кримінальної
юстиції Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІВ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 15.12.2017 № 1402-VIII суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі. Судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судоустрою чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді. На суддів поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII згідно із статтею 3 цього закону. Отже, судді є спеціальними суб'єктами адміністративних правопорушень у випадку вчинення адміністративних правопорушень, які безпосередньо пов'язані із виконанням своїх посадових обов'язків. У зв'язку із цим існують певні особливості щодо притягнення суддів до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що становить собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень. Тобто це відповідальність, яка настає у зв'язку із вчиненням особою правопорушень передбачених нормами адміністративного права.

Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) судді, як спеціальні суб'єкти можуть притягатися до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, а саме – за ст. ст. 172–4–172–8 КУпАП. Наприклад, в статті 172–6 КУпАП закріплено, що неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Прикладом про притягнення судді до адміністративної відповідальності за вказаною статтею може бути постановою Соснівського районного суду по справі № 711/2319/18 від 19 квітня 2018 року згідно із якою суддя Черкаського окружного адміністративного суду не повідомив Національне агентство з питань запобігання корупції про суттєві зміни у своєму майновому стані, чим вчинив адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, відповідальність за вчинення якого передбачена частиною 2 статті 172–6 КУпАП. Так, відповідно п. 2 роз'яснень спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією» вих. № 223–943/0/4–17 від 22.05.2017 року, суб'єктивна сторона правопорушення, передбаченого статтею 172–6 КУпАП, характеризується наявністю вини у формі прямого чи непрямого умислу; вчинення цього діяння через необережність виключає притягнення особи до адміністративної відповідальності. Крім того, на умисну форму вини, а також наявність відповідного корисливого або іншого особистого інтересу особи, чи інтересу третіх осіб, як на обов'язкові ознаки корупційного правопорушення звертає увагу Конституційний Суд України в рішенні від 06.10.2010 року (справа № 1–27/2010).

Суб'єктом правопорушень у цих статтях є особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII, до яких входять і судді. Згідно статті 221 КУпАП судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів розглядають справи про адміністративні правопорушення.

Отже, можна зробити висновок, що питання притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, достатньо врегульовано в вітчизняному законодавстві, і судді, як спеціальні суб'єкти адміністративної відповідальності, також несуть адміністративну відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Науковий керівник: к. ю. н, асистент кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Зелінська Я. С

Зайка Анастасія Валентинівна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, ПККОЮ, 2 курс,
10 група

ШТРАФНІ БАЛИ ЯК АДМІНІСТРАТИВНЕ СТЯГНЕННЯ

На сьогодні трансформація суспільства, розвиток держави у європейському напрямі вимагає відповідної зміни правового регулювання, а разом із тим призводить до оновлення та вдосконалення національного законодавства. Так відомо, що Верховна Рада України прийняла Закон України від 14 липня 2015 року № 596-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху» (далі – Закон № 596), який набув чинності 8 серпня 2015 року. Зазначеним актом було запроваджено такий вид адміністративного стягнення, як штрафні бали. Саме у зв'язку з тим, що до цього часу не було відомо такого стягнення в Кодексі України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) окреслена проблематика є досить актуальною. Штрафні бали є стягненням, що накладається на громадян за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі (ст. 27¹ КУпАП) [1]. Указана стаття передбачає, що кожному громадянину, який має право керування транспортним засобом, нараховується 150 балів щороку. Ця система працює таким чином: якщо в автоматичному режимі фіксується порушення правил дорожнього руху – як наслідок, від загальної суми водія віднімається та кількість балів, яка передбачена статтею особливої частини КУпАП. Так, у випадку перевищення швидкості з водія знімається 50 балів. І лише після вичерпання ліміту балів – з особи стягується штраф.

Однак, у нововеденні вбачаються деякі проблемні аспекти, зокрема в ст. 14² КУпАП закріплюється, що за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, адміністративну відповідальність несуть юридичні та фізичні особи, за якими зареєстровано транспортний засіб [1]. Хоча вказане положення і полегшує життя працівників правоохоронних органів, адже більше не знадобиться займатися пошуком доказової бази винуватості особи, яка була за кермом автомобіля, складати протокол про адміністративне правопорушення тощо. Але разом із тим, якщо власник авто не був за кермом, йому доведеться це доводити.

Законодавством передбачено, що власник транспортного засобу може звільнитися від адміністративної відповідальності у двох ситуаціях:

– транспортний засіб, його номерний знак вибули з володіння внаслідок протиправних дій інших осіб, це можна підтвердити надавши копію власної заяви про кримінальне правопорушення чи рішення суду, або інші документи, які встановлюють факт викрадання транспортного засобу;

– на момент вчинення правопорушення, таким транспортним засобом керувала інша особа. Якщо особа, яка власне керувала автомобілем під час вчинення адміністративного правопорушення звернеться з відповідною заявою до уповноваженого підрозділу Національної поліції про згоду з притягненням її до відповідальності, то власник автомобіля вважатиметься не винним [2].

Нині штрафування балами ще не здійснюється, оскільки бали можуть списуватися лише у тому випадку, коли правопорушення було зафіксовано засобами автоматичної фото- і відеофікації, а такої технічної можливості у переважній більшості населених пунктів немає.

Заслуговує на увагу думка П. С. Лютикова, що ідея впровадження штрафних балів у сучасних умовах не доцільна, адже це питання містить безліч нюансів та суперечностей, які сучасне законодавство не прийняло, на жаль, до уваги. На думку науковця, закон щодо штрафних балів – це приклад з історії, коли видавались індульгенції. Водій отримує на рік 150 балів, за які він може вчинити певну кількість покарань, за які норми минулого законодавства надавали право навіть позбавити водія права керувати транспортним засобом на певний термін, що просто юридичний нонсенс [3]. Незважаючи на це, такий вид стягнення, як штрафні бали, це в першу чергу гуманний крок, зроблений законодавцем, який дозволяє при порушенні Правил дорожнього руху не сплачувати штраф, а обійтись зняттям штрафних балів, а по-друге, введення штрафних балів наближають наше законодавство до європейського, де штрафні бали діють понад десять років та процедура їх застосування чітко регламентована.

Список використаної літератури:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. №8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. – Додаток до №51. – Ст. 1122.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху : Закон України від 19.07.2015 р. №596-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2015. – №39. – Ст. 372.

3. Лютиков П. С., Бутчана В. В. Штрафні бали як історичні індульгенції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://www.rusnauka.com/44_NEIK_2015/Pravo/2_203227.doc.htm.

Науковий керівник – асистент кафедри адміністративного права Спасенко В. О.

Іванова Аліна Сергіївна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, ІПКОЮ, 2 курс,
10 група

ЩОДО ПИТАННЯ ДУБЛЮВАННЯ НАГЛЯДОВИХ (КОНТРОЛЬНИХ) ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНСПЕКЦІЇ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Проблеми, пов'язані з екологією, у сучасному світі є досить актуальними. Вчені зі всього світу намагаються знайти альтернативні джерела енергії, зберегти рідкісні екземпляри флори і фауни та уповільнити процес глобального потепління. У той самий час велика кількість підприємств займається незаконним браконьєрством, підпільним видобутком корисних копалин і забрудненням навколишнього природного середовища шкідливими залишками від виробництва.

За таких умов залучається державний механізм з охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів. В Україні він репрезентований такими органами, як Державна екологічна інспекція України, Державна служба геології та надр України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державне агентство рибного господарства України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державна служба України з безпеки на транспорті. Міністерство ж екології та природних ресурсів забезпечує загальну реалізацію державної політики в екологічній сфері.

Згідно зі ст. 16 Конституції України, забезпечення екологічної безпеки, збереження екологічної рівноваги і генофонду громадян, а також подолання наслідків Чорнобильської катастрофи є обов'язком держави

[1]. Так, одним з органів, за допомогою якого держава здійснює ці задачі є Державна екологічна інспекція України (Держекоінспекція).

Відповідно до ст. 1 Положення про Державну екологічну інспекцію України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 року № 275, Держекоінспекція – це центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого відноситься реалізація державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів [2].

Однією з основних проблем, пов'язаних зі здійсненням своїх повноважень Державною екологічною інспекцією України, є дублювання наглядових (контрольних) функцій органами виконавчої влади, які здійснюють реалізацію державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища. Так, наразі відбувається фактичне повторення юрисдикційних повноважень Державної екологічної інспекції України, Державної служби геології та надр України, Державного агентства лісових ресурсів України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державного агентства рибного господарства України, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів і Державної служби України з безпеки на транспорті.

Як зазначається на офіційному порталі Міністерства екології та природних ресурсів, одним з наслідків такого дублювання стала фактична безконтрольність проблеми незаконного видобутку бурштину. Адже контролювати вказане питання мали три органи – Держекоінспекція, Держлісагенство та Держгеонадра [3].

Держава дійшла до висновку, що потрібне повне реформування органів виконавчої влади, які реалізують державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища. 31 травня 2017 року було схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 616-р Концепцію реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища [4].

Основною новелою стала ліквідація Держекоінспекції і утворення Державної природоохоронної служби. Це був перший етап реформування, який мав бути проведений протягом 2016–2017 років. Однак, на сьогоднішній день не було ухвалено рішення про ліквідацію Держекоінспекції, так само, як і про утворення Державної природоохоронної служби [3].

Державна природоохоронна служба повинна була утворитися як єдиний орган, який охоплює усі предмети управління, які до цього контролювалися сімома органами. Це мало б усунути проблему дублювання наглядових (контрольних) функцій, адже усі функції передавалися б одному органу – Державній природоохоронній службі. Однак виникло питання щодо навантаження цього органу, який мав би контролювати охорону і використання всіх природних ресурсів, розташованих в Україні.

Більш того, можлива поява проблеми дублювання повноважень структурних підрозділів Державної природоохоронної служби, до відомства яких знову ж будуть відноситися ті предмети управління, які наразі складають повноваження семи існуючих органів. А тому це призведе до вияву тієї ж проблеми, яку і намагалися вирішити – дублювання контролюючо-наглядових повноважень.

Таким чином, можливий і інший підхід до вирішення проблеми дублювання повноважень органів без ліквідації Держекоінспекції. Так, вказаний орган може здійснювати міжгалузеве управління серед органів виконавчої влади, які реалізують державну політику з охорони навколишнього природного середовища, адже його предмет відання охоплює відповідно усі предмети відання наведених органів [2]. Тому можлива зміна повноважень Держекоінспекції.

Так, Держекоінспекція може реалізовувати свою компетенцію за умови, якщо сферою регулювання правовідносин, які виникли, буде те коло питань, яке контролюється декількома відомствами. Це вирішить проблему дублювання функцій і забезпечить ефективний розподіл повноважень між зазначеними органами державної влади.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: набрання чинності 30 вересня 2016 року. – Х. : Право, 2016. – 76 с.
2. Про Положення про Державну екологічну інспекцію України: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 р. №275. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF>
3. Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього середовища в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/content/konceptsiya-reformuvannya-sistemi-derzhavnogo-naglyadu-kontrolyu-u-sferi-ohoroni-navkolishnogo-seredovishcha-v-ukraini.html>

4. Концепція реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 р. №616-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-%D1%80>.

Науковий керівник: ас. кафедри адміністративного права Спасенко В. О.

Логвиненко Світлана Сергіївна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, ІПКОЮ, 2 курс,
10 група

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ НАД РЕАЛІЗАЦІЮ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Однак сучасні умови діяльності органів публічної адміністрації характеризуються великою динамічністю. Це зумовлено розвитком глобалізаційних процесів та появою нових проблем, що потребують оперативного та нестандартного підходу до їх вирішення. Як наслідок, виникає потреба у розширенні компетенції органів виконавчої влади при використанні ними дискреційних повноважень.

Визначення дискреційних повноважень надане у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R(80)2, яка прийнята Комітетом Міністрів 11.03.1980 року на 316-й нараді (далі – Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи), відповідно до якої під дискреційними повноваженнями слід розуміти повноваження, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто, коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за даних обставин.

Однак, при наявності у органів публічної адміністрації можливості приймати рішення на власний розсуд та відсутності при цьому чітких орієнтирів, виникають умови для зловживання владними повноважен-

нями. Дискреція у цьому випадку постає у якості «презумпції» суб'єкта публічної адміністрації, за якою він ховає протиправність своїх рішень. Найбільш гостро це питання постає у рамках адміністративного судочинства під час обрання способу захисту прав осіб у спорах із суб'єктами владних повноважень. Відповідно до ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Більшість рішень органів публічної адміністрації ґрунтується на нормах, що є відносно-визначеними: містять оціночні поняття, альтернативну диспозицію або невизначену гіпотезу. Це обумовлює широку можливість для застосування адміністративного розсуду. Втручання судів у таку діяльність може розглядатися як наступ на компетенцію органів публічної адміністрації. Така позиція сприяє обережності суддів у застосуванні своїх процесуальних повноважень і, як наслідок, суд не може забезпечити особі ефективний судовий захист порушених прав, на якому наголошує стаття 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Відповідно до ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) суд при здійсненні контролю за рішеннями, діями чи бездіяльністю органів публічної адміністрації перевіряє чи прийнятті вони: на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України; з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано; обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії); безсторонньо (неупереджено); добросовісно; розсудливо; з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації; пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія); з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення; своєчасно, тобто протягом розумного строку. Слід врахувати, що судовий контроль в аспекті дискреційних повноважень є обмеженим. Це стосується застосування оціночних суджень, контролю за суто юридичною кваліфікацією обставин справи, перевірки критерію розсудливості.

Згідно із постановою Вищого адміністративного суду України від 21.10.2010 року № П-278/10 адміністративний суд не може підміняти інший орган державної влади. Тобто перебирати на себе повноваження з вирішення питань, які законодавством віднесені до компетенції цього органу державної влади. Однак у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи прямо не зазначено, що суд не може вирішувати питання замість

органу державної влади «по суті». Показовим є рішення ЄСПЛ від 2 листопада 2006 р у справі «Волохи проти України», у якому зазначено: «Таким чином, Суд дійшов висновку, що зазначене втручання не може трактуватися як таке, що було здійснене «згідно із законом», оскільки законодавство України не визначає з достатньою чіткістю меж та умов здійснення органами влади своїх дискреційних повноважень у сфері, про яку йдеться, та не передбачає достатніх гарантій захисту від свавілля при застосуванні таких заходів спостереження».

Київський апеляційний адміністративний суд в ухвалі від 11 жовтня 2017 року у справі № 752/3299/16-а зазначив, що у випадку коли поданих доказів достатньо для того, щоб зобов'язати суб'єкта владних повноважень прийняти те чи інше рішення чи зробити ту чи іншу дію суд вправі обрати такий спосіб захисту порушеного права. Обрана судом форма захисту порушених прав у даному випадку не є втручанням у дискреційні повноваження відповідача. Втручанням у дискреційні повноваження суб'єкту владних повноважень може бути прийняття судом рішень не про зобов'язання вчинити дії, а саме прийняття ним рішень за заявами заявників замість суб'єкта владних повноважень. Аналогічна позиція викладена в ухвалі Вищого адміністративного суду України від 24.03.2016 року у справі № 826/17109/13-а.

Нова редакція КАСУ у ст. 245 визначає способи захисту прав особи від свавільного використання дискреційних повноважень органами публічної адміністрації. Так, суд наділений правом: визнати дії суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій; визнати бездіяльність суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії. У випадку, якщо прийняття рішення на користь позивача передбачає право суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд, суд зобов'язує суб'єкта владних повноважень вирішити питання, щодо якого звернувся позивач, з урахуванням його правової оцінки, наданої судом у рішенні.

Ці положення КАСУ характеризуються певними недоліками. Не зовсім доречним є об'єднання в рамках одного пункту двох різних способів захисту – визнання дії суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій. Їх нерозривність може призвести до перекладення відповідальності на суди за прийняття рішень у справах, що несуть певну загрозу діяльності органів публічної адміністрації (справи, що мають великий суспільний інтерес або потребують значних фінансових витрат). Проте позитивним моментом є те, що на законодавчому рівні визначена обов'язковість правової оцінки суду у ви-

падках, якщо прийняття рішення передбачає право суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд.

Отже, наявність дискреційних повноважень у діяльності органів публічної адміністрації зумовлена об'єктивними обставинами. Тому основне питання полягає у правильному визначенні меж контролю над їх реалізацією. Принцип невтручання суду у дискреційні повноваження цих органів не є абсолютним. Суд має гарантувати особі ефективність судового захисту, щоб забезпечити її від повторного судового звернення. Враховуючи вищезазначене, виникає необхідність у подальшому вдосконаленні правової регламентації повноважень суду у сфері нагляду за дискрецією відповідних органів.

Науковий керівник: ас. кафедри адміністративного права, к.ю.н. Спасенко В. О.

Микитюк Олександр Сергійович
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Інститут підготовки кадрів для органів
юстиції України
2 курс, 1 група

ЗАКОНОДАВЧІ РЕФОРМИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Реформа системи охорони здоров'я в Україні розпочалась 19 жовтня 2017 р., коли Верховна Рада України прийняла Закон «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». Основні положення цієї реформи є наступними.

1. Національна служба охорони здоров'я України надає базовий гарантований пакет медичної допомоги (програма медичних гарантій) усім громадянам. Система буде фінансуватись із загальних податків, таких як ПДВ та акцизний податок. Кожен українець, який купує товари щодня, сплачує 20% від суми покупки до державного бюджету. Частина цих грошей і буде спрямована до нової системи.

2. Перший тримісячний підготовчий етап розпочався у січні 2018 року. Протягом цього періоду медичні установи повинні розпочати процес набуття автономного статусу та приєднання до нової медичної системи. Рада місцевих громад повинна забезпечити надання всім бюджетним закладам

(крім поодиноких винятків) фінансової та управлінської автономії шляхом перетворення їх на державні та комунальні некомерційні підприємства, лише тоді вони зможуть приєднатися до системи національної охорони здоров'я та підписати з нею договір про надання послуг, перейти з розпорядниками бюджету (а в подальшому з НФА) на контрактні відносини з використанням механізму глобального бюджету. Після вступу до системи, медичний заклад отримає на 50% більше фінансування для пацієнтів, які зареєструвалися у паперовій формі, і на 100% більше для тих пацієнтів, які вже підписали договір із своїм лікарем. Усе фінансування, яке заклади отримують, може бути спрямована у тому числі і на заробітну плату працівників. Таким чином, колишня процедура затвердження оплати праці місцевими виконавчими комітетами буде скасована.

Реформа передбачає не фінансування медичного закладу, а фінансування послуг, що надаються пацієнту. У минулому держава виділяла гроші на утримання медичних закладів і певну кількість ліжок. Тепер ці гроші будуть використані на послуги, що надаються пацієнтам. Ця зміна призведе до суттєвих змін в організації, документації та обліку цих установ.

Однією з основних організаційних змін є розподіл посади головного лікаря на адміністратора лікарні та головного лікаря. Перший буде займатися контрактами, логістикою, фінансами та ін. Наявність медичного диплому не буде необхідною. Призначення на посаду буде відбуватися через відкритий конкурс за стандартною процедурою та затверджуватися Кабінетом Міністрів. Головний лікар, навпаки, буде займатися медичними питаннями та медичним обслуговуванням. Першим завданням головного практикуючого лікаря буде створення системи лікування на основі міжнародних рекомендацій та європейської системи діагностики ІСРС-2. Планується, що ця особа буде обратись таємним голосуванням лікарями у медичному закладі.

3. У квітні 2018 року розпочалась загальнонаціональна кампанія «Лікар для кожної родини». Вона передбачає, що кожен громадянин України повинен обрати сімейного лікаря та підписати з ним декларацію. Лікар первинної допомоги – це людина, яка допомагає пацієнту зберігати здоров'я протягом багатьох років. У даний час лише деякі українські лікарі первинної медичної допомоги займаються діагностикою або лікуванням, вони повинні відправляти свого пацієнта до вузькопрофільних фахівців. Відповідно до нової реформи їх основним завданням буде профілактика та діагностика хвороби на ранніх стадіях. Держава планує фінансово заохочувати лікарів до продуктивного виконання цих функцій.

Реформа системи охорони здоров'я передбачає, що терапевт може обслуговувати до 2 тисяч пацієнтів, сімейний лікар – 1800, а педіатр – 900. У середньому держава планує виділити 210 грн (7 євро) на одного пацієнта. Стаття 18 Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я», прийнятого 6 квітня 2017 року, запровадила принцип «гроші ходять за пацієнтом», згідно з яким лікарні та приватні лікарі отримуватимуть оплату за результатами своєї діяльності, тобто за фактично надану ними пацієнтам медичну допомогу.

4. Відповідно до цієї реформи, створення лікарень та розподіл функцій між лікарнями відбудеться на місцевому рівні. Оскільки місцеві органи влади краще володіють інформацією про потреби свого населення, представники лікарняного округу повинні створити дорадчий орган, який буде називатися «Рада лікарень» та буде розробляти план розвитку округу на п'ять років, реорганізувати медичні установи тощо. Межі лікарняних округів будуть сформовані таким чином, щоб забезпечити доступ усіх мешканців району до середньої (спеціалізованої) медичної допомоги.

Після прийняття закону про фінансування охорони здоров'я Верховна Рада у першому читанні затвердила два інших пов'язаних законопроекти: один з питань телемедицини (надання людям медичних послуг у віддалених районах), а інший, який вносить зміни до фінансового кодексу України.

Отже, основні цілі всіх цих перетворень – змусити лікарів справді піклуватись про своїх пацієнтів, істотно покращити якість лікування та медичної допомоги та боротися з корупцією у цій сфері. Оскільки результати дослідження TNS-Ukraine в 2016 році свідчать, що медицина є найбільш корумпованою галуззю країни (61% респондентів).

Осітрова Юлія Олександрівна

Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, 4 факультет,
2 курс, 5 група

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ІНКЛЮЗИВНУ ОСВІТУ: ВІД УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ; ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Почнемо з того, що питання інклюзивної освіти на сьогоднішній день є досить актуальним. Це обумовлене належним усвідомленням того, що

число дітей, які потребують корекційного навчання, зростає з кожним роком. Так, близько 15% дітей в Україні (а це більше 1 млн), є дітьми з особливими потребами, для яких освіта є важливим чинником повноцінної участі у суспільному житті, ефективної самореалізації в різних видах професійної і соціальної діяльності.

Інклюзивне навчання – індивідуалізована система навчання для дітей з особливими потребами в умовах загальноосвітньої школи (дошкільного навчального закладу). Навчання включає в себе індивідуально-навчальну, гнучку програму в школі та дошкільному навчальному закладі; дитина забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом

Особливе місце у сфері забезпечення прав цих дітей, безумовно, займає правовий аспект проблеми, що зумовлює законодавче закріплення і правове регулювання проведення державної політики, юридичне визначення й вивчення існуючих проблем у цій сфері. У своїй доповіді я б хотіла розглянути та дати аналіз адміністративно – правового регулювання у сфері інклюзивної освіти, реалізації міжнародних стандартів в Україні.

В умовах нинішнього часу роль та значення адміністративного права для забезпечення прав людей з особливими потребами важко переоцінити в силу того, що більшість їх прав реалізуються у відносинах, урегульованих адміністративно-правовими нормами й за участю органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів, що мають повноваження державно-владного характеру. Таким чином, адміністративно-правове регулювання у сфері забезпечення прав інвалідів можна визначити як цілеспрямований владно-організуючий вплив уповноважених державою суб'єктів у межах їх компетенції на впорядкування суспільних відносин у зазначеній сфері, створення умов для безперешкодної реалізації прав людей, які потребують корекційного навчання, їх гарантування, захист і охорону.

Право всіх без винятку дітей на одержання освіти є ключовим положенням Конвенції ООН про права дитини, оскільки освіта визнається фундаментальним правом кожної людини.

У Саламанській декларації, яка є основою принципів освіти дітей з особливими потребами, наголошується на тому, що звичайні школи з інклюзивною орієнтацією – найефективніший засіб боротьби з дискримінаційними настроями і забезпечення навчанням усіх.

Хочу навести приклад Великобританії, де у всіх регіонах країни функціонують органи Управління освітою зі структурним підрозділом

Управління служби підтримки, які несуть матеріальну та організаційну відповідальність за інклюзивне навчання школярів з особливостями розвитку. Фахівці цих служб опікуються закладами, де вчать діти з особливими освітніми потребами.

Навчальні заклади мають у своєму складі фахівців – координаторів з питань спеціальної освіти, які безпосередньо працюють з дітьми, що мають нескладні порушення розвитку, забезпечують додатковими корекційно-реабілітаційними послугами учнів з обмеженими психофізичними можливостями, залучаючи до роботи позашкільні медичні, психологічні та соціальні служби, консультують вчителів та надають допомогу батькам.

Щодо введення інклюзивного навчання у Німеччині, в окремих Землях освітні нормативно-правові акти надають можливість школам мати у своєму штаті спеціальних педагогів та фахівців, які надають допомогу дітям з особливими потребами. В окремих випадках спеціальні педагоги виконують функції асистента вчителя, співпрацюючи з педагогами класу.

Психолого-педагогічний супровід забезпечується педагогічними центрами, які функціонують у кожному регіоні, хоча форми організації роботи можуть бути різні. Центри надають різнопланову допомогу школярам з особливими освітніми потребами, проводять з ними профорієнтаційну роботу, координують діяльність різнопрофільних фахівців, консультують батьків та вчителів масових та спеціальних шкіл тощо.

Окрім центрів підтримку учням з особливими потребами надають служби, що функціонують поза межами шкіл і фінансуються органами місцевого самоврядування. Це – медико-соціальні служби, ресурсні центри, реабілітаційні заклади тощо. Нині у Німеччині паралельно із системою спеціальних освітніх установ, де перебувають діти, в основному, зі складними порушеннями, функціонують заклади інклюзивного навчання

Тож, спираючись на міжнародні стандарти, у травні цього року в рамках освітньої реформи були внесені зміни до ЗУ «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими фізичними потребами до освітніх послуг. Така новела прагне пристосувати освітянську сферу до міжнародних стандартів. Передова освітня політика визначає соціальну інтеграцію дітей з особливими потребами як прогресивну тенденцію у розвитку сучасної світової спільноти.

До основних принципів інклюзивної освіти відносять такі: всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними; школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання; забезпечення якісної

освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, застосування організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами; діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання.

Водночас, визнання інклюзивного навчання не означає його прискорене впровадження. Я вважаю, що необхідно юридично закріпити критерії компетенції фахівців, які повинні працювати в цій сфері, прав та обов'язків учнів з особливими потребами, критеріїв матеріально-технічного забезпечення закладів, які працюють за такою системою, а також запроваджувати способи інклюзивного навчання, беручи приклад з іноземних країн, де вони ефективно функціонують. Необхідні спільні зусилля спрямовані на подолання негативного ставлення та його сприйняття частиною суспільства, розуміння необхідності задоволення спеціальних потреб освітніх потреб в умовах масової загальноосвітньої школи. До того ж наша держава повинна пройти певні етапи становлення цього інституту, спочатку інтеграцію, а вже потім інклюзію.

Таким чином, інклюзивна освіта – це закономірний етап розвитку освітньої системи, який пов'язаний з переосмисленням суспільством і державою ставлення до осіб з обмеженими можливостями здоров'я, з визначенням їхнього права на одержання рівних з іншими можливостей, який потребує подальшого адміністративно-правового врегулювання.

Науковий керівник: Писаренко Н. Б. кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права.

Псьота Олександр Володимирович
студент Національного юридичного
університету
ім. Ярослава Мудрого
ШКЮ, 2 курс, 10 група

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Національна поліція України – це правоохоронний орган, який має своїми основними завданнями забезпечення публічної безпеки і порядку;

охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидію злочинності тощо [1]. Поліція виступає відносно новим правоохоронним органом в Україні, адже з періоду прийняття першої редакції Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII минуло менше, ніж чотири роки. Проте і за цей короткий період Національна поліція, законодавство про даний орган вже зазнало багатьох змін. Наразі вкрай необхідно з'ясувати становище вітчизняної поліції, визначити її проблеми та перспективи існування в майбутньому.

Першою проблемою виступає кадровий ресурс в органах поліції. Підготовка майбутніх офіцерів поліції здійснюється у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання за спеціальністю «Правоохоронна діяльність». Здобувачі такої освіти не раз доводили свою некомпетентність під час виконання своїх обов'язків. В Україні підготовка правників здійснюється і за спеціальністю «Правознавство» в класичних вишах та закладах правничого профілю (Наприклад, в Національну юридичному університеті ім. Ярослава Мудрого). Випускники таких вишів і дотепер успішно реалізують себе в правоохоронних органах. Юридична система освіти характеризується певними проблемами, серед них і низький рівень юридичної підготовки саме за спеціальністю «Правоохоронна діяльність». Проте ліцензований обсяг студентів/курсантів за цією спеціальністю, на жаль, перевищує кількість студентів-правників за напрямком «Правознавство» (60% навчальних місць проти 40%) [2, с.50]. Невідповідність сучасним реаліям існуючої відомчої освіти у сфері поліцейської діяльності є настільки очевидною, що з цим погоджується навіть Міністр Міністерства внутрішніх справ [3]. Тому я вважаю, що при підвищенні рівня юридичної освіти передусім варто зосередитися на якості освіти правоохоронного спрямування. Проте до служби в органах поліції мають доступ і громадяни без вищої освіти. І це дійсно плюс, оскільки таким чином реалізується принцип рівного доступу громадян до державної служби. Зокрема, щоб стати патрульним вища освіта не потрібна, проте доведеться пройти конкурсний відбір.

По-друге, вагомою проблемою виступає неповне оновлення персонального складу. Досить велика кількість вчорашніх працівників міліції перекваліфікувалися на поліцейський лад і продовжує вчиняти корупційні дії. Це чи не найсуттєвіша причина зниження авторитету Національної поліції. Проте, порівнюючи з міліцією, «копи» мають значно більше довіри серед спільноти.

По-третє, уповільнений процес удосконалення поліції та законодавства щодо даного органу негативно відображається і на інших правоохо-

ронних органах Міністерства внутрішніх справ. Національна поліція – ключовий орган в системі зазначеного відомства, який тісно співпрацює з іншими органами міністерства. Якщо поліція буде функціонувати належним чином, то Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України, Державна служба з надзвичайних ситуацій теж запрацюють по-новому.

Ще одним недоліком є неоптимізована структура органів поліції, що стає наслідком слабкої та неорганізованої взаємодії між різними територіальними утвореннями, підрозділами, відділами та відділеннями. Особливо це стосується розслідування так званих фактичних злочинів, коли не встановлено особу правопорушника. Такі правопорушення реєструються в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, в багатьох випадках формально проводяться першопочаткові слідчі дії. Потім слідчий робить окреме доручення оперативному підрозділу на встановлення особи, проте фактично таким встановленням ніхто не займається. Навіть якщо оперативник напише рапорт стосовно неможливості встановлення особи, такі рапорти ніхто не буде розглядати через відсутність в законі конкретних строків розслідування таких проваджень [4, с.22]. Одним із варіантів налагодження зв'язків між підрозділами поліції розглядають збільшення кількісного складу. Проте бюджет держави не витримає такого навантаження. Якщо кількість працівників поліції сягне за 100 тисяч, то така цифра не буде відповідати європейським стандартам. Доцільно пригадати вислів китайського ученого Линь Юйтана, котрий сказав: «В державі, де занадто багато поліцейських – немає свободи, де багато солдатів – немає миру, де занадто багато адвокатів – немає справедливості».

До вищезазначених проблем можна додати й інші. Так, занадто багато часу витрачається на роботу з документами, на внутрішню діяльність поліції, що не пов'язана з прямими обов'язками поліцейського. Звичайно, жоден орган не може належним чином функціонувати без аналітичної, кадрової діяльності, роботи з документами. Проте вона має бути належним чином оптимізована. Також слідчий, який працює в органах поліції з перших днів, виявляється надмірно звантаженим роботою, що заважає належній реалізації ним своїх повноважень. Причина цього: недосконале процесуальне законодавство, що стосується порядку розслідування кримінальних проваджень. Саме тому в юридичній літературі можна часто зустріти пропозицію запровадження інституту приватних детективів, який має розвантажити роботу слідчих.

Проте, якщо підійти до вирішення цих проблем серйозно, то Національна поліція має всі шанси отримати абсолютну довіру та завоювати

авторитет у громадян. Перспективи у даного правоохоронного органу дійсно є. До того ж Національна поліція стабільно та щедро фінансується, також суб'єктами реформи звертається увага на міжнародні та європейські стандарти даного фаху.

Отже, можна зробити висновок, що у держави є всі шанси перетворити Національну поліцію на зразковий, надійний та еталонний правоохоронний орган, що буде виступати справжнім гарантом правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Юридична деонтологія : підручник / С. П. Погребняк, О. О. Уварова, Г. О. Христова та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. Х. : Право. 2014. 248 с.

3. Малишев «Чому реформа поліцейської освіти необхідна та як її здійснити».

URL: http://umdp1.info/police-experts.info/2016/09/22/police_education_1/.

4. В. А. Глуховеря. «Національна поліція: стан та проблеми реформування». URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/FP_index.htm_2016_5_5.pdf.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Ковтун М. С.

СЕКЦІЯ ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА ТА МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА

Федотов Ілля Миколайович,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, ІПКЮ, 2 курс,
10 група

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В умовах, коли в Україні проводиться реформа децентралізації, а місцеве самоврядування являє собою відносно самостійний інститут публічної влади, організаційно відокремлений від системи державних органів, проблема взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування набуває особливої актуальності. Визначення компетенції та розмежування повноважень цих органів пов'язано з певними правовими колізіями окремих положень законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації», через що ці органи часто вступають в конфлікти між собою.

Витоки суперечностей між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування мають законодавчу основу, закладену в Конституції України, в якій недостатньо чітко визначено розподіл повноважень між ними. Це призвело до того, що Конституція України дає надмірно широкі повноваження місцевим державним адміністраціям, що дозволяє останнім впливати на роботу органів місцевого самоврядування.

Відповідно до положень Конституції України, носієм суверенітету та єдиним джерелом влади є народ, який здійснює її безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Тобто, проаналізувавши нормативно-правову базу, робимо висновок, що існують дві відносно відокремлені системи органів публічної влади, саме органи державної влади та органи місцевого самоврядування, завданням яких є здійснення відповідних управлінських функцій в межах повноважень,

визначених Конституцією і законами України. Кожна із згаданих систем має характерні особливості, які, власне, і надають можливість відокремити одну від іншої.

Норми Конституції України (п. 6 і 7 ст. 119) покладають на місцеві органи виконавчої влади обов'язок організації взаємодії з органами місцевого самоврядування та реалізацію делегованих відповідними радами владних повноважень. Можна відокремити дві основні групи делегованих повноважень. По-перше, це повноваження, в яких представлені інтереси держави в цілому, які здійснюються органами місцевого самоврядування під контролем держави, не порушуючи при цьому самостійності й незалежності місцевого самоврядування: 1) соціально-економічного й культурного розвитку, планування та обліку; 2) бюджету, фінансів і цін; 3) житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; 4) будівництва; 5) освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; 6) регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; 7) соціального захисту населення; 8) зовнішньоекономічної діяльності; 9) оборонної роботи; 10) забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян. По-друге, повноваження органів місцевого самоврядування, які делегуються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад.

Важливим моментом є те, що при цьому делегуючий суб'єкт формально не втрачає зазначені повноваження, вони залишаються в його компетенції, він лише надає право їх реалізації делегованому суб'єкту на певний час і на певній території. У делегованого ж суб'єкта внаслідок отримання делегованих повноважень розширюється обсяг та перелік повноважень, але він є підконтрольним в частині виконання делегованих повноважень делегуючому суб'єкту.

Питання взаємодії органів місцевого самоврядування та органів державної влади також пов'язане з широкою суміжною компетенцією, що робить малоефективним їхнє взаємне співіснування. Надзвичайно важливою є проблема дублювання повноважень місцевих державних адміністрацій органами місцевого самоврядування. Причиною цього є недостатньо ретельний аналіз досвіду іноземних країн щодо чіткого розмежування об'єктів управління під час розробки законів про місцеві державні адміністрації та місцеве самоврядування. Мова йде про так

звані протиріччя в сфері компетенції. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» у ч.2 ст.11 встановлює, що виконавчі органи міських рад з питань здійснення делегованих їм повноважень є підконтрольними і підзвітними відповідним органам виконавчої влади. Такий контроль за реалізацією виконавчими органами міських рад делегованих повноважень органів виконавчої влади здійснюють обласні державні адміністрації.

В той час як місцеві державні адміністрації підконтрольні і підзвітні радам відповідного рівня, ради контролюють реалізацію комплексних програм, виконання бюджету, мають повноваження висловити недовіру двома третинами від складу відповідної ради голові місцевої державної адміністрації тощо. Крім того, вони заслуховують звіти голови місцевої державної адміністрації, його заступників, керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів державної адміністрації. У свою ж чергу міський, селищний, сільський голова підзвітні лише територіальній громаді, а рада підконтрольна лише на стільки, на скільки депутати підзвітні своїм виборцям на округах.

Варто згадати і той факт, що об'єм функцій та компетенцій, що реалізується органом місцевого самоврядування прямо залежить від джерела фінансування місцевого бюджету, і не маючи достатньої фінансової підтримки фактично не можливо здійснити в повному обсязі свої повноваження.

Особливої актуалізації це питання набуває у зв'язку із реформою децентралізації та створенням об'єднаних територіальних громад, яких наразі в Україні налічується 665, і ще в 366-тих вже проведено місцеві вибори.

Тому, для того, щоб система органів публічної влади була збалансованою, необхідно вжити заходів для усунення елементів дублювання та домінування однієї управлінської структури над іншою. На нашу думку, до повноважень державної влади мають бути віднесені повноваження, виконання яких пов'язане із інтересами населення України в цілому, а повноваження місцевого самоврядування повинні бути пов'язані з інтересами, спрямованими на безпосереднє забезпечення життєдіяльності територіальної громади.

Науковий керівник: Новиков О. В., к.ю.н., доцент кафедри державного будівництва.

СЕКЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО ТА АГРАРНОГО ПРАВА

Корнієнко Анна Миколаївна
студентка 3 курсу 1 групи
Слідчо-криміналістичного інституту
НЮУ ім. Ярослава Мудрого

СТАНДАРТИЗАЦІЯ, ЯК ФУНКЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Україна є державою, яка має потужний промисловий сектор, який відіграє ключову роль в економіці. При цьому використовується велика кількість природних ресурсів і виробляється не менша кількість промислових відходів. Для збалансування використання природних ресурсів, раціонального їх використання, охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки створюються державні органи, що здійснюють екологічне управління.

Функціонування системи державного екологічного управління спрямовано на екологізацію всіх сфер життєзабезпечення, досягнення і підтримку необхідного рівня якості здоров'я і життя населення, стану навколишнього природного середовища, гармонізацію взаємин суспільства і природи. Неможливо уявити дану діяльність без зводу правил, характеристик, інструкцій, закріплених в нормативно-правових актах, які стосуються певної промислової діяльності і є обов'язковими. Дані положення визначаються в українському законодавстві як стандартизація – діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері (Закон України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 в чинній редакції). Більш вужче поняття визнається під екологічною стандартизацією і являє собою встановлення єдиного та обов'язкового для всіх об'єктів даного рівня системи управління екологічних норм і вимог.

Основними завданнями стандартизації у сфері охорони навколишнього природного середовища є забезпечення сприятливого стану природних комплексів; прагнення до збереження рівноваги між розвитком виробництва і станом навколишнього природного середовища; прагнен-

ня до відновлення і раціонального використання природних ресурсів; удосконалення системи управління якістю навколишнього середовища в інтересах людства.

Екологічна стандартизація почала створюватися в 70-х роках минулого сторіччя. Даним питанням займалися такі науковці, як Клименко М. О, Сухарев С. М, Ткаченко В. В, Тарасова В. В, Шаповал М. І., Скрипчук П. М. та інші. Виникали дискусії чи підлягає стандартизації така галузь, як використання природних ресурсів та охорона навколишнього природного середовища. Але у зв'язку з інтенсивним зростанням антропогенного навантаження на довкілля, яке стало особливо відчутним у другій половині ХХ сторіччя, фахівці прийшли до висновку, що без конкретних нормативних документів у вигляді стандартів керувати процесами охорони природного середовища не можливо.

За своє незалежне існування, в Україні застосовувалися як система національних державних стандартів (ДСТУ), так і міждержавних (ГОСТ – країн СНД), європейських (EN – Європейського Союзу) і міжнародних (ISO – спеціалізованої організації під егідою ООН).

В умовах євроінтегації, з 1 січня 2016 р. на території України замість національних діють європейські та міжнародні стандарти, а з 1 січня 2018 року не діє ряд державних стандартів щодо екологічної стандартизації.

В процесі промислової діяльності використання в багатьох випадках застарілих технологій та обладнання, украй висока концентрація потенційно небезпечних промислових об'єктів в окремих регіонах, велике спрацювання технічних фондів підприємств зумовлюють високу ймовірність критичного забруднення різних об'єктів довкілля з непередбачуваними для нього наслідками. Тому першочерговим завданням держави є впровадження нових стандартів, що стосуються: показників якості природних середовищ; параметри викидів і скидів забруднювальних речовин; методи визначення параметрів стану природних об'єктів та інтенсивності антропогенного впливу; вимоги до способів і засобів контролю та вимірювання, а також до пристроїв, апаратів і споруд з охорони навколишнього природного середовища.

Позитивними моментами в вітчизняному законодавстві є те, що стандартизація закріплена в нормативно-правових актах пооб'єктних природних ресурсів, зокрема Водному кодексі України, Лісовому кодексі України. Це свідчить про дійсний вияв прийнятих стандартів та дотримання Україною міжнародних угод, таких як членство СОТ, яке забор'язує стандартизувати законодавство задля активної співпраці між

країнами. До того ж перспектива вступу України до Європейського союзу дає можливість розраховувати на взаємну розробку стандартів для охорони навколишнього середовища і мінімізацію шкідливого впливу на природні об'єкти внаслідок техногенної діяльності.

Науковий керівник: К. ю. н., доцент кафедри екологічного права НЮУ ім. Ярослава Мудрого Донець О. В.

Мосієвич Сергій Ігорович
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, інститут
прокуратури та кримінальної юстиції,
3 курс, 1 група

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДОБУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ БУРШТИНУ

Бурштин відповідно до Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ бурштину – це збірний термін, що об'єднує різновиди викопних смол, придатних для використання в ювелірно-виробній, хімічній, фармацевтичній та інших галузях виробництва.

Постановою Кабінету Міністрів України від 12 грудня 1994 року № 827 «Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення» бурштин відноситься до корисних копалин загальнодержавного значення, ювелірної сировини, дорогоцінного каміння. Це означає, що без отримання спеціального дозволу бурштин видобувати заборонено. Згідно Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами зазначено виняток із загального правила, що без аукціону надається для геологічного вивчення, в тому числі дослідно-промислової розробки та видобування торфу, а також бурштиноносних порід на ділянках проявів бурштину, які не мають промислового значення, розмір яких не перевищує один гектар.

У ст. 52 Кодексу України про надра передбачено можливість квотування видобутку корисних копалин з метою запобігання негативним демографічним, соціальним та екологічним наслідкам інтенсивного видобутку корисних копалин установлюються квоти на видобуток окремих видів корисних копалин.

Стосовно відповідальності за порушення законодавства про видобуток бурштину, то слід зазначити, що на відміну від сусідньої Росії, де передбачається відповідальність за нелегальний видобуток бурштину, в Україні спеціальної норми права не має. Передбачено відповідальність за порушення законодавства про надра, а саме: дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову і кримінальну. Тому не дивно, що у наявності нерегульованості незаконного видобутку бурштину, у Рівненській та Житомирській (де це різновид копалин, найбільш поширені) є не поодинокі прецеденти нелегального видобутку бурштину.

На сьогоднішній день є законопроект «Про видобування та реалізацію бурштину», який має встановити усі необхідні умови для видобування і реалізації бурштину. Усі правовідносини пов'язані із отриманням бурштину має ґрунтуватися на підставі договору про видобування бурштину. Відповідно до вищезазначеного законопроекту, договір про видобування бурштину укладається між первинним надрокористувачем і старательською артілью на підставі заявки, поданої старательською артілью згідно з цим Законом, й відповідно до умов спеціального дозволу на користування надрами.

Старательська артіль – юридична особа, яка утворюється у формі повного товариства, командитного товариства і провадить діяльність щодо видобування, зберігання, транспортування, реалізації бурштину та геологічного вивчення бурштиноносних надр і пов'язані види діяльності.

Але, можна зазначити певні негативні сторони законопроекту, проект не відповідає принципу системності у регулюванні суспільних відносин, який має покладатися в основу будь-якого нормативно-правового акту. У гірничих відносинах таким є Кодекс України про надра, який визначає засади правового регулювання суспільних відносин з використання та охорони надр і, у разі потреби, особливості надання надр у користування для певних цілей з яким і має бути узгоджений поданий законопроект. Зазначимо, що певні зміни до цього Кодексу, які спрямовані на таке узгодження, включені до розділу 6 «Прикінцеві та перехідні положення» проекту. Проте вони не забезпечують повну відповідність проекту відповідним положенням Кодексу України про надра.

До суттєвих вад проекту слід віднести запровадження певного монополізму у сфері видобування бурштину. У якості основних суб'єктів відносин з користування бурштиноносними надрами закріплюються лише комунальні підприємства, що визнаються первинними надрокористувачами, яким надаються спеціальні дозволи на користування надрами для видобутку бурштину, та старательські артілі, які укладають договір

про видобування бурштину з відповідними комунальними підприємствами. З огляду на це, в проєкті й будується організаційний та правовий механізм видобування та реалізації бурштину. Інші суб'єкти у проєкті згадуються побіжно, без чіткого визначення їх можливостей прийняти участь у видобутку бурштину, що суттєво ускладнить проведення їх діяльності у цій сфері.

У проєкті досить суттєво корегується правовий режим поводження з бурштином як корисною копалиною загальнодержавного значення у порівнянні з іншими корисними копалинами такого значення. Роль держави щодо видобутку бурштину за проєктом зводиться до надання за запитом спеціалізованого комунального підприємства певної інформації та спеціального на користування бурштиноносними надрами. Після цього усі основні розпорядчі дії даній сфері здійснюватиме зазначене комунальне підприємство. Очевидно, що такий підхід призведе до суттєвого нівелювання статусу бурштину як корисної копалини загальнодержавного значення, що може мати певні негативні наслідки.

Проєкт зачіпає предмети регулювання інших законів України, але не передбачає внесення змін до них, чим порушує систему законодавства про надра. Окрім того, є велика кількість підзаконних актів, які регулюють відповідні суспільні відносини і мають переглядатися для забезпечення реалізації положень законопроєкту.

Підсумовуючи все вище сказане, зазначимо, що питання організаційно- правового упорядкування видобутку бурштину в Україні наразі є просто «кричущими», оскільки здійснюється переважно поза правовим руслом, приносячи страшної наруги екології. Втім проблемні питання стосуються як і відсутності відповідного закону чи то його тривалою процедурою прийняття, так і складністю організації та контролю за видобутком бурштину в межах існуючого законодавства насамперед через його недоліки та все ще масивну бюрократію та корупцію, особливо на регіональному рівні.

СЕКЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Дергачов Артем Костянтинович,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого
Інститут підготовки кадрів для органів
юстиції України 2 курс, 13 група

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРАВА ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Вибори є одним із найважливіших інститутів демократії, формою безпосереднього здійснення влади самим народом. В Україні, як і у всіх країнах-членах Європейського союзу, основні засади організації та проведення виборів визначено на конституційному рівні. У статті 71 Конституції України встановлено основні принципи виборчого права: вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування; виборцям гарантується вільне волевиявлення. Також визначено вік, з якого виникає право обирати та бути обраним до органів державної влади, загальні підстави обмеження виборчих прав, дати і строки проведення виборів. Однак, на відміну від більшості країн ЄС, одним із недоліків конституційно-правового регулювання охорони і захисту виборчих прав громадян України є відсутність у Конституції України норм, що визначають виборчу систему. Положення, що регулюють виборчий процес в Україні, закріплені в Законах України «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України», «Про місцеві вибори» та інші.

Міжнародно-правові акти з прав людини передбачають моніторинг дотримання прав людини, в тому числі й виборчого права. Одна з таких моніторингових процедур – періодичні звіти держав-учасниць міжнародних договорів відповідним комітетам ООН, створеним згідно з міжнародними угодами. Так, періодично звітуючи Комітетові ООН з прав людини про здійснені заходи для втілення у життя прав за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Україна доповідає й про реалізацію виборчого права.

Виборчий процес – врегульована законом специфічна діяльність уповноважених органів і громадян, спрямований на формування якісного і кількісного складу органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Аксіомою організації виборчого процесу виступають головні правові принципи: загального, рівного, прямого, вільного виборчого права тощо. В цьому переліку своє місце займають також і принципи політичного плюралізму та багатопартійності, публічності і відкритості, рівного доступу всіх суб'єктів виборчого процесу до ЗМІ незалежно від їх форми власності тощо. З наявністю в особи виборчого права, як правило, пов'язують її громадянство. За законодавством України тільки її громадяни мають виборче право, хоча у деяких країнах допускається участь іноземців у голосуванні на місцевих і навіть загальних виборах

Сьогодні найбільш актуальними моментами, які негативно впливають на виборче право в Україні, що найчастіше зустрічається на практиці є: по-перше, перешкоди у реалізації та відновленні пасивного виборчого права, зокрема, – це відмова в реєстрації або скасування реєстрації. В такому випадку захист виборчих прав можуть здійснювати вищестоячі виборчі комісії або суд. Так, адміністративна форма захисту за допомогою вищестоячих виборчих комісій є найбільш оперативною. Крім того, до засобів адміністративного захисту виборчих прав відносяться: перевірка достовірності відомостей, наданих кандидатами для реєстрації, припинення протиправної агітаційної діяльності, запобігання виготовлення підроблених і незаконних передвиборних агітаційних матеріалів.

По-друге, порушення строків повноважень виборних органів, що безпосередньо впливає на реалізацію установчої влади в Україні, бо саме через здійснення індивідуального акту голосування кожен окремий громадянин здійснює одну з форм реалізації установчої влади в Україні – формування органів влади. Саме чітке дотримання встановлених Конституцією України та чинним законодавством строків повноважень виборних органів і, відповідно, визначення строків виборів є однією із гарантій належної реалізації установчої влади в Україні. Велике значення для функціонування демократичної держави, її республіканських засад має встановлений Конституцією порядок формування органів державної влади, зокрема періодичність їх обрання та призначення. Конституційний Суд України надав свою юридичну позицію щодо особливого значення принципу періодичного характеру виборів, в Рішенні від 10 червня 2009 року № 8-рп/2009 – у пункті 5 Рішення Конституцій-

ного Суду України вказано: «У статті 141 Конституції України встановлено п'ятирічний строк, на який обираються депутати сільських, селищних, міських, районних, обласних рад. Цим строком означена і періодичність проведення виборів до органів місцевого самоврядування». У цьому рішенні Конституційний Суд України зазначив, що строки проведення виборів є важливим інститутом гарантії реалізації виборчих прав громадян.

По-третє, важливою проблемою виборчого процесу є етап підрахунку голосів виборців і встановлення результатів виборів. Беззаперечно, ця стадія виборчого процесу потребує запровадження інформаційно-комунікаційних технологій, притаманних більшості європейських країн, і є найважливішим напрямком перспективного розвитку адміністративно-правового забезпечення реалізації виборчих прав громадян України. На жаль, це є не вичерпний список проблем, перед якими стоїть Україна на шляху дотримання конституційних принципів при реалізації та захисту виборчого права громадян України.

Науковий керівник: доц. кафедри конституційного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – Летнянчин Л. І.

Дмитренко Юлія Олександрівна
НЮУ ім. Ярослава Мудрого, ШКЮ,
2 курс, 6 група

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВА НА АБОРТ ЯК НЕВІД'ЄМНОГО ПРАВА ЖІНКИ

В юридичній літературі існує класифікація прав людини на такі, що підлягають обмеженням і ті, що не обмежуються, на практиці ж, всі права людини обмежуються в реалізації тим чи іншим чином, зокрема, і право людини на життя. Закріплене міжнародними договорами, «рґірасу» (право на приватне життя) включає в себе право на переривання вагітності, що є своєрідним обмеженням права на життя. Заборона чи легалізація права на аборт є нагальною проблемою сучасності, яка потребує детального розгляду та негайного вирішення.

У сучасній Україні легалізація абортів регулюється Основами законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р., Постановою Кабінету Міністрів України «Про порядок штучного перери-

вання вагітності від 12 до 28 тижнів» від 12 листопада 1993 р., Інструкцією про порядок проведення операції штучного переривання вагітності раних термінів методом вакуум-аспірації, затвердженої наказом Міністра охорони здоров'я від 28 червня 1994 р. У статті 50 Основ законодавства України про охорону здоров'я вказано, що аборт в Україні дозволений, за бажанням жінки, до 12 тижнів, і, згідно з медичними та соціальними показниками, від 12 до 22 тижнів вагітності. Зокрема, заборона абортів після встановленого строку спрямована не на захист життя ще ненародженої дитини, а на охорону здоров'я вагітної жінки.

Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за два види абортів: проведення абортів особою, яка не має вищої медичної освіти (ч.1 ст.134 КК України). Суб'єктами цього злочину визнаються особи, які не мають вищої медичної освіти (медсестри, акушерки, фельдшери та інші особи, що мають середню медичну освіту), незалежно від того, де вони провели аборт, а також особи, які взагалі не мають ніякої медичної освіти та кваліфікований аборт (ч.2 ст.134 КК України). Незаконний аборт визнається кваліфікованим, якщо його проведення спричинило тривалій розлад здоров'я, безплідність чи внаслідок якого сталась смерть потерпілої.

Для того аби визначити чи є аборт посяганням на життя ще ненародженої людини потрібно визначити момент, з якого фактично починається життя. Медики стверджують, що на третьому тижні життя в ембріона з'являються зародки кровоносних судин і статевих клітин. На четвертому тижні — вже б'ється сердечко, а на п'ятому — шостому з'являються у ембріона ручки і нігті та формуються внутрішні органи. Плід росте і розвивається, а, значить, він живе, значить, життя почалось. Не меншими прихильниками такої теорії на сьогодні є і християнство та церква. 1 червня 2004 року глави Церков підписали Звернення християнських Церков України до держави та українського народу про захист життя ненародженої дитини, в якому, зокрема, чітко визначається, що загально-визнаним та основоположним є право людини на життя.

Піддавати кримінальній охороні життя ще не народженої але зачатої дитини, на мою думку, не варто, бо таке діяння може потягти за собою низку негативних наслідків. Народжуваність в рамках діючої заборони на аборт, всупереч очікуванням, не підвищується. Зате збільшується число «позалікарняних», кримінальних абортів і, як наслідок, материнська смертність або безплідність

Також можемо звернутися до міжнародної практики інших держав. В Польщі, аборт дозволено робити тільки тоді, коли вагітність виникла

внаслідок згвалтування, а також через серйозні медичні показання. На думку ООН, закон про аборти в Польщі є занадто суворий і жорсткий, і жінки, ризикуючи своїм здоров'ям та життям, ще й порушують закон, вдаючись до «кримінальних абортів» або їдуть до країн, де не встановлено заборони на проведення абортів, а саме до України. У Португалії, законодавство дозволяє жінкам робити аборти лише у випадках згвалтування або за суворими медичними показаннями. Таким чином, на початку цього року на лаві підсудних за вчинення незаконних абортів опинилося 17 жінок, яких мали засудити. У католицькій Ірландії аборти офіційно заборонені. Роблять їх за надзвичайних обставин – якщо лікарі визнають, що життю матері загрожує реальна небезпека. Жінки звернулися до суду з прав людини у Страсбурзі з проханням, аби той легалізував аборти в цій державі. Їх підтримує ірландська організація з планування сім'ї. За її даними не менш ніж 6 тисяч ірландок щорічно, для того щоб зробити аборт їдуть до Британії, де кількість абортів сягає рекордних масштабів (40 тисяч абортів щороку) або звертаються до підпільних лікарів.

В Україні також є нагальна проблема, пов'язана з абортами. У 2017 р. було внесено законопроект про заборону абортів з ініціативи жінки. Також в ньому було зазначено про можливість зробити аборт лише в тому випадку, коли вагітність несе пряму загрозу життю жінки або виявлені медичні показання щодо патології плода. На мою думку, ухвалення такого закону може привести до збільшення показників материнської смертності, «абортний туризм» та підпільних абортів, що можна було спостерігати за радянських часів.

Отже, хоча право на життя ненародженої дитини є своєрідним обмеженням права на переривання вагітності, оскільки в більшості держав встановлені законодавчі обмеження на проведення останнього виходячи, з моральних, релігійних, етичних переконань, які панують в тій чи іншій країні.

У той же час аборт виступає як порушення прав людини у випадку його нелегального проведення (кримінальний аборт), як обмеження права на життя у випадку його легального проведення, оскільки йдеться і про право матері на приватне життя і про її свободу розпоряджатися власним тілом.

Науковий керівник: Павшук К. О., асистент кафедри Конституційного права України

Риков Артем Миколайович

Студент Національного юридичного
університету

ім. Ярослава Мудрого

ШКЮ, 2 курс, 13 група

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ

В Конституції зазначено, що громадяни України мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання і поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, та законних інтересів. Одержання документованої або публічно оголошеної інформації громадянами має три різних способи: набуття, придбання та накопичення. Тому, ми дослідимо проблеми реалізації конституційного права на інформацію.

Зміст права громадян на одержання інформації складається з цілого ряду правомочностей, серед яких право на доступ до документів, інформаційних ресурсів та систем, право здійснювати запити, адресовані органам влади, а також знайомитися і отримувати від органів державної влади та органів місцевого самоврядування інформацію про їх діяльність, зокрема доступ до офіційних документів, можливість отримувати інформацію через засоби масової діяльності, наукових праць, через всесвітньо відому глобальну мереж Інтернет .

Реалізація права громадянами на одержання правової інформації у неабиякій мірі залежить від способів її одержання. Згідно законодавства України у сфері інформаційного права громадяни можуть отримувати інформацію двома способами. Один із них – активний спосіб, який є загальновідомим, адже зважаючи на рівень проникнення інформації в життя суспільства, громадяни кожен день одержують невизначену кількість інформації, іноді і не за своїм бажанням. Як правило, це стосується інформування населення через засоби масової інформації про різного роду явища, події та інші відомості, тобто одержання інформації із загально-відомих джерел. Другим способом є пасивний. Це, як правило, стосується одержання інформації окремим громадянином, що на відміну від попереднього способу вже залежить від волі особи.

Прикладом такого способу є отримання інформації від органів держави шляхом відповідних запитів. Права громадян на одержання правової інформації не може бути реалізовано в повній мірі за відсутності гарантій такої реалізації.

На жаль, в Україні ані фізичні особи, ані представники ЗМІ та громадських організацій не мають доступу до повної інформації про діяльність державних інститутів, порушується право осіб знайомитися в органах державної влади, місцевого самоврядування, установах і організаціях із відомостями про них.

Законодавством України, зокрема Законом «Про інформацію» встановлені гарантії реалізації права на правову інформацію, серед яких особливої уваги вимагає судовий захист права громадянина спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї, право вимагати вилучення будь-якої інформації та права на відшкодування моральних і матеріальних збитків громадянину, понесених збиранням, зберіганням, використанням і поширенням такої недостовірної інформації.

Право на інформацію лежить в основі реалізації багатьох прав і свобод, передбачених Основним Законом України. Законом України «Про інформацію» закріплено ряд гарантій стосовно реалізації права на інформацію. Зокрема передбачено такі гарантії, як інформування органами державної влади та місцевого самоврядування про свою діяльність та прийняті рішення; створення спеціальних служб, що повинні забезпечувати доступ до інформації у встановленому порядку; надання вільного доступу до статистичних даних, архівних, бібліотечних, музейних фондів, обмеження якого може бути зумовлене лише специфікою цінностей та особливими умовами схоронності; здійснення державного контролю за додержанням законодавства про інформацію; створення механізму здійснення права на інформацію та як необхідність встановлення відповідальності за порушення законодавства про інформацію.

Незважаючи на вище зазначене, існує ряд проблемних питань нормативного закріплення забезпечення права на одержання інформації громадянами. Очевидним є той факт, що реалізація будь-якого права не може існувати без відповідної системи захисту. Стосовно розглянутої проблематики слід звернути увагу на існування аспектів, що стосуються створення служб по наданню інформації, але відсутністю чіткого порядку надання ними інформації громадянам; теоретично можливого існування вільного доступу до інформації щодо статистичних даних, бібліотечних, архівних, музейних фондів, але недостатня визначеність законодавством тих моментів, щодо наявності яких зазначені дії неможливі; нечітке регламентування аспектів стосовно розмежування інформації на ті чи інші види, що є першочерговим в процесі надання інформації, а із цього можливості задоволення потреб громадян в процесі реалізації права на інформацію; створення механізму здійснення права

на інформацію, в той час, як реалізація хоча б права на одержання інформації, що є одним із складових зазначеного права, загалом досить часто викликає багато питань.

Отже, можна зробити висновок, що зазначені питання потребують чіткої, повної регламентації в законодавстві, що призведе до з'ясування проблемних аспектів і в результаті цього до усунення прогалин, налагодження, а можливо і спрощення процесу реалізації прав громадян на інформацію, в тому числі і права на одержання інформації.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Ковтун В. І.

Павлов Руслан В'ячеславович,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, ІПКЮ, 2 курс,
10 група

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ ІМПІЧМЕНТУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Імпічмент, як конституційно-правове явище, виник в Англії у 14 ст., коли Палата Громад надала особі право віддавати королівських міністрів під суд Палати Лордів. Це була своєрідна процедура висунення кримінального звинувачення проти осіб, які займали владні позиції в управлінні державою. Пізніше цей інститут отримає розповсюдження по всьому світу як одна з гарантій системи «стримувань і противаг».

Вперше в історії ця процедура отримала закріплення в Конституції США 1787 року. Відповідно до Конституції Сенату належить виключне право здійснення суду в порядку імпічменту. Відповідно до ст. 2, розділу 4 Президент, Віце-Президент і всі цивільні посадові особи Сполучених Штатів можуть бути усунені з посади після їх засудження в порядку імпічменту за державну зраду, хабарництво чи інші серйозні злочини чи місдамінор. Жодну особу не може бути засуджено без згоди 2/3 присутніх сенаторів. Вирок у випадках пред'явлення імпічменту обмежується відстороненням від посади і позбавленням права займати і виконувати яку-небудь почесну, відповідальну або оплачувану посаду на службі США. Проте надалі проводиться розслідування, відстороненому від посади пред'являється звинувачення, він піддається суду й має згідно з вироком покарання відповідно до закону.

Пізніше процедура отримала розповсюдження в усіх конституціях демократичних держав. Згідно зі ст. 68 Конституції Франції Президент Республіки не несе відповідальність за дії, які були вчинені при виконанні функцій, крім випадків такого злочину як державна зрада. Йому може бути пред'явлено звинувачення тільки двома палатами, які виносять ідентичні рішення публічним голосуванням і абсолютною більшістю голосів членів, складових палати. Рішення про зміщення виносяться Парламентом, що діє в якості Високої Палати правосуддя. Висока палата правосуддя ухвалює рішення про усунення Президента Республіки протягом одного місяця процедурою голосування із використанням тайних бюлетенів. Рішення набирає чинності одразу. Таким чином, Президенту Республіки може бути висунуто обвинувачення лише двома палатами Національного Зібрання.

Особливістю Конституції Угорщини є два варіанти процесу імпічменту глави держави. Що стосується першої, відповідно до ч.4, параграфу 31 Конституції Президент Республіки може бути відсторонений від посади, якщо при виконанні ним своїх повноважень порушив Конституцію, або інший закон. Процедура відсторонення врегульована ч.2–6 параграфу 31 Конституції. З ініціативою притягнення президента до відповідальності за цими підставами може виступити 1/5 частина від загального числа депутатів Державних зборів. Рішення про притягнення президента до відповідальності приймається не менш ніж 2/3 голосів депутатів від всього Парламенту. Протягом усього розгляду справи глава держави не може виконувати свої обов'язки. Розгляд справи здійснює Конституційний суд і саме від нього залежить подальша доля Президента, оскільки, суд може вирішити усунути главу держави з посади, а може цього і не робити. Я вважаю, що це є певним недоліком цієї моделі імпічменту. Друга модель передбачає відповідальність президента за вчинення кримінального правопорушення. При провадженні справи в Конституційному Суді мають бути використані норми кримінально-процесуального права. Обвинувачення представляє обвинувач, обраний Державними Зборами з числа своїх членів. Кримінальна справа щодо Президента може бути порушена тільки після припинення його повноважень. Якщо Конституційний Суд встановить факт навмисного скоєння кримінального правопорушення, то може усунути Президента з посади і призначити покарання, передбачене кримінальним законодавством країни.

Що стосується даного інституту у Румунії, необхідно зазначити ст. 95 Основного Закону, відповідно до якої: у разі вчинення діянь, які порушують положення Конституції, Президент може бути усунений з посади на спільному засіданні Палати депутатів та Сенату більшістю голо-

сів після консультацій з Конституційним Судом. Ініціатива про усунення може походити від не менш ніж 1/3 депутатів і senatorів. Ініціативу негайно доводять до відома Президента, який може дати пояснення з приводу осудних йому правопорушень. У разі відсторонення Президента Парламент протягом 30 днів повинен призначити всенародний референдум, на який виноситься питання про зміщення з поста глави держави. Не слід забувати і про рішення Конституційного Суду.

Приклад притягнення до відповідальності Президента Ізраїля доводить факт панування в країні принципу верховенства права. Президент може бути усунений з посади рішенням Кнесету за вчинки, несумісні з його статусом. Ухвалення рішення про відсторонення вимагає підтримки $\frac{3}{4}$ від загальної кількості членів Кнесету. Процедура відсторонення може бути ініційована за вимогою не менш ніж 20 членів Кнесету. Скарга з вимогою про відсторонення Президента від посади повинна бути подана до комісії у справах Кнесету; вона передається на подальший розгляд тільки в тому випадку, якщо за це проголосувало не менш ніж $\frac{3}{4}$ комісії. При відстороненні Президента від посади або тимчасовому припиненні виконання обов'язків спікер Кнесету виконує обов'язки Президента до вибору нового або повернення до посади чинного Президента. Ці положення закріплює ст. 20 і 23 Основного закону про Президента Держави.

Проведений аналіз доводить те, що імпічмент є необхідним інструментом впливу в системі стримувань і противаг. Я вважаю, що найбільш прийнятною з точки зору демократії є процедура імпічменту, яку передбачає Конституція Румунії, оскільки саме громадянам належить невід'ємне право здійснення народовладдя. Якщо громадяни обирають президента, вони повинні й підтвердити його відставку.

Науковий керівник: Дахова І. І., к.ю.н., доцент кафедри конституційного права.

Токар Дар'я Євгенівна

Студентка Національного юридичного
університету ім. Ярослава Мудрого
ШКЮ, 2 курс, 3 група

ДО ПИТАННЯ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Останнім часом подвійне громадянство (біпатризм) є цікавим та актуальним для обговорення в Україні на науковому рівні, оскільки воно

гостро стоїть як перед світовою спільнотою, так і перед громадянами України. Серед юристів та науковців світу подвійне громадянство має багато прихильників і ще більше противників. Держави по-різному ставляться до подвійного громадянства своїх громадян. Одні розглядають його як безпосередню загрозу національній безпеці та впроваджують різні форми боротьби з цим явищем, інші – використовують усі можливі переваги подвійного громадянства. Деякі фахівці вважають, що на сьогодні отримання подвійного громадянства становить пряму небезпеку для Української держави і загрожує національній безпеці нашої країни. Однак попри це, українці де-факто дедалі частіше отримують таке громадянство з Румунією, Угорщиною та Росією, а також і з низкою інших країн.

Поняття «громадянство» виражається у конкретному політико-правовому зв'язку між громадянином і державою, що не може бути стійким, якщо біпатрид не може одночасно брати участь у соціальному і політичному житті обох держав. Надаючи перевагу одній із них, він не повністю зв'язаний з іншою політико-правовим зв'язком, що породжує послаблення інституту громадянства. Також, біпатризм використовується окремими громадянами для ухилення від обов'язків перед державою (військова служба, сплата податків), для ухилення від судового переслідування або кримінальної відповідальності. Складність подвійного громадянства полягає у тому, що особа окрім користування правами повинна виконувати обов'язки у більшому обсязі. Втім, дані складнощі можна уникнути шляхом подальшого вдосконалення відповідного законодавства.

Закон України «Про громадянство України» проголошує, що особа, яка має громадянство іншої держави, у правових відносинах з Україною визнається виключно громадянином нашої держави. Проте це не потрібно розцінювати як заборону громадянства іншої держави. Втрата такого політико-правового зв'язку відбувається виключно з дня видачі Указу Президента України про припинення громадянства щодо певної особи, а не автоматично з набуттям іншого. У статті 25 Конституції України зазначено: «Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство. Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами». Громадянство України згідно зі статтями 18–20 Закону

«Про громадянство України» припиняється: 1) внаслідок виходу з громадянства України; 2) внаслідок втрати громадянства України; 3) за підставами, передбаченими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Вихід з громадянства України здійснюється тільки за клопотанням особи. Таким чином, у законі чітко зазначено неможливість для громадянина України мати подвійне громадянство, у тому числі на підставі міжнародних угод. Положення про те, що громадянство України втрачається, якщо громадянин України добровільно набув громадянства іншої країни, певною мірою гарантує дотримання норми статті 4 Конституції України, якою передбачено, що «в Україні існує єдине громадянство». Але на практиці все не так просто. Чи кожна особа, отримавши громадянство іншої держави, подасть заяву про відмову від українського і чи кожна держава повідомить Україну про надання громадянства її колишньому громадянину? Скажімо, Швейцарія, Ірландія, Ізраїль та деякі інші країни не вважають це своїм обов'язком, якщо, на їх думку, запитання щодо громадянства тієї чи іншої особи пов'язане з переслідуванням її за релігійними, громадянськими або політичними переконаннями.

Існує така думка, що в українському контексті біпатризм матиме лише негативні сторони. Обумовлюється це тим, що наша держава перебуває на шляху становлення та розвитку, а подвійне громадянство гальмує процес формування спільних цінностей, пріоритетів розвитку нації та, відповідно, єдності народу. Нівелюючи міцність стійкого юридичного зв'язку, що існує між громадянином і державою, воно послаблює стрижневий інститут державної системи – інститут громадянства. Наша країна поки що не готова до врегулювання цього питання та створення дієвого механізму розвитку такого інституту. До того ж держава не проявляє й ініціативи із цього питання.

Отже, питання подвійного громадянства потрібно досліджувати не тільки на національному, а і на міжнародному рівні, приймаючи при цьому відповідні нормативно-правові акти, які б детально регламентували кожний аспект проблеми. Біпатризм існує об'єктивно, незалежно від ставлення до нього тієї або іншої держави, має як позитивні, так і негативні наслідки.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кушніренко О. Г.

Топчанюк Олена Анатоліївна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, заочний факультет № 1,
2 курс, дистанційна група

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ТА ПОЗИЦІЯ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ.

Одним з пріоритетних напрямків розвитку регулювання захисту прав і свобод людини є запровадження інституту Конституційної скарги в Україні

З 03.08.2017 року набув чинності Закон України Закон № 2136-VIII «Про Конституційний суд України». Однією з найважливіших новел Закону є те, що Конституційний Суд розглядає конституційні скарги громадян на остаточні рішення по їх справам, що попередні редакції не передбачали.

Відповідно до статті 56 Закону суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України.

До суб'єктів права на конституційну скаргу не належать юридичні особи публічного права. Конституційну скаргу фізична особа підписує особисто. Згідно зі статтею 74 Закону конституційна скарга подається до Суду державною мовою.

Згідно зі статтею 77 Закону конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього Закону, та якщо:

1) вичерпано всі національні засоби юридичного захисту (за наявності ухваленого в порядку апеляційного перегляду судового рішення, яке набрало законної сили, а в разі передбаченої законом можливості касаційного оскарження – судового рішення, винесеного в порядку касаційного перегляду);

2) з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців.

Як виняток, конституційна скарга може бути прийнята поза межами вимог, установлених пунктом 2 частини першої цієї статті, якщо Суд визнає її розгляд необхідним із мотивів суспільного інтересу.

Суд відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу неприйнятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими або наявне зловживання правом на подання скарги.

У зв'язку з тим, що до Конституційного Суду України (як і до конституційних судів інших країн) значна кількість клопотань вноситься з порушенням вимог Закону, Закон і Регламент Конституційного Суду передбачають їх попереднє опрацювання відповідним підрозділом Секретаріату.

Так, статтею 57 Закону передбачено, що попередню перевірку звернень до Суду здійснює Секретаріат.

Повернення конституційної скарги не перешкоджає повторному зверненню до Суду з дотриманням вимог цього Закону.

Важливо зазначити, яке конституційне право порушено і навести аргументи. Важливим з цього приводу є Європейський досвід запровадження конституційної скарги. Класичним прикладом країни, де конституційна скарга є дієвим засобом захисту порушеного права громадян, можна вважати Федеративну республіку Німеччина. Пункт 4ч.1 ст. 93 Основного Закону ФРН.(вкл. Законом від 29 січня 1969р.), згідно з яким Федеральний Конституційний Суд уповноважений розглядати конституційні скарги, що можуть бути подані будь якою особою, яка вважає, що державна влада порушила одне з її основних прав або одне з прав, вказаних в статтях 20,38,101,103, і 104 Основного закону. Мають бути визначені, порушення якого підлягає оскарженню, а також акти, дії чи бездіяльності органу або установи, якими скаржнику завдано шкоди. Підставою КС виступає порушення державою фундаментальних прав і свобод.

У Королівстві Іспанія діє процедура *amparo*, або звернення за захистом. Група авторів О. Петришин, Ю. Барабаш, С. Серьогина, І. Бодрова зазначають, що ця процедура здійснюється шляхом самостійного судочинства, яке порушується за ініціативою потерпілої сторони, і винесення рішення щодо конституційності чи неконституційності оскаржуваного нормативного акта.Предметом КС виступають дії чи бездіяльність державних органів, якщо вони порушують яке-не будь с основоположних прав. Цікавий досвід Польщі як сусіда, де сформульовано три матеріаль-

ні передумови скарги-особистий інтерес, правовий інтерес і реальний інтерес. Конституція Швейцарської Конфедерації від 18.04.1999р. Закріплює повноваження Союзного Суду щодо розгляду скарг на порушення конституційних прав у п. А ч. 1 ст. 189 Конституції Швейцарії. Підставою подання конституційної скарги у цій країні є порушення тих прав особи, котрі закріплені Конституцією цієї держави.

В Україні конституційна скарга подається виключно щодо відповідності Конституції України закону України, його окремих положень. Дії чи бездіяльність органів державної влади, рішення судів у системі судоустрою України не можуть бути об'єктом конституційної скарги.

Це важливо тому, що на сьогодні повернуто близько 600 скарг.

Конституційні права людини та їх реалізація не можуть бути поставлені в залежність від прийняття або неприйняття рішень законодавчої чи виконавчої влади. З позиції сучасного конституціоналізму конституційні суди не можуть бути сторонніми спостерігачами у ситуації захисту прав людини, покликані створювати власну практику з таких питань, наявність якої не виключає можливості та доцільності їх законодавчого регулювання. Це доводить досвід держав, заснованих на верховенстві права. Верховний Суд США у справі *West Virginia State Bd. Of Educ. V. Barnette* (1943) сформував таку позицію: «Сама мета Білля про права полягає в тому, щоб вилучити деякі питання з непередбачуваних політичних протиріч, щоб помістити їх за межі досяжності більшості посадових осіб, а також встановити їх як правові принципи, які повинні застосовуватися судами. Свої права на життя, свободу, власність, на свободу і власність, на свободу слова, свободу преси, свободу віросповідання та зібрань, а також інші основні права не можуть бути винесені на голосування, вони не залежать від результатів буд-яких виборів...»

Конституція та конституційна юстиція намагаються забезпечити баланс між двома основними суспільними пріоритетами або цінностями демократичного суспільства. Це є свобода, сферу якої складають конституційні права, свободи та конституційні принципи, та порядком, який ґрунтується на принципі законності (режимі точного та неухильного виконання всіма суб'єктами права законів та підзаконних актів, які не суперечать законам). Свободу як специфічний стан суспільства не можна забезпечити тільки шляхом видання державною владою нормативних приписав та забезпечення їх точного, суворого та неухильного виконання всім суб'єктам права, оскільки буд-який правовий акт держави, зокрема закон, потенційно може бути свавільним та спрямованим на зни-

щення свободи. Професор конституційного права Великої Британії Е. Барендта наголошує «конституціоналізм – це віра в існування конституційних засобів щодо встановлення державних обмежень». Тихомиров зазначає конституціоналізм як складне явище, що містить у собі: 1) конституційні ідеї та категорії, які відображують первісні базисні цінності суспільства; 2) масову конституційну свідомість громадян, населення загалом; 3) конституційні норми, акти та інститути як нормативно структуроване відображення двох зазначених елементів; 4) конституційний порядок як процес та стан реалізації конституційних норм.

У сучасній конституційній теорії загальноновизнаним є визначення конституціоналізм, надане англійським науковцем С. Маклвейном: «конституціоналізм або «верховенство права» є юридичним обмеженням держави та повною протилежністю свавільному правлінню». Очевидно, що конституціоналізм тотожній органічній характеристиці верховенства права та обов'язково пов'язаний із природним правом та фундаментальними правовими принципами конституційного рівня. Відомий американський конституціоналіст К. Фрайдріч визначає конституцію як систему ефективних, урегульованих правом обмежень щодо державних дій. Він зазначає дві важливих складових ідеї обмеження державної влади, що визначає генеза розвитку сучасного конституціоналізму : це і природно-правова складова, і релігійно-християнська складова, що міститься у концепції природних прав поза державного походження: «Держави західної цивілізації мають спільну тенденцію щодо конституційного розвитку. Ця тенденція може бути віднесена з абсолютною впевненістю до християнської турботи про індивіда та його персонального спасіння. Ця тенденція є універсальною у Християнських країнах». К. Фрайдріч зазначає: «...Протягом всієї історії західного конституціоналізму йому притаманна ідея, що людині належить верховенство, тому вона має бути захищеною від втручання свого володаря, будь він королем, партією або парламентською більшістю».

Конституційна скарга є чинником розвитку людини як суб'єкта права, людина відчуває свою належність до процесу нормативного закріплення її статусу. Тому важливе в Україні не тільки впровадження Конституційної скарги, а і вдосконалення механізму дії її на практиці.

Голова Конституційного Суду Грузії (2006–2016), міністр юстиції Грузії (2004), член Європейської комісії за демократію через право (Венеціанської комісії) (2006–2015), професор Державного університету Іллі (Грузія) Георгій Папуашвілі зазначив, що обрана Україною модель конституційної скарги дуже схожа на ту, яка вже давно і досить успішно

функціонує в Грузії, що в його державі функціонує нормативна конституційна скарга, правда, такого фільтру, як необхідність вичерпання всіх національних механізмів юридичного захисту, який був передбачений українським законодавцем для доступу громадян до Конституційного Суду, в Грузії немає.

Для того, щоб звернутися до ЄСПЛ, особа має вичерпати всі національні засоби захисту. Постає питання, якщо скарга до КС – теж національний засіб захисту, то чи може ЄСПЛ відмовляти в розгляді заяв українців, якщо вони не зверталися до єдиного органу конституційної юрисдикції.

Це повинно бути прописано точно в законі. Ці моменти потребують уточнень. Відповіді на це питання можна буде після того, як складеться практика. Якщо конституційне право порушене тільки на підставі закону, то вичерпано національних засобів настане після звернення до КС.

Якщо ж порушення прав було спричинене іншими актами, діями чи бездіяльністю посадових осіб, то Європейський суд може взяти справу до розгляду, незважаючи на відсутність конституційної скарги. Так само ЄСПЛ може не погодитись із рішенням КС.

Підстави для узгодження й діалогу із цією поважною європейською інституцією ми вже створили шляхом формулювання та застосування «принципу дружнього ставлення до міжнародного права». Відповідно до нього практика тлумачення і реалізації конвенційних прав ЄСПЛ має враховуватися при розгляді справ у порядку конституційного судочинства у випадку, коли конституційні права кореспондуються з відповідними конвенційними правами. Це було вперше сформульовано у рішенні КС від 1.06.2016 № 2-рп, а також отримало повторне застосування у рішенні від 8.09.2016 № 6-рп.

Цим принципом ми заклали доктринальну основу для конституційної скарги. Це не означає, що все, що приймає ЄСПЛ, для нас найважливіше, але усталена практика тлумачення конвенцію для нас є частиною конституційного права: якщо судді, застосовуючи конституційні положення, інтерпретують їх усупереч практиці ЄСПЛ, вони порушують Конституцію.

Отже, якщо запроваджений інститут Конституційної скарги запрацює в Україні на повну, то через декілька років ми не впізнаємо нашу Країну.

Конституційна скарга є необхідним джерелом захисту основних прав і свобод людини.

Трофімов Богдан Дмитрович,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, інститут про-
куратури та кримінальної
юстиції, 2 курсу, 9 групи

РЕФОРМУВАННЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В ДВОПОЛАТНИЙ ПАРЛАМЕНТ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА АКТУАЛЬНІСТЬ

Останнім часом в суспільстві та серед науковців поновилися дискусії щодо відповідності структури українського парламенту реальному стану речей та розвитку європейської конституційної думки. Наявність діалогу та реальної можливості реформування Верховної Ради України зумовлює актуальність даної теми.

Дослідженням даної теми займалися такі науковці: О. Фісун, І. Юхновський, О. Валевський, В. Речицький, О. Волощук, В. Колісник та інші.

Вже Конституційна комісія, яка займалася розробкою конституції України в липні 1992 року, винесла на всенародне обговорення проект конституції, яким передбачалося створення двопалатного парламенту. Незмінно домінуючою лишалася ідея бікамералізму до схвалення Конституційною комісією останнього проекту конституції та його внесення у Верховну раду, однак остаточне рішення було на користь однопалатного парламенту.

16.04.2000 року на всеукраїнському референдумі більшість населення (82%) підтримала ідею формування двопалатного парламенту в Україні. Бікамералізм передбачався законопроектом В. Юценка, підтримувався міністром юстиції М. Оніщуком та був втілений в проєкті конституції В. Речицького.

Прихильники змін в структурі парламенту вказують на наступні переваги реформування: представництво та захист інтересів регіонів на національному рівні, стримування верхньою палатою «радикалізму» нижньої, підвищення якості законотворчості, посилення системи стримувань і протигаг між гілками влади та всередині самого парламенту, забезпечення стабільності, захист прав меншості, зменшення олігархізації та партізації парламенту.

До того ж прибічниками наводяться приклади унітарних Чехії, Польщі, Італії та інших країн як свідчення прийнятності бікамералізму при

унітарній формі правління, згадується тенденція до збільшення таких країн.

На нашу думку, враховуючи здобутки цивілізаційного підходу до типології держави, не варто приділяти занадто багато уваги перенесенню ознак за аналогією. Натомість варто більше уваги приділити унікальним особливостям України, які, на нашу думку, й мають лягати в основу визначення прийнятної структури парламенту. В згаданих Польщі та Італії бікамералізм зумовлений історичним спадком та наявністю великої кількості автономних суб'єктів відповідно, тобто чинників, які не характеризують Україну.

Безсумнівно, європейський регіон знаходиться в авангарді політичної та конституційної думки, формує приклад «еталонної демократії» та задає тенденцію розвитку не тільки регіону, а й світу в цілому. Однак важливою також є наявність відповідних традицій та досвіду в згаданих країнах, політична кон'юнктура, історичне минуле та інші обставини.

Українськими реаліями є масовий політичний абсентеїзм та правовий нігілізм населення, олігархізація державної влади, егоїзм національної еліти, економічна, політична та соціальна кризи, збройний конфлікт та інші фактори. Очевидно, що європейський досвід державного будівництва не мав та не має такого спектру впливів на державно-політичні процеси одночасно, що суттєво ускладнює використання «західного зразку» в нашій державі.

На нашу думку, створення верхньої палати в українському парламенті призведе до наступних негативних чинників: 1) додатково знизить швидкість прийняття законопроектів, що може паралізувати європейські прагнення нашої держави, адже, наприклад, досвід Польщі та країн Балтії продемонстрував, яку величезну кількість правових актів необхідно оперативно приймати на цьому шляху; 2) суттєво ускладнить прийняття реформаторських рішень, наприклад, про вступ до ЄС, НАТО і тд; 3) призведе до лобіювання інтересів регіональних еліт, а не представництва регіонів, що також потягне за собою практично повну тотожність палат; 4) певним чином посилить децентралізаційні тенденції; 5) збільшить витрати з державного бюджету (збільшення кількості депутатів, утримання апаратів обох палат, забезпечення координації між палатами і тд).

Так, регіональні еліти через своїх представників у верхній палаті отримують законну можливість впливати на державну політику. Наприклад, за проектом конституції Речицького, області висувають до верхньої палати незалежно від кількості населення по 2 сенатори зі складу депу-

татів обласних рад. Законність та легітимність представників в обласних радах протягом всього періоду незалежності України викликає сумніви, то чи варто надавати таким обранцям можливість впливати ще й на державні рішення? До того ж, такий варіант є жорсткою конгруентною моделлю, що може «образити» регіони з більшою кількістю населення та призвести до конфлікту з центральною владою.

Варто також згадати про вплив окремих країн на прикордонні регіони. У випадку їх прямого представництва в парламенті процес прийняття «неугодних» рішень отримує можливість відкрито і законно саботуватися як «невідповідний регіональним інтересам».

В умовах досить яскраво вираженої регіоналізації України на Захід і Схід (свідченням є результати президентських виборів 2010 року, поширення окремих культурних ознак у відповідних регіонах, дані соціологічних опитувань) бікамералізм з великою долею ймовірності стане каталізатором політичних сутичок цих регіонів держави.

Окремі законопроекти приймаються однією палатою українського парламенту роками, натомість подвоєння бюрократичного механізму прийняття рішень може збільшити цей термін до десятиріч. До того ж з'являється можливість перекладання відповідальності між палатами, що може призвести до «гойдалок» в пошуку відповідальних за певні дії, а процес прийняття рішень відбуватиметься за методом «човника».

Говорячи про представництво регіонів за посередництвом національної еліти цих регіонів, варто згадати про якість діяльності цієї «еліти» під час прийняття рішень як на національному, так і на регіональному рівні: блокування трибуни, сутички, зривання засідань, «кнопкодавство» і тд. Не є доречним подвоєння цих «принад».

Вищезгадане свідчить про низьку правову культуру не тільки населення, а й політичної та національної еліти, нерозвиненість в нашій країні ідей парламентаризму та нерозуміння основних принципів демократії.

Як відомо, зміна форми не зумовлює зміну сутності. Проблеми сучасної України в першу чергу зумовлені не структурою окремих органів державної влади та порядку розподілу повноважень між ними, а сутністю та якістю діяльності цих органів, яка на сьогодні дозволяє бажати кращого. Тому зміна форми парламенту не є доцільною в сучасній Україні.

Науковий керівник: Дахова І. І., доцент кафедри конституційного права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

СЕКЦІЯ КРИМІНОЛОГІЇ ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

Бринюк Ганна Олегівна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, господарсько –
правовий факультет, 2 група

ДО ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ІСНУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ У ВИДІ ВИПРАВНИХ РОБІТ

Нові історичні умови розвитку українського суспільства потребують переосмислення щодо побудови та функціонування існуючої системи виконання та відбування тих чи інших видів кримінальних покарань. Зокрема, це стосується й такого виду кримінального покарання, як виправні роботи.

В Україні цей вид покарання не є новим. Протягом століття, з часу появи останнього змінювалися як назви цього виду покарання, так і його зміст та сутність. А тенденція постійного скорочення застосування покарання у виді виправних робіт викликає необхідність детального аналізу цього питання. У сучасному вигляді виправні роботи існують з 2001 року, з моменту прийняття нового Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Для встановлення дійсного змісту досліджуваного покарання, перш за все, необхідно визначити та проаналізувати основні його ознаки, передбачені кримінальним та кримінально-виконавчим законодавством. По-перше, виправні роботи належать до основних покарань, застосування якого передбачено у більше 60% санкцій статей КК України. Це покарання належить до так званих альтернативних покарань відносно покарання у виді позбавлення волі, характерною рисою якого є відсутність ізоляції засудженого від суспільства. Альтернативні позбавленню волі покарання мають важливе соціальне значення, адже відсутність ізоляції особи від суспільства, залишення в середовищі звичайного існування, говорить про надання засудженим можливості для самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя під час відбування покарань.

По-друге, згідно зі статтею 41 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК), – покарання у виді виправних робіт відбувається за місцем роботи засудженого на підприємстві, в установі, організації, на основі участі засуджених у суспільно-корисній праці, контроль за виконанням якого покладено на уповноважений орган з питань пробації. Тут постає питання про каральний та виправний вплив цього покарання на засудженого, так як останній продовжує працювати за місцем роботи, де працював до засудження, характер його виробничих функцій не змінюється. Засуджений отримує заробітну плату, користується правом на щорічну оплачувану відпустку, час відбування такого покарання зараховується в загальний стаж роботи. Обмеження у трудових правах у такому випадку полягають лише у обов'язку працевлаштуватися (якщо засуджений на час виконання вироку є безробітним), забороні звільнення без дозволу уповноваженого органу з питань пробації та неврахування часу щорічної відпустки у строк відбування покарання (ст. 42 КВК). Навіть тут, щодо останнього, законодавцем передбачено можливість у якості заохочення за зразкову поведінку та сумлінне ставлення до праці все ж таки зарахувати час щорічної відпустки у строк відбування виправних робіт. Але ж сумлінне ставлення до праці є загальним обов'язком засудженого до виправних робіт (ч. 6 ст. 41 КВК) ?

Отже, правообмеження у трудових відносинах, з одного боку, відрізняють цей вид покарання серед інших, а з іншого, – вони є настільки незначними, що фактично праця засудженого не набуває якихось нових ознак, у зв'язку з чим втрачається будь-який каральний та виправний вплив цього покарання.

Більше того, – праця для людини є її природною потребою, способом її самовираження, джерелом існування її та її близьких, тобто необхідна умова вільного та всебічного розвитку для підтримання життєдіяльності у суспільстві. Отже, карати такою працею немає сенсу.

Варто зазначити, що у сучасному житті вже не настільки актуальний вплив колективної суспільно-корисної праці на особу. Сьогодні не ставляться завдання та цілі виховання засудженого в дусі чесного та сумлінного ставлення до праці, поваги до правил співіснування, бережного ставлення до державної власності, підвищення культурного рівня особи. Саме тому, порівняно з радянським часом, застосування цього покарання в сучасних умовах втрачає свою актуальність.

По третє, при відбуванні покарання у виді виправних робіт, із суми заробітку засудженого провадиться відрахування в дохід держави у розмірі від 10 до 20% (для неповнолітніх розмір відрахувань становить від 5 до

10%) (ст. 57 КК України). Тобто, ще однією ознакою цього покарання є застосування майнових обмежень. У зв'язку із тим, що обмеження у трудових відносинах засудженого є незначними, велика кількість науковців вважають виправні роботи «майновим покаранням», «замаскованим штрафом», «штрафом у розстрочку». Але, говорити про вагомий вплив такого правообмеження теж не можна, адже за певних умов такі відрахування є зовсім не значними. Наприклад, якщо посадовий оклад засудженого є невисоким, досить важко «відчути» серйозний вплив таких майнових відрахувань.

По-четверте, ще однією властивістю покарання у виді виправних робіт є наявність у засудженого судимості, та правообмежень, що впливають із неї. Остання, безумовно, здійснює каральний вплив на засудженого, створюючи негативні наслідки. Але, ця ознака ніяк не вирізняє виправні роботи від інших видів покарань, окрім, хіба що її тривалості.

Іншими ознаками виправних робіт є покладення обов'язку засудженого з'являтися за викликами уповноваженого органу з питань пробації, повідомляти останнього про зміну місця проживання, погоджувати зміну місця роботи та виїзд за межі України (ч. 6 ст.41, ч. 4 ст. 42 КВК). Слід зробити висновок, що такі обмеження також не несуть серйозного карального та виправного впливу на засудженого, щоб слугувати гарантом не вчинення нового правопорушення.

Отже, покарання у виді виправних робіт в умовах сьогодення вичерпує себе, що проявляється у його неефективності та неможливості здійснення карального та виправного впливу на засудженого задля досягнення мети кримінального покарання.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Романов М. В.

Сердюк Валентин Михайлович
студент НЮУ ім. Ярослава Мудрого
ШКОЮ 2 курсу 13 група

ДО ПИТАННЯ ДЕПУТАТСЬКОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ

Дане питання було і залишається дуже гострим та досить неоднозначним на площині громадськості, воно вже давно стало предметом спору у нашому суспільстві. Відповідно до чинного законодавства, зокрема частини 3 статті 80 Основного закону України, народні депутати не можуть бути без згоди Верховної ради України притягнені до кримінальної відпо-

відальності, затримані чи заарештовані. Посилаючись на цю норму можемо стверджувати, що народному обранцю на пряму дозволяється використовувати своє конституційне право на власний розсуд і при цьому не хвилюватися, адже на нього поширюється «імунітет», тому ми не можемо виключати можливість зловживання депутатами своїм службовим статусом та мандатом у власних цілях. Постає питання щодо того, чи взагалі потрібна дана привілея у вигляді конституційної гарантії нардепам для ефективного здійснення законодавчої функції України?

Варто зазначити, що в рішеннях Конституційного Суду України з питань конституційно-правової відповідальності формуються важливі юридичні позиції, які уточнюють, конкретизують положення законів, в яких містяться положення про конституційно-правову відповідальність депутатів. Як зауважують правознавці, юридичні позиції, вироблені Конституційним Судом України, повинні засвоюватись юридичною практикою. Так, В. Я. Тацій і Ю. М. Тодика розглядають юридичну позицію Конституційного Суду України як висновок загального характеру, здійснений на підставі, в межах повноважень і способом, передбаченим Конституцією і законами України, як результат тлумачення правових норм або їх сукупності, унаслідок чого долається невизначеність в розумінні норм Конституції і законів України, що стали предметом тлумачення [1, с. 68]. Тлумачення питань пов'язаних з поняттям недоторканності встановлюється такими рішеннями Конституційного Суду України: 1) Рішення у справі про депутатську недоторканність від 27 жовтня 1999 р. No 9-рп/996; 2) Рішення у справі про гарантії діяльності народного депутата України від 10 квітня 2003 р. No 7-рп/20037; 3)

Рішення у справі про гарантії депутатської недоторканності від 26 червня 2003 р. No 12-рп/20038; 4) Висновок у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 16 червня 2015 р. No 1-в/2015. До цього переліку також можна віднести законопроект поданий до КСУ президентом «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів, реєстраційний номер 7203) та законопроект «Про внесення змін до Конституції України (в частині скасування депутатської недоторканності)» (реєстраційний номер 6773), поданий народним депутатом Юрієм Левченком та ще 157 депутатами. Юридична позиція Конституційного Суду України щодо депутатської недоторканності викладена в Рішенні Конституційного Суду України від 27 жовтня 1999 року N 9-рп/99, де, зокрема, зазначено: «Важливою конституційною

гарантією є депутатська недоторканність, яка має цільове призначення – забезпечення безперешкодного та ефективного здійснення народним депутатом України своїх функцій. Вона не є особистим привілеєм, а має публічно-правовий характер». Депутатська недоторканність є не суб'єктивним правом, привілеєм окремого індивіда, а складовою статусу народного депутата України. Громадянин набуває депутатської недоторканності лише у разі обрання його народним депутатом України і втрачає її одночасно з припиненням повноважень Верховної Ради України відповідного скликання або у разі дострокового припинення повноважень народного депутата України.

Таким чином, Конституційний Суд України вважає що зміни щодо скасування недоторканності народних депутатів України стосуються лише їхнього спеціального статусу і не впливають на зміст конституційних прав і свобод людини і громадянина (їх скасування чи обмеження), а отже, не суперечать вимогам частини першої статті 157 Конституції України (висновки від 27 червня 2000 року No 1-в/2000, від 11 липня 2000 року No 2-в/2000, від 5 грудня 2000 року No 3-в/2000, від 10 вересня 2008 року No 2-в/2008, від 1 квітня 2010 року No 1-в/2010, від 10 липня 2012 року No 1-в/2012, від 27 серпня 2012 року No 2-в/2012). Тому з вищенаведених аргументів можемо зробити такий висновок, що внесення відповідних змін до Конституції України повністю відповідає вимогам статті 157, але крім цього, слід зауважити, що суд також звертає свою увагу і на необхідність ефективності депутатської діяльності, яка частково забезпечується саме недоторканністю.

Науковий керівник: доцент кафедри Конституційного права України – Летнянчин Л. І.

Савчук Ярослава Олегівна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, господарсько
правовий факультет, 5 курс, 5 група

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА СВОБОДУ ВІРОСПОВІДАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН

Згідно із ст. 35 Конституції України та міжнародними нормативно-правовими актами, зокрема, ст. 18 Загальної декларації прав людини

(1948р), ст. 18 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.) кожна людина, в тому числі засуджений, має право на свободу світогляду та віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Забезпечити засудженому це право – завдання персоналу органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України. Тому метою нашого дослідження є аналіз забезпечення права засуджених на свободу віросповідання.

Право засуджених України на свободу віросповідання забезпечується насамперед Конституцією України, Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 року, Кримінально-виконавчим кодексом України (далі – КВК), міжнародними правовими актами щодо прав людини, Правилами внутрішнього розпорядку установ виконання покарань [1].

На змістовне наповнення права засуджених на свободу віросповідання суттєво вплинули зміни до *Кримінально-виконавчого кодексу України стосовно правового статусу засуджених, внесені Законом України від 21 січня 2010 р. № 1828-VI «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо забезпечення прав засуджених осіб в установах виконання покарань» та Законом України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів»* [2, с. 272–275]. В результаті, ч. 5 ст. 7 КВК в сучасній редакції забороняє, серед інших форм дискримінації засуджених, дискримінацію за ознаками релігійних переконань. Ст. 8 КВК, серед переліку основних прав засуджених, передбачає право на здійснення свободи сповідувати будь-яку релігію або виражати переконання, пов'язані із ставленням до релігії, у тому числі на вільний вибір і допуск священнослужителя для відправлення релігійних таїнств і обрядів, за винятком обмежень, передбачених *Кримінально-виконавчим кодексом України. Ст. 25 КВК надає релігійним організаціям можливість надавати допомогу органам та установам виконання покарань у виправленні і ресоціалізації засуджених і проведенні соціально-виховної роботи серед них.*

Дані нормативні документи вказують, що кожен засуджений та ув'язнений має право на свободу віросповідання, але при цьому проведення зустрічей представників релігійних організацій зі своїми прихильниками не повинно порушувати встановлений внутрішній розпорядок УВП чи СІЗО, а також принижувати права інших осіб. Адміністрація

УВП чи СІЗО забезпечує заходи безпеки представникам релігійних організацій під час їх перебування на території цих установ та доводить до них встановлені законодавством вимоги щодо взаємовідносин із засудженими та ув'язненими.

З метою забезпечення права засуджених на свободу віросповідання органи та установи виконання покарань співпрацюють з 25 релігійними конфесіями, представники яких займаються духовно-просвітницькою роботою із засудженими та ув'язненими, насамперед: – православними: Українська Православна Церква (Московський Патріархат), Українська Православна Церква (Київський Патріархат), Українська Автокефальна Православна Церква; – католицькими: Римо-Католицька Церква, Українська Греко-Католицька Церква; – протестантськими: Євангельські Християни-Баптисти, Християни Віри Євангельської (п'ятидесятники), Адвентисти Сьомого Дня, Свідки Іегови, Харизмати тощо; – мусульманськими; – іудейськими.

Сучасні дослідження свідчать, що у місцях позбавлення волі знаходяться засуджені різної конфесійної належності, хоча переважна більшість їх – позаконфесійні віруючі. Але біля 10% засуджених належать до релігійних громад, постійно відвідують релігійні заходи, є конфесійно визначеними [3].

Серед проблем у забезпеченні права засуджених України на свободу віросповідання, які потребують вирішення як на законодавчому, так і на адміністративному рівні, дослідниками виділяються наступні: 1) наявність культових споруд; 2) харчування у відповідності з релігійними нормами; 3) носіння одягу, зачіски згідно з релігійними канонами; 4) негативний вплив на психіку засуджених; 5) можливість міжконфесійних конфліктів; 6) упереджене ставлення з боку адміністрації чи інших засуджених на підставі релігійних переконань [4]. Законодавчо дуже важко забезпечити повне дотримання права на свободу віросповідання, адже це здійснюється локально на місцях адміністраціями кримінально-виконавчих установ, а у них часто немає ресурсів для цього або відповідний елемент тої чи іншої релігії порушує режим у колоніях. Так, наприклад, іудеям та мусульманам необхідні культові споруди (мечеті, храми, синагоги), але для адміністрації досить важко знайти грошові ресурси на будівництво в одній установі кількох таких споруд, тому, зазвичай, обмежуються молитовними кімнатами, які призначені для справляння релігійних обрядів й інших конфесій. У вирішенні вищезазначеної проблеми є певні суперечливі обставини. Оскільки згідно канонів УПЦ, храм (молитовна кімната) освячується архієреєм (єпископом) для проведення

богослужінь (молебнів, літургії), які мають право здійснювати лише певні особи (іереї, диякони УПЦ). Якщо богослужіння проводять інші особи (навіть священнослужителі інших православних церков), храм (молитовна кімната) підлягає повторному освяченню архієреєм. Тому УПЦ виступає проти проведення богослужінь у її храмах представниками інших церков [4].

Щодо елементів заборонених режимами колоній, то для чоловіків-іудеїв бажано носіння бороди та пейсів на скронях, для чоловіків-мусульман – носіння бороди, для жінок-мусульманок – носіння хіджабу або паранджі. Але виконання таких вимог є неможливим, бо це прямо заборонено законодавством, зокрема Правилами внутрішнього трудового розпорядка УВП (п.2 розділ III).

Існуючі проблеми у забезпеченні права засуджених України на свободу вірасповідання слід розв'язувати відповідно до Конституції України та міжнародних стандартів поведження із засудженими, якщо ми дійсно хочемо стати правовою державою.

Література:

1. Збірник нормативних документів і методичних рекомендацій з питань організації виховної та соціально-психологічної роботи серед осіб, засуджених до позбавлення волі / уклад.: С. Скоков, Ю. Олійник, О. Янчук. – Київ: МП Леся, 2002. – 312 с.

2. Лисодєд О. В. Правовий статус засуджених в Україні: реалії сьогодення та перспективи удосконалення / О. В. Лисодєд // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2016. – № 2 (7). – С. 270–279.

3. Пахомов І. В. Особливості релігійної соціалізації засуджених-рецидивістів // Актуальні проблеми психології / І. В. Пахомов / Ред. кол.: С. Д. Максименко (гол. ред.) та ін. – К.: Наук. Світ, 2007. – Т. 1: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. Ч. 21–22 / За ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки, 2008. – С.184–188.

4. Пахомов І. В. Забезпечення права засуджених на свободу вірасповідання / І. В. Пахомов // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Чернігів, 08.05.2011 р.). Чернігівський юридичний коледж ДПТс України. – Чернігів: Вид-во Лозовий В. М., 2011. – С. 256–261. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i-rc.org.ua/index.php/pravo/496-pahomov-st3>

Науковий керівник: Романов М. В., доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права, к.ю.н.

Шейко К. В.,

Здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЩОДО СПОСОБІВ НЕЗАКОННОГО ВИГТОВЛЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТУ АБО ТРАНСПОРТУВАННЯ З МЕТОЮ ЗБУТУ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ В УКРАЇНІ

Проблема незаконного обігу алкогольної продукції в Україні з кожним роком набуває все більших масштабів. Аналіз способів реалізації цього обігу надасть можливість виявити всі процесуальні стадії, знання яких допоможе при розкритті цих злочинних дій, а також дасть змогу розробити ефективні шляхи запобігання їх вчиненню.

Проаналізувавши наукову літературу з цього питання, а також провівши авторське кримінологічне дослідження, можна виділити наступні найпоширеніші способи вчинення злочинів у сфері незаконного обігу алкогольних товарів за критерієм незаконного виготовлення: а) на легальних підприємствах, які мають відповідні дозволи та ліцензії (виготовлення неврахованої продукції); б) на підпільних підприємствах; в) кустарним способом без спеціального обладнання.

Найбільші обсяги незаконного виготовлення алкогольних товарів відбуваються саме на легально зареєстрованих підприємствах, однак функціонування цих підприємств та кількість такої продукції залишається у тіні й характеризується високим ступенем латентності. Тому нами буде здійснено аналіз найбільш поширених механізмів виготовлення алкогольних товарів на підпільних підприємствах та кустарним способом без спеціального обладнання.

Технологічні особливості виробництва міцних алкогольних напоїв, таких як горілка, є такими, що дозволяють налагодити виробництво з мінімальними витратами, практично в будь-якому приміщенні. Але така продукція досить часто завдає значної шкоди здоров'ю населення, так як вона виготовляється на низькому технологічному рівні, без дотримання санітарних вимог, а іноді й з технічного спирту, вживання якого призводить до отруєння споживачів. Виготовлені алкогольні напої у подальшому збуваються оптом особам, що мають ліцензії на їх торгівлю, або великими партіями чи вроздріб безпосередньо споживачам.

Виготовлення горілки, як одного з найбільш розповсюджених об'єктів підробки у підпільному виробництві, здійснюється за примітивною технологією, що ґрунтується, як правило, на ручній праці, в непристосованих для цього приміщеннях та антисанітарних умовах. Таке виготовлення здійснюється здебільшого шляхом розведення харчових або технічних спиртів водою, зазвичай до 30% вмісту, іноді додаються харчові добавки для поліпшення смакових властивостей продукту. При цьому використовується спирт, звичайна водопровідна вода, ємності для розливу, етикетки, кольєретки, іноді марки акцизного податку, клей для їх наклеювання, пробки й інші матеріали, пристрої для закупорки [1, с. 21–22].

Кримінологічне дослідження показало, що найчастіше незаконне виробництво алкогольних напоїв, зокрема горілки та коньяку, відбувається наступним чином. Виробником, зазвичай він є й збувачем продукції, купується готовий для використання спирт, згодом цей спирт змішується з водою (водопровідною або джерельною) у співвідношенні 1:3, отримана рідина розливається по ємностях 0,5 л та 1 л. Цей товар підпільники виготовляють переважно у себе вдома чи в гаражі, зазвичай характеризуються невеликими разовими об'ємами продажу, проте мають «постійних клієнтів», що забезпечують їм тривале існування. Спирт зазвичай придбавається у незнайомих або малознайомих людей на ринку або через мережу Інтернет. Наведена схема є класичною для дрібних злочинців, які найчастіше попадають в поле зору правоохоронців й нейтралізуються ними, якщо останні не входять у злочинну з мову й не «покривають» таку діяльність.

Також доволі розповсюдженою схемою підпільного виробництва алкоголю є повністю самостійний процес його виготовлення, починаючи із спирту/самогону, розбавляння водою, розлив по ємностях без етикеток, закінчуючи збутом цього товару. Зазначений процес відрізняється більшою складністю та тривалістю, оскільки витрачається час ще й на виготовлення спирту або самогону. Однак, зазвичай, виготовлена продукція має вищу якість у порівнянні з попередньою схемою, де найважливішим елементом є простота виробництва.

Не поступається популярності й схема покупки вже виготовленої недоброякісної продукції у великих об'ємах, розлив її у невелику тару та перепродаж її кінцевому споживачу. До цього також може додатися ще й наклеювання на спеціальні ємності етикеток реально існуючої марки горілки з наклеюванням марок акцизного податку, отриманих злочинним шляхом. Таку продукцію вже можна розцінювати як підробку певної марки.

Злочинці, об'єднані у злочинну групу, переважно організують підпільний цех з виготовлення, упакування та збуту незаконно виготовленої

алкогольної продукції. В цьому процесі беруть участь декілька суб'єктів і може мати місце розподіл виконуваних ролей, наприклад, одна особа замається організацією постачання спирту, склотари, пробок, марок акцизного податку та етикеток, інша – процесом виробництва, третя особа відповідає за розливання та наклеювання етикеток та марок акцизного податку, а інші особи знаходять канали збуту. Цей механізм виготовлення та збуту незаконно виготовлених товарів відрізняється організованістю, обігом великих об'ємів товару (від 100 до 1000 пляшок за один циклічний процес), за діями значних грошових коштів, а також можливими корупційними зв'язками з контролюючими органами. Існують й інші схеми незаконного виробництва та розповсюдження недоброякісного алкоголю, однак вони менш розповсюджені, ніж описані вище.

Отже, знання цих схем дає можливість виявити можливі способи та етапи, на яких можливе втручання у процес реалізації злочинного умислу, направлено на незаконне виробництво та обіг алкогольної продукції на території України, а отже, й можливість їх попередження.

Список використаної літератури:

1. Некрасов В. А., Лисенко А. М., Пеньков С. В., Матвійчук В. В. Розкриття злочинів у сфері виготовлення та збуту алкогольних напоїв : навч.-практ. посіб. / В. А. Некрасов, А. М. Лисенко, С. В. Пеньков, В. В. Матвійчук. Одеса : Юридична література, 2009. 160 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Ткачова О. В.

Щербань Яна Сергіївна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, 1 факультет,
5 курс, 14 група

ПРАЦЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку суспільства перед Україною особливо гостро стоїть вирішення питання демократизації та гуманізації усіх сфер

суспільного життя з метою підняття на більш високий рівень системи виконання покарань, пов'язаних з позбавленням волі засуджених. Засуджені до позбавлення волі як і громадяни України мають право на працю, яке закріплене Конституцією України, проте внаслідок особливостей, пов'язаних з відбуванням покарання в ізоляції від суспільства, це право зазнає певних обмежень. Ця норма знайшла своє відображення у Кримінально-виконавчому кодексі України (далі – КВК України) [1].

Слід зазначити, що стаття 43 Конституції України проголошує право кожного на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку людина вільно обирає або на яку вільно погоджується. Проте необхідно зауважити, що відповідно до частини 3 статті 63 Основного Закону засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду. Тому засуджені особи мають право працювати за обраною ними спеціальністю, або ж професією, яку вони здобудуть в період відбування покарання.

В ряді міжнародних актів, а саме конвенціях Міжнародної організації праці, Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Європейських пенітенціарних правил, Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язнаними та багатьох інших, знайшла своє відображення вимога обов'язкового залучення засуджених до праці. Через це їх визначають специфічною категорією зайнятих в економіці. У зв'язку з реформуванням кримінально-виконавчої системи України спостерігається проблема незадовільного фінансування з бюджету витрат, пов'язаних з утриманням засуджених, а також відсутності бюджетних коштів на реалізацію цільових програм. Саме це є недоліком, який позбавляє адміністрацію місць ув'язнення можливості забезпечити повну зайнятість засуджених.

Також необхідно відзначити, що через відсутність коштів в окремих випадках повністю закривається наявне виробництво. Тим самим засуджені позбавляються права працевлаштовуватися. Яскравою проблемою сучасних установ виконання покарання є те, що могутня виробнича база в місцях позбавлення волі, яка була сформована за багато років, практично розпалася. Ця ситуація не дає змоги ефективно виконувати завдання із залучення засуджених до суспільно-корисної праці. Наявність великої кількості непрацевлаштованих засуджених сприяє підвищенню рівня криміналізації обстановки в місцях їх ув'язнення.

Як додаток до розпаду виробництва слід відзначити зношеність застарілого устаткування, низький рівень кваліфікації засуджених, специфіку організації праці в умовах виправних установ, що не дає змогу цим

установам повною мірою конкурувати на ринку товарів з підприємствами різних форм власності.

Важливим завданням сучасної системи є вирішення соціально-економічних проблем праці засуджених, які перш за все стосуються сфери організації, умов і характеру їхньої праці, системи заохочення і стимулювання законслухняної поведінки осіб, які відбувають покарання.

Слід зазначити й той факт, що праця засуджених і вільних громадян певною мірою різняться між собою. Перша відмінність полягає в меті. Головною метою залучення засуджених до праці є їх виправлення та ресоціалізація, натомість вільних громадян – створення матеріальної бази для задоволення своїх потреб і досягнення власних цілей. Друга відмінність виявляється в тому, що одним із істотних розходжень є кара, яка неминуче наявна при організації праці засуджених [2, с. 36–40]. Відомий фахівець у сфері виправно-трудового права (нині – кримінально-виконавчого права) Б. С. Утевський підкреслював, що «... усі методи виправно-трудового впливу були б даремними, якби вони були позбавлені трудової основи» [3, с. 135].

Треба відзначити, що науковці одностайні в тому, що кара – це примус, який здійснюється державою і поєднаний або супроводжується стражданням покараної особи. Застосування засобів кари (позбавлення волі, матеріальних благ, посадового статусу тощо) є необхідним для досягнення основної мети покарання – виправлення та ресоціалізації засуджених. Дослідження умов праці засуджених виявляє, що при застосуванні праці допускаються обмеження інтересів працюючих засуджених, позбавлення їх деяких особистих і матеріальних благ, якими б вони користувалися в процесі праці на волі та які надані всім трудящим.

Третя відмінність – праця засуджених відрізняється від праці вільних громадян за своєю продуктивністю. Багаторічною практикою установ виконання покарання (далі – УВП) підтверджено, що праця засуджених менш продуктивна, ніж праця вільних громадян. Так і примусові позбавлення й обмеження в праці засуджених можуть бути визнані карою за умови, якщо ці обмеження введені з каральною метою, а не зумовлені іншими факторами. Загалом каральні обмеження в праці засуджених застосовувалися завжди в УВП. Проте визнано, що праця з розумним обсягом кари здійснювала й здійснює глибокий виправний вплив на основну масу засуджених. І, навпаки, якщо праця засуджених перетворювалася на відбування важкого й виснажливого покарання, то вона втрачала свій виховний і виправний вплив.

Отже, вирішальне значення має розумний вибір каральних засобів і їх правильне застосування на практиці [2; с. 40–46].

На думку А. Х. Степанюка, залучення до праці спрямоване насамперед на те, щоб спонукати засуджених ставитися до праці як до позитивної та необхідної складової їх життя, у тому числі й подальшого життя на волі. Такі самі вимоги висувають до праці ув'язнених Європейські тюремні правила. Необхідно, щоб, звільнившись із установи виконання покарань, особа мала певні знання, уміння та навички, які дають їй змогу знайти законні засоби для існування та допоможуть безболісно увійти в життя на волі [4; с. 222].

Таким чином, помітним є те, що праця засуджених відрізняється від праці вільних громадян відповідними правообмеженнями з боку держави та дією карального впливу з боку адміністрації УВП. Якщо кара сприяє більш ефективному виправленню засуджених, не знижує виховного впливу праці й виконує свою роль, то застосування такого корисного засобу не викликає сумнівів. На сьогодні існує низка проблем щодо правового регулювання праці засуджених у кримінально-виконавчому законодавстві України. Справа в тому, що внесення змін до законодавства, у зв'язку з його адаптацією до європейських стандартів, породжує чимало суперечностей у застосуванні відповідних норм права на практиці. Це впливає передусім з того, що законодавець, приймаючи нормативно-правові акти та вносячи до них відповідні зміни, підходить до цього не системно, що спричиняє появу правових колізій.

Відповідно до ч. 3 ст. 6 КВК України: основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених є встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим), пробація, суспільно корисна праця, соціально-виховна робота, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив. Стаття 8 цього Кодексу визначає, що засуджені мають право на оплачувану працю, організовану відповідно до вимог законодавства про працю, у тому числі щодо тривалості, умов та оплати праці. При цьому тривалість робочого дня не може становити більше восьми годин і тривалість робочого часу більше 40 годин на тиждень. Зазначене в Главі 18 КВК та Правилах внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених Наказом МЮУ від 29.12.2014 №2186/5 право на працю засуджених до позбавлення волі означає, що вони можуть відмовитися від праці, тобто це не є обов'язковою умовою відбування покарання. Право на працю було введено замість обов'язку засуджених працювати, і раніше така відмова була підставою для застосування адміністративного стягнення, а для окремих категорій спецкон-

тингенту, які відмовлялися від праці систематично, слугувала основою застосування ст. 391 КК України «Злісна непокора вимогам адміністрації УВП» [5, с. 78].

В сучасних умовах засуджені, звичайно, не голодують, але і розмір їхніх заробітків з огляду на рівень цін та інфляції (після відрахувань, згідно з чинним законодавством, податку на доходи фізичних осіб; аліментів; відшкодувань витрат на їх утримання, крім вартості харчування, взуття, одягу, білизни, спецхарчування та спецодягу; відрахування за виконавчими листами та іншими виконавчими документами) теж незначний, щоб надавати допомогу своїм рідним і близьким та заощадити гроші, необхідні після звільнення. Зокрема, кількість працевдатних засуджених осіб в УВП станом на 1 січня 2016 року становила 32 095 осіб (на 1 січня 2015 року – 32,3 тис. осіб, на 1 січня 2014 року – 63 803 особи), із них працевлаштованими є 16 226 осіб (50,6% від числа працевдатних та 30,2% від загального числа засуджених) (у 2015 році відповідні показники становили 18 тис. осіб, у 2014 році – 30 297 осіб). Наведені цифри свідчать про низький рівень оплати суспільно-корисної праці засуджених [6].

Отже, внесення змін до кримінально-виконавчого законодавства, які стосуються механізму реалізації засудженими права на працю, постійно спрямовується на пом'якшення умов відбування покарання у місцях ув'язнення. Наявний режим під рукою законодавця ще більше акцентований на гуманне ставлення до цієї категорії осіб та розширення їхніх прав і можливостей, при цьому з урахуванням обмежень, встановлених вироком суду. Суспільно корисна оплачувана праця як один із елементів виправлення і ресоціалізації є дієвим засобом, який зменшує рівень деградації засудженого.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/print1510563098385601> (дата звернення: 09.05.2018);
2. Праця засуджених в місцях позбавлення волі / І. Л. Жук, Л. А. Жук, О. М. Неживець. Київ : Кондор, 2009. 226 с.;
3. Пузирьов М. С. Реалізація виправними колоніями принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк : [монографія] / М. С. Пузирьов ; за наук. ред. докт. юрид. наук, проф. І. Г. Богатирьова. Київ : ВД «Дакор», 2014. 300 с.;
4. Степанюк А. Х. Кримінально-виконавче право: [навч. пос. для студентів юр. спец. ВНЗ] / А. Х. Степанюк. Харків : Право, 2006. 320 с.;

5. Лисенко М. І. Забезпечення права на працю засуджених в умовах ізоляції. URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc13/part_2/24.pdf (дата звернення: 09.05.2018);

6. Ісаков П., Коцемал О. Праця засуджених в місцях позбавлення волі в Україні в сучасних умовах і в УСРР в 1920 році: історико-правовий аналіз. *Visegrad Journal on Human Rights*, 2016. 4/1. С. 112–177.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Кулик К. Д.

СЕКЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА, ПРОЦЕСУ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Андрущенко Олеся Петрівна

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Студентка 2 курсу 1 групи Фінансово-
правового факультету

ЧИ ПОТРІБНА СМЕРТНА КАРА?

Не слід плутати помсту із справедливістю, а смертна кара лише посилює несправедливість – зазначив Верховний комісар ООН з прав людини Зейд Раал Аль Хусейн. Право на життя є невід’ємним та гарантованим. ч. 1 ст. 27 Конституції України, ст. 3 Загальної декларації прав людини, ст. 2 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини тощо.

У світі з кожним роком спостерігається тенденція до скорочення застосування і повної відмови від смертної кари. За даними «Amnesty International» (всесвітній незалежний рух, що налічує більше 7 млн. людей, які виступають на захист загальнолюдських прав кожної людини), у 2015 році загалом у світі було страчено 1634 осіб в 25 країнах, що б’є попередню рекордну кількість смертних кар 1989 року. Влада багатьох країн не публікує дані стосовно цього приводу. В Білорусі, В’єтнамі та Китаї інформація щодо застосування смертної кари вважається державною таємницею.

Смертна кара в Україні була передбачена ст. 23 Кримінального кодексу 1961 року. Необхідність скасування смертної кари в незалежній Україні була обумовлена тим, що держава прагнула стати членом Ради Європи, а скасування цього виду покарання було обов’язковою умовою при приведенні національного законодавства у відповідність до європейських стандартів. Таким чином, покарання у вигляді смертної кари було замінено довічним ув’язненням.

Дискусії щодо повернення смертної кари тривають і досі. Прибічники вважають, що смертна кара – це захист суспільства від найбільш небезпечних злочинців. По-перше, вона дозволяє економити державні кошти на утримання ув’язнених; по-друге, це потужний стримуючий фактор для самих злочинців. Противники смертної кари наводять інші аргументи, що велика можливість судової помилки; також смертна кара

суперечить праву людини на життя і, вбиваючи злочинця, держава бореться з наслідками, а не з причинами, які привели людину до злочину.

У кожній думки стосовно смертної кари є певний сенс, але найголовніше те, що особа, яка вчинила злочин, повинна понести покарання. Багато хто з потерпілих чи родичів потерпілих вважає, що покарання у виді позбавлення волі на строк понад 10 років або довічне позбавлення волі, є недостатньо справедливим (переважно такі думки є у тих, хто прагне помсти). Але психологи, які працюють зі злочинцями, вважають, що особи, які перебувають такий довгий час у замкненому просторі – просто стають «овочами» і вже самі прохають про смертну кару. Що вибере більшість населення для негідників: позбавлення волі на багато тяжких років або миттєве позбавлення життя, аби вони не страждали в майбутньому?

Я не підтримую смертну кару як вид покарання тому що: по-перше, застосування цього виду покарання поширює деструктивну логіку насильства та культуру помсти; по-друге, суперечить головному принципу прав людини, що закріплені в найголовніших нормативно-правових актах світу, праву на життя. На мою думку, не дарма кожного року кількість країн, що застосовує смертну кару, зменшується. Світ повинен виступати проти смертної кари в усіх випадках без виключення, незалежно від характеру та обставин справи.

Список використаних джерел

1. <https://www.amnesty.org>
2. Смертна кара та права людини [Текст] / Л. В. Васильченко // Безпека життєдіяльності. – 2007. – 3. – С. 29–32
3. Смертна кара в Україні: «за» і «проти» [Текст] / К. В. Білоус // Четверті Харківські кримінально-правові читання : тези доп. та наук. повідомл. учасн. міжнар. наук. конф. студ. та аспірантів (м. Харків, 16–17 трав. 2014 р.) / М-во освіти і науки України, НІОУ ім. Я. Мудрого, НДІ вивчення проблем злочинності ім. В. В. Сташиса НАПрН України, Всеукр. громад. організація «Асоц. кримін. права», Асоціація випускників НІОУ ім. Ярослава Мудрого», Ліга студ. асоц. правників України. – Х. : Право, 2014. – С. 211–213 .
4. Місце покарання у виді довічного позбавлення волі в сучасній системі покарань [Текст] / Кабанов О. М. // Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна / М-во освіти і науки України, Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. – Вип. 23 : Серія «Право». – С. 184–187.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри кримінального права №2 Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, Осадча А. С.

Горб Тетяна Іванівна

Студентка 3 курсу 3 групи

Слідчо-криміналістичного інституту

Національного юридичного

університету імені Ярослава Мудрого

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ЗЛОЧИНУ СТ. 263 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах в багатьох державах відзначається зростання застосування при вчиненні злочинів зброї, бойових припасів та вибухових речовин. Події останніх років у світі доводять, що зберігається висока напруга особливо в тих регіонах, де в широкому обігу є зброя: Чечня, Ірак, тощо. Наявна реальна загроза застосування зброї масового знищення. Вражає різноманіття збройового арсеналу, який використовується злочинцями. В Україні з усієї групи злочинів, пов'язаних з порушенням встановлених правил поведіння з загально небезпечними предметами, незаконне поведіння зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами є найбільш поширеним злочином. Неконтрольований обіг відповідних загально – небезпечних предметів приховує в собі високий рівень небезпеки спричинення шкоди людям та довкіллю. В умовах сьогодення це призвело до того, що в Україні зброю використовують для нанесення тілесних ушкоджень, вчинення вбивств, масових заворушень, бандитизму, розбоїв, терористичних актів та інших тяжких і особливо тяжких злочинів. Актуальність злочинів предметами яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини на даний період зростає, оскільки злочинність на сучасному етапі характеризується тенденціями до зростання таких її видів як: групова, організована та насильницька, де наявність озброєння – одна з умов формування та діяльності злочинних груп. Крім того, в умовах науково-технічного прогресу, в умовах зростання технічної підготовки окремих громадян, полегшилось виготовлення на виробництві або у підпільних майстернях зброї досить великої кількості та високої якості, її нових різновидів. До того ж ці злочини є небезпечні передусім тим, що вони є базою для вчинення інших, більш тяжких злочинів, які сприяють здійсненню злочинних намірів.

Важливо зауважити те, що на даний час в законодавстві України не має чіткого врегульованого визначення саме поняття «зброї», а багато правовідносин, які виникають у повсякденному житті та регулюються відповідними нормативно- правовими актами, які охоплюють це понят-

тя доцільно не врегульовані, але в Пояснювальній записці до проекту Закону України «Про зброю» (далі – законопроект), зазначається, що представлений законопроект по своїй суті та структурі не вносить у правове поле України чогось принципово нового. Він лише систематизує та вдосконалює ті норми, що зараз діють у десятках нормативно-правових актів, відомчих інструкцій тощо. Основними положеннями все ж таки передбачається визначити поняття «зброї», що охоплює всі наявні та можливі в перспективі її типи, види та зразки, критерії її класифікації тощо. Так, в законопроекті зазначається, що «зброя» – це пристрої, прилади і предмети, спеціально виготовлені, конструктивно призначені і технічно придатні для ураження живої або іншої цілі і які не мають іншого виробничого чи господарсько-побутового призначення. В наказі Міністерства Внутрішніх Справ України від 21.08.1998 року № 622 (далі – Наказ № 622) зазначені види зброї та їх ознаки, але все ж поняття «зброї» не зазначено. Варто зазначити, одне з рішень Апеляційного суду Київської області, який зазначає, що ст. 263 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) є банкетною нормою, а тому повинна бути деталізація відповідних положень інших нормативно – правових актів, що регулюють суспільні правовідносини та наповнює норми більш конкретним змістом. Однак, при цьому, в багатьох обвинувальних актах вказано, що особа порушувала Наказ № 622 без зазначеної конкретної норми, глави, розділу, пункту на порушення яких обвинуваченим вчинено інкриміноване діяння. Хоч суд згадує Наказ № 622, проте норма ст. 263 ККУ посилається саме на закон, який і має вищу юридичну силу та повинен бути застосований в даному випадку.

Вироком Печерського районного суду у м. Київ від 19.02.18 року було розглянуто у відкритому судовому засіданні кримінальне провадження за ч.2 ст. 263 ККУ за яким суд виправдав колекціонера за зберігання зброї, оскільки таке зберігання не порушувало жодного закону. Об'єктивна сторона злочину за ч. 2 ст. 263 ККУ полягає у носінні холодної зброї без передбаченого законом дозволу. Таким чином, законодавець визначив наявність (існування) закону, яким передбачено надання дозволу на носіння холодної зброї. Відтак відповідні дії особи можуть вважатися злочинними за умови існування закону, який визначає порядок носіння зброї, який на даний час так і не прийнятий законодавчим органом.

У контексті цього звертає на себе увагу ухвала Апеляційного суду Тернопільської області від 27 червня 2017 року в справі № 607\939\17-к. Глибоко проаналізувавши обставини справи та практику Європейського суду з прав людини, колегія суддів дійшла висновку, що обвинуваченому,

у зв'язку з відсутністю відповідного закону, який регулював би порядок обігу зброї та боєприпасів в Україні, не роз'яснено зміст обвинувачення. У зв'язку з цим: «розгляд кримінального провадження за відсутністю конкретного обвинувачення порушує гарантовані законом процесуальні права обвинувачених, у тому числі і їх право на захист, а ухвалене судове рішення за таких обставин у будь-якому разі повинно бути визнане незаконним у зв'язку з істотним порушенням вимог закону». Європейський суд з прав людини вже неодноразово у своїх рішеннях робив висновки про те, що повна, детальна інформація щодо пред'явленого особі обвинувачення та, відповідно, про правову кваліфікацію, яку суд може дати відповідним фактам, є важливою передумовою забезпечення справедливого судового розгляду. Також, право бути проінформованим про характер і причини обвинувачення потрібно розглядати у світлі права обвинуваченого мати можливість підготуватися до захисту, гарантованого підпунктом «b» п.3 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Отже, виправити ситуацію, що склалася може законодавчий орган, шляхом ухвалення відповідного закону «Про зброю», без прийнятого відповідного нормативно – правового акта притягувати до кримінальної відповідальності недоцільно.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент, кафедри кримінального права №2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Осадча А. С

Зубова Аліна Олегівна

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, фінансово-
правовий факультет,
2 курс, 1 група

ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ОКРЕМИХ КРАЇН

На сьогоднішній день одна з найбільш актуальних та дискусійних тем у кримінально-правовій сфері України є проблема притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності. Відповідно до ст. 18 КК України суб'єктом злочину може бути тільки фізична особа, яка до-

сягла відповідного віку. У зв'язку з цим виникає питання про можливість притягнення до кримінальної відповідальності саме юридичної особи. Адже аналізуючи практику можна виявити велику кількість злочинів здійснених для або з використанням юридичних осіб.

Отже, щоб зрозуміти переваги та недоліки запровадження в Україні нового суб'єкта злочину, а саме юридичних осіб, розглянемо практику зарубіжних країн.

Виділяють три основні підходи до розуміння кримінальної відповідальності юридичних осіб:

До першого підходу входять країни які повністю визнають інститут кримінальної відповідальності юридичних осіб при цьому не усуває кримінальної відповідальності фізичних осіб.

У США ті Англії кримінальна відповідальність юридичних осіб і деяких інших корпорацій існує вже протягом декількох десятиліть. Кримінальна відповідальність до юридичних осіб застосовується й у інших країнах загального права – Канаді, Австралії, Шотландії, Ірландії, Індії тощо, також у низці країн романо-германської правової сім'ї: Австрії, Нідерландах, Франції, Бельгії, Португалії, Люксембурзі, Японії та ін.; скандинавської – Данії, Норвегії, Фінляндії, Ісландії, у країнах мусульманської (Йорданія, Ліван, Сирія), соціалістичної (КНР) та постсоціалістичної (Словенія, Угорщина, Румунія, Литві, Естонії, Молдови та ін.), а також змішаної (Ізраїль) правових систем. [1]

Найбільш чітко та досконало має інститут відповідальності юридичних осіб у Франції, незважаючи на той факт, що першість у встановленні належить англо-американській правовій системі. Слід зазначити, що специфічною особливістю французького права є те, що кримінально-правова доктрина не містить особливого розділу, присвяченого суб'єктам злочинів, оскільки прийнято вважати, що суб'єкт злочину не є елементом складу злочину. Згідно КК Франції юридичні особи можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності самостійно чи спільно із фізичними особами; нести відповідальність як за закінчений злочин, так і за попередню злочинну діяльність. Даному інституту характерні риси обумовленості (злочинне діяння повинне бути вчинене на користь юридичної особи його керівником або представником) та спеціальності (кримінальна відповідальність настає тільки у випадках, спеціально передбачених законом або ухвалою). [2]

Відповідно до статей 13137 і 13139 КК Франції за злочини і проступки до юридичних осіб можуть бути застосовані такі покарання: 1) штраф, розмір якого в п'ять разів більше розміру штрафу для фізичних

осіб; 2) припинення діяльності; 3) поміщення під судовий нагляд; 4) заборона здійснювати певні види професійної чи громадської діяльності; 5) закриття всіх або одного чи кількох закладів цього підприємства, які слугували для вчинення інкримінованих діянь; 6) виключення з участі у договорах, що укладаються від імені держави; 7) заборона звертатися з публічним закликком до розміщення вкладів або цінних паперів; 8) заборона пускати в обіг певні чеки або користуватися кредитними картками; 9) конфіскація речі, яка слугувала або була призначена для вчинення злочинного діяння, або речі, яка одержана в результаті злочинного діяння; 10) афішування або поширення винесеного вироку. Якщо це передбачено законом, можуть бути призначені кілька з перелічених покарань одночасно, у т. ч. штраф і одне або кілька інших покарань.

Підсумовуючи багатовікову практику США та Англії слід зазначити, що аналогічно фізичній особі до кримінальної відповідальності можуть бути притягнуті корпорації (інкорпоровані компанії, публічні корпорації чи органи самоврядування). Відмінність полягає у застосуванні санкцій. Кримінальна відповідальність у США корпорацій не виключає аналогічної відповідальності фізичних осіб – безпосередніх виконавців злочину, тоді як в Англії – не допускаються кримінальні покарання, які признаються виключно фізичним особам.

До другого підходу відносяться країни, які повністю заперечують кримінальну відповідальність юридичних осіб. Цим шляхом пішли деякі країни Східної Європи – Болгарія, Угорщина, Білорусь.

До третього підходу входять деякі країни (ФРН, Швеції, Італії, Іспанії, Швейцарії), які встановили так звану «квазікримінальну» (адміністративно-кримінальну) відповідальність юридичних осіб, ознакою якої є те, що законодавство не визнає юридичних осіб суб'єктами злочину, але у ряді випадків, зокрема передбачених окремими нормативними актами, до них можуть застосовуватися різноманітні кримінальні санкції.

Щодо застосування кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні, то наша держава застосовує третій підхід. Але законодавець не застосовує термін «кримінальна відповідальність» щодо юридичних осіб. Натомість, використовується термін «заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», що дозволяє уникнути змін у частині суб'єкта кримінальної відповідальності до Загальної частини Кримінального кодексу України.

Аналізуючи переваги та недоліки досвіду іноземних держав щодо впровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб в Україні ми дійшли висновку щодо необхідності розширення переліку криміналь-

но-правових заходів, які можуть застосовуватися до юридичних осіб та розширення переліку злочинів, за які юридичні особи можуть притягуватися до відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гришук В. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: De Lege Ferenda / В. Гришук, О. Пасека // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 4. – С. 274–291.

2. Гуменюк О. В. Інститут кримінальної відповідальності юридичних осіб як тенденція розвитку сучасного права : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iconf.org.ua>

Науковий керівник: к. ю. н., ас. кафедри кримінального права №2 НЮУ ім. Ярослава Мудрого Осадча А. С.

Зіверт Марія Ігорівна

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
міжнародно-правовий факультет,
2 курс, 2 група

ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛІКИ БЛАКИТНОГО ЩИТА У КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ

Правовий захист культурних цінностей має доволі довгу історію. З'явилася й традиція позначати пам'ятки культури розпізнавальними знаками з метою їхньої ідентифікації задля збереження недоторканості та встановленню захисту й поваги до таких об'єктів. Особливого значення така традиція набуває у воєнний період – позначені спеціальними розпізнавальними знаками об'єкти користуються нейтралітетом з боку воюючих сторін та іншими перевагами. Проте питання відповідальності за порушення правил використання розпізнавальної символіки з'явилося значно пізніше і потребує більш детального вивчення. Особливу увагу цьому аспекту має приділити українське правознавче коло, адже в умовах проведення воєнних дій страждає багато культурних

пам'яток, а особи, які вчинили ці шкідливі діяння умисно чи з необережності, не притягаються до кримінальної відповідальності.

Вдаючись до питання історичного захисту культурних цінностей, не можна не звернутися до одного з перших й найвизначніших документів – так званого «пакту Реріха» або договору про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток, прийнятого 15.04.1935. Він заклав фундаментальні принципи поваги та захисту по відношенню до культурних цінностей. Так, стаття перша проголошувала, що «історичні пам'ятки, музеї, наукові, художні, навчальні й культурні заклади розглядатимуться як нейтральні та як такі, що користуватимуться повагою і захистом з боку воюючих сторін». Стаття третя акцентувала увагу на використанні розпізнавального прапору. Його дизайн відрізняється від моделі «блакитного щита» (яку ми знаємо та використовуємо нині та про яку докладніше будемо говорити далі), проте саме використання такого механізму захисту стало визначальним для майбутніх хранителів культурного спадку.

Натомість події Другої світової війни довели, що потребує розгляду проблема відповідальності за незаконне використання такої спеціальної символіки. Її вирішення було здійснено шляхом впровадження відповідних положень у Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, прийнятої 14.05.1954.

По-перше, здійснювалася зміна дизайну захисної символіки: ч. 1 ст. 16 «про відмітний знак» говорить, що відмітний знак Конвенції становить собою щит, загострений знизу, поділений на чотири частини синього і білого кольору (щит складається з квадрату синього кольору, один з кутів якого є вписаним до загостреної частини щиту, і трикутника синього кольору над квадратом; квадрат та трикутник розмежовуються з обох сторін трикутниками білого кольору). Культурні цінності, для полегшення їхньої ідентифікації, можуть бути позначені відмітним знаком у відповідності до положення ст. 16.

По-друге, вперше встановлювалися умови користування відповідним відмітним знаком. Ці положення знайшли своє вираження у ст. 17, яка проголошує, що відмітний знак може застосовуватися тричі чи один раз. Тричі такий знак застосовується за таких випадків: для непересувних культурних цінностей, що знаходяться під спеціальним захистом; для транспорту з культурними цінностями; імпровізованих сховищ. Один раз знак використовується у разі ідентифікації: культурних цінностей, що не знаходяться під спеціальним захистом; осіб, на яких покладені функції контролю відповідно до виконавчого регламенту Конвенції; персоналу, який задіяний у охороні культурних цінностей; позначення особи, передбаченої виконавчим регламентом.

Не менш важливим є й той факт, що частини третя та четверта зазначеної статті вводять обмеження щодо використання символіки. Так, вдається неможливим використання відмітного знаку у випадку збройного конфлікту, окрім випадків, передбачених цією статтею, або застосувати будь-який інший знак, схожий на відмітний. Суворо регламентується також можливість застосування відмітного знаку щодо нерухомих культурних цінностей – поряд з вивішеним відмітним знаком обов'язково має бути наявним дозвіл компетентного органу влади.

Логічним завершенням таких норм є ст. 28, що має назву «санкції». Її положення встановлюють обов'язок застосування кримінальної відповідальності в рамках власного внутрішньодержавного законодавства для осіб, що порушують Конвенцію.

Таким чином, ця Конвенція заклала основи для користування та санкціонування незаконного використання відмітних знаків, що стало значним кроком вперед у попередженні злочинів, пов'язаних із пошкодженням та знищенням об'єктів мистецтва, науки та культури. Нагальним же залишилось питання про імплементацію даних норм до законодавства кожної з країн, що небайдуже ставиться до збереження власного культурного спадку. Це питання гостро стоїть і перед передовим правничим колом України – в умовах проведення АТО санкціонування даних злочинів є вкрай актуальним питанням.

Кроки до запровадження умов особливо пильного нагляду за збереженням культурного спадку почали прийматися у 2014 р. Саме тоді на території України почав свою діяльність Національний комітет Блакитного Щита. Так званий «Червоний Хрест культури» – це міжнародна організація, заснована у 1996 р. для захисту культурної спадщини від загрози збройних конфліктів та стихійних лих. Свою назву організація отримала від знаку, затвердженого вищезгаданою Гаазькою конвенцією про захист культурних цінностей у випадках збройного конфлікту 1954 р.

В офіційній заяві від 27 лютого 2014 р. Блакитний Щит зауважив, що висловлює свою глибоку стурбованість питанням збереження і захисту культурної та історичної спадщини країни, а також безпеки установ, що її зберігають, та людей, що нею опікуються. Також організація зауважила, що закликає українську владу розслідувати інциденти, що вже сталися. Відповідно відсутність кримінальної відповідальності за незаконне використання символіки Блакитного Щита у Кримінальному кодексі України унеможлиблює кримінальне переслідування осіб, винних у вчиненні цього діяння в рамках національного законодавства.

Незаконне використання символіки Блакитного Щиту можна кваліфікувати як злочин, що характеризується протиправністю відповідно до

норм міжнародного права. Символіка Блакитного Щита як предмет злочину – це емблеми з відповідним зображенням, що використовуються як захисні та розпізнавальні знаки для позначення осіб, рухомого та нерухомого майна. Емблема Блакитного Щиту найчастіше є єдиним джерелом інформування про статус належності майна до культурного спадку, а також виступає гарантією своєчасної ідентифікації. Визнання й повага до емблеми, таким чином, мають бути забезпечені в будь-який час та в будь-якому місці. Відповідно держава зобов'язана вживати необхідних заходів для запобігання і припинення зловживання цією емблемою. Порядок та умови використання символіки Блакитного Щита наведені у вищезгаданих статтях Гаазької конвенції, проте відсутні у національному законодавстві.

Щодо мети використання емблеми, то слід визначити, що нею є захист й розпізнання. Основною функцією емблеми є захисна, адже робить об'єкт, що знаходиться під захистом, розпізнаваним для сторін (зокрема, у збройному конфлікті). Під захистом емблеми знаходяться рухомі та нерухомі матеріальні пам'ятки, що становлять культурну цінність, заклади, де вони можуть зберігатися, особи, що є причетними до збереження та охорони, роботи з пам'ятками, а також транспорт, що займається евакуацією або перевезенням таких пам'яток. Використовувати такі емблеми під час воєнних дій можуть лише чітко регламентовані особи, які є причетними до визнаних товариств захисту культурної спадщини. До порушень відносяться дії, вчинювані всупереч регламентації використання відповідних емблем і які стали причиною пошкодження або знищення рухомого або нерухомого майна, яке відноситься до культурного спадку, завдання шкоди особам, що ним опікуються та будівлям, які мають культурну цінність або зберігають таке майно. Також заборона має поширюватися на дії, вчинені з удаванням до віроломства і у зв'язку з використанням емблеми відмітного знаку. Віроломством є дії, спрямовані на виклик довіри у супротивника з метою заставити його повірити, що особи або будівлі, позначені цим знаком, є нейтральними.

Відповідно, об'єктивна сторона злочину, на нашу думку, має виражатися в таких діях: 1) носіння в районі воєнних дій символіки Блакитного Щита особами, які не мають на це права, або зловживання нею; 2) пофарбування транспортних засобів символікою Блакитного Щита з метою введення в оману супротивника під час військових дій; 3) позначення будівель відповідним відмітним знаком без дозволу й з метою введення в оману супротивника під час проведення військових дій.

Обов'язковою ознакою для цього злочину є місце їх вчинення – район проведення воєнних дій та час – період воєнного стану.

Суб'єктивна сторона злочину має виявлятися у формі прямого умислу. Суб'єктом має бути особа, що належить до військових формувань або Збройних Сил України. Причому випадки вчинення таких діянь іншою особою, загальним суб'єктом злочину доцільно передбачити в привілейованому складі злочину.

Отже, питання впровадження такого злочину до Кримінального кодексу України – це питання суспільної необхідності, зумовленої шанобливим ставленням до культурної спадщини. Захист та охорона цього аспекту соціальної дійсності нормами кримінального закону в умовах війни – це той запобіжний захід, який неодмінно має гарантувати держава.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри кримінального права №2 Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого Ємельяненко В. В.

Коваль Владлен Олександрович
Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого
Підготував студент 3 курсу 3 групи
Господарсько-правового факультету

НОВЕЛА В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ – ВІДЕОФІКСАЦІЇ ОБШУКУ

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 року і, зокрема, положення, які стосуються відеофіксації обшуку, починають діяти з дня початку роботи Верховного Суду, а саме 15 грудня 2017 року. Даний нормативно правовий акт вніс зміни до ст. 236 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК), доповнивши її частиною 10, в якій вказано, що: «Обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді в обов'язковому порядку фіксується за допомогою аудіо- та відеозапису».

На мою думку, ці зміни мають позитивно вплинути на підвищення рівня захисту учасників кримінального провадження під час досудового розслідування. Але чи все так позитивно на даний час? На момент вступу в силу змін до КПК тендери на закупівлю відеокамер не були проведенні, тому з фіксацією обшуку у Національної Поліції були проблеми, зокрема щодо відсутності відеокамер в достатній кількості для проведення слідчої дії, станом на 01.01.2018 в підрозділах поліції налічувалося 522 камери. На початку 2018 року було оголошено тендер на закупівлю відеокамер в кількості 4300 екземплярів і договір був укладений 28.03.2018 року. Щодо самої слідчої дії залишаються питання, зокрема, якщо слідча дія буде проводитися досить довго чи зможе камера працювати безперервно у весь час? В тендері було зазначено, що відеокамера повинна мати змогу підключатися до носіїв які б забезпечували можливість підзарядки пристрою, але самих тендерів на закупівлю пристроїв для підзарядки не відбулося. Також якщо обшук буде проводитися у великому приміщенні в декількох місцях відразу, яким чином будуть фіксуватися дії правоохоронців? Також проблемою на мою думку є те, що згідно ч.3 ст. 107 КПК «У матеріалах кримінального провадження зберігаються оригінальні примірники технічних носіїв інформації зафіксованої процесуальної дії, резервні копії яких зберігаються окремо.» Тобто виходить те, що слідчий після проведення обшуку повинен до матеріалів кримінального провадження внести безпосередній накопичувач, на який здійснювався запис, але якщо він його внесе яким чином будуть проводитися інші обшуки без накопичувача, адже запасні накопичувачі не були закуплені. Можливо, в майбутньому ці всі обставини врахуються. Щодо самого введення такого обов'язку, то дослідивши положення КПК Російської Федерації та Республіки Білорусь в яких відсутня вимога до відеофіксації обшуку. В КПК Республіки Казахстан та Республіки Азербайджан закріплена норма щодо права осіб, які проводять обшук фіксувати дії в разі необхідності, але обов'язок відсутній. Така новація в українському КПК є досить позитивним зрушення, зокрема, відеофіксація може запобігти зловживанню з боку працівників правоохоронних органів. Завдяки відеофіксації співробітники правоохоронних органів поліпшать свої навички при проведенні обшуків, адже кожна помилка даних осіб фіксується на відео і сторона захисту може використовувати це у суді, зокрема, при визнанні доказів не допустимими.

Кілочек Анастасія Андріївна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, господарсько-
правовий факультет, 3 курс, 7 група

ПРОВОКАЦІЯ ЗЛОЧИНУ

Останніми роками залишається однією з дискусійних тем – провокація до вчинення злочину з боку працівників правоохоронних органів.

ЄСПЛ під провокацією (поліцейською) розуміє випадки, коли задіяні посадові особи, які є або співробітниками органів безпеки, або особами, що діють за їх дорученням, не обмежують свої дії лише розслідуванням кримінальної справи по суті неявним способом, а впливають на суб'єкт з метою спровокувати його на скоєння злочину, який в іншому випадку не було би скоєно, задля того щоб зробити можливим виявлення злочину, тобто отримати докази та порушити кримінальну справу (рішення ЄСПЛ у справі № 74420/01 «Раманаускас проти Литви» від 5 лютого 2008 року).

Сьогодні, діяльність правоохоронних органів спрямована на досягнення ефективних показників у боротьбі з кримінальними правопорушеннями. З цією метою, працівниками правоохоронних органів, використовуються різноманітні засоби по викриттю корупціонерів та наркодилерів, а саме створюються штучні умови щоб особа скоїла злочинне діяння.

У судовій практиці, в кримінальних справах, доволі часто доводиться стикатись з випадками, коли вчинене особою злочинне діяння спровоковане самими працівниками поліції чи інших правоохоронних органів. Найбільш розповсюдженими прикладами є провокаційні дії серед кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів та кримінальних правопорушень пов'язаних з отриманням неправомірної вигоди.

Слід звернути увагу на практику Європейського Суду з прав людини.

У рішеннях, які стосуються провокації злочинів, ЄСПЛ наголошує, про заборону підбурювання як працівниками поліції, так і особами, які діють за їх вказівкою. Співробітник правоохоронного органу або людина, яка діє під його керівництвом, може лише пасивно спостерігати за підготовкою та вчиненням злочину, фіксуючи докази. Також ЄСПЛ встановлює чіткий критерій: якщо злочин відбувався без участі агента поліції, тоді дії агента щодо спостереження є правомірними. Але якщо злочин не міг відбутись без допомоги агента (наприклад, агент передавав гроші

, здійснював закупівлю наркотиків тощо) – тоді слід говорити про **провокацію злочину** й визнавати всі докази, які були зібрані в такий спосіб, нікчемними.

Практика Європейського суду відповідно до частини першої статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» підлягає застосуванню судами України як джерело права, але норми українського законодавства, є достатньо абстрактними й не містять необхідного рівня конкретики для того, щоб провести чітку межу між правомірними діями та провокацією. Тому необхідно внести доповнення до КПК стосовно, які засоби під час проведення негласних слідчих дій є правомірними та встановити єдині правила роботи негласних агентів для всіх правоохоронних органів.

Також, відповідно до Кримінального Кодексу, відповідальність встановлена лише за провокацію підкупу, але провокаційна діяльність можлива за будь-якого іншого злочину, такі як: провокації у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, зброї, викрадень тощо. Таким чином, необхідно встановити відповідальність за провокацію злочину, щоб у подальшому не виникало випадків, коли особу спровокували вчинити злочин і докази були отримані незаконно, що порушує права, гарантовані Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод.

Науковий керівник: доц., к.ю.н, Мірошников І. Ю.

Килинник Наталія Олександрівна
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Міжнародно-правовий факультет, 2
курс, 2 група

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ, ВИЗНАЧЕНИХ У ПРИМІТЦІ ДО СТАТТІ 45 КК УКРАЇНИ

Проблема корупції є актуальною в багатьох країнах і Україна, на жаль, не є винятком.

Корупція не відноситься ні до об'єкта, ні до способу вчинення злочину. Наразі вона розглядається та вивчається як явище в цілому. КК

України не тлумачить поняття «корупційний злочин». Але законодавець дав визначення поняття «корупція» у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції»: це використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей.

Наразі корупційними злочинами, відповідно до примітки ст. 45 КК України, вважаються злочини, передбачені ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені ст. 210, 354, 364, 364–1, 365–2, 368–369–2 цього Кодексу. Але виникає питання по суті: за яким критерієм законодавець виділив цю групу корупційних злочинів, адже в Особливій частині КК України немає окремого розділу, який називався б «Корупційні правопорушення» або «Злочини в сфері корупції». Крім того, неозброєним оком можна помітити, що статті, зазначені у примітці до ст. 45 КК України, навіть взяті не підряд. Можливо, цей перелік формувався на підставі певних спеціальних ознак. Всі ці злочини, перелік яких зазначений у примітці до ст. 45 КК України, спрямовані на подолання такого негативного явища як корупція в цілому. Але тут виникає наступне протиріччя: об'єктами цих злочинів є різні відносини, права, блага. Тому підстава об'єднання цих правопорушень в одну групу залишається незрозумілою.

Хоча в чинному КК України не розкривається поняття корупційного злочину, але аналізуючи положення КК України і Закону України «Про запобігання корупції», можна зробити висновок, що корупційним злочином слід вважати передбачене в Особливій частині КК України суспільно небезпечне діяння, яке містить ознаки корупції та корупційного правопорушення.

Я вважаю, що все ж таки визначення поняття корупційного злочину слід внести до КК України, наприклад, у примітці до статей, розташованих у Розділі XVII КК України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг».

Залежно від послідовності групування корупційних злочинів у примітці до ст. 45 КК України та вчинення чи невчинення їх шляхом зловживання службовим становищем, усі корупційні злочини можна поділити на два види: а) корупційні злочини, вчинені шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК України); б) окремі корупційні злочини у сфері господарської діяльності, проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, а також у сфері службової діяльності й професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст. 210, 354, 364, 364–1, 365–2, 368–369–2 КК України).

На мою думку, перелік корупційних злочинів, який наведений у 19 статтях КК України, слід розширити та внести певні уточнення. Наприклад, корупційними слід визначити не тільки злочини, які вчинені шляхом зловживання службовим становищем, а й ті, які вчиняються самою службовою особою особисто з використанням службового становища.

Тому постає досить важливе питання про удосконалення національного законодавства в сфері корупційних правопорушень, зокрема їх чітке визначення, на підставі якого перелік корупційних злочинів має бути розширений.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент кафедри кримінального права №2 Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого Зінченко І. О.

Кошель Віктор Володимирович,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, ІПКЮ, 2 курс,
10 група

«ЧОЛОВІЧИЙ» АСПЕКТ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Особливість гендерного аналізу Кримінального кодексу України полягає в тому, що в КК гендерний аспект реалізується у вигляді застосування кримінальної відповідальності чоловіків і жінок за вчинені ними злочини. Отже, перед гендерним аналізом КК України ставиться питання чи витримується принцип гендерної рівності щодо відповідальності за злочини.

Конституція України 1996 р., Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005 р. та багато інших нормативно-правових актів нашої держави закріплюють принцип рівності жінок та чоловіків, проте і досі гендерна рівність у багатьох сферах ще не досягнута. Гендерний дисбаланс в Україні носить форму приниження прав як жінок, так і чоловіків. Перший варіант гендерної асиметрії висвітлюється в наукових статтях набагато частіше та повніше. Проте другий варіант дисбалансу рідко піддається розгляду. Процес законодавчого впровадження принципу гендерної рівності проходить також переважно шляхом розширення прав жінок, без достатнього розгляду прав чоловіків. Тому слід погодитись з думкою О. Муравйової в тому, що «жінки так довго та успішно боролись за свої права, що, мабуть, чоловікам доведеться боротись за свої».

Дане питання вивчали також М. Й. Коржанський, В. О. Меркулова, Т. М. Краснопольська та інші вітчизняні та іноземні науковці.

Перед початком аналізу слід відзначити, що кримінальне право є відносно новим об'єктом гендерної експертизи. Крім того, принцип рівності жінок та чоловіків тут має деякі особливості. Принцип рівності у кримінальному праві за своїм змістом є дещо вужчим за конституційний принцип рівності. Його сенс у тому, щоб забезпечити рівний для всіх громадян обов'язок понести відповідальність за скоєний злочин. Ця рівність у вітчизняному кримінальному праві забезпечується тим, що єдиною підставою кримінальної відповідальності визнається лише вчинення діяння, що містить всі ознаки злочину, передбаченого Кримінальним кодексом (ст. 2 КК України).

При цьому принцип рівності не означає однакову відповідальність і покарання, тобто рівних меж та змісту кримінальної відповідальності та покарання. У зв'язку з цим можливість застосування до жінок певних пільгових умов або навіть незастосування до них певних видів покарання у доктрині кримінального права не розглядається як порушення принципу рівності. Гендерна асиметрія тут може виявлятися в двох сферах: при виявленні кола злочинів і описі ознак складів злочинів, тобто при встановленні кримінальної відповідальності, а також при регламентації умов реалізації кримінальної відповідальності – при описі умов застосування різних видів покарання.

У першій сфері вірогідність прояву гендерної асиметрії безпосередньо залежить від об'єкту кримінально-правової охорони – ця вірогідність

вище при захисті особистості та її благ, а також суспільної моральності, і нижче при захисті інших об'єктів (власності, навколишнього середовища та ін.). У другій сфері на вірогідність прояву гендерної асиметрії впливає суворість конкретного виду покарання, що складається із змісту, строку або розміру та умов відбування. Так, при реалізації кримінальної відповідальності жінок, в тому числі вагітних або з малолітніми дітьми, кримінальний закон передбачає для них більш пільгові умови порівняно з чоловіками. Наприклад, вагітним жінкам не може бути призначене довічне позбавлення волі, громадські роботи. Виправні роботи не застосовуються до вагітних жінок, а також жінок із дітьми до 3 років, арешт не застосовується до вагітних жінок та жінок з дітьми до 7 років. Обмеження волі не застосовується до вагітних жінок та жінок з дітьми до 14 років.

Вчинення злочину жінкою у стані вагітності є пом'якшуючою відповідальністю обставиною (п.4 ч.1 ст.66 КК України). У жінок є багато пільг при звільненні від відбування покарання: з випробуванням – для вагітних жінок та жінок з дітьми віком до 7 років – строк випробування може бути призначений в рамках строку, на який жінку звільняють від роботи у зв'язку з пологами або до досягнення дитиною 7-річного віку (ст.79 КК України); дострокове звільнення від відбування покарання для вагітних жінок та жінок з дітьми до 3 років – на строк до досягнення дитиною 3 років (ст. 83 КК України) та інше. Крім того, слід мати на увазі також необхідність розглядати гендер в двох планах: в плані його відображення в чинному кримінальному законодавстві і в плані його відображення в практиці застосування чинного законодавства.

Таким чином, після вивчення принципу гендерної рівності в контексті забезпечення прав чоловіків доходимо до висновку, що це питання і досі в Україні не набуло достатньої популярності. Для покращення ситуації, що склалась, можна запропонувати наступні заходи.

В усіх статтях Кримінального кодексу України, де мова йде про «жінку з дитиною у віці до...», змінити формулювання на «особу (жінку або чоловіка) з дитиною у віці до...». Таке формулювання є більш вдалим і більше відповідає принципу гендерної рівності, ніж існуюче на даний момент. Тут наявна велика прогалина у кримінальному праві, яку слід виправити введенням у пільгову категорію осіб не лише матері дитини, а й її батька. Такі зміни будуть більше відповідати принципу рівності щодо чоловіків, а також принципу гуманізму щодо їх дітей.

Науковий керівник: Чаричанський О. О. – к.ю.н., асистент кафедри кримінального права.

Мочульська Анастасія Юріївна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого
7 факультет, 2 курс, 1 група

ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ: НОВІ ВИКЛИКИ ЧАСУ

За останні роки в Україні значно почастишали випадки суїцидів. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, за 2017 р. в Україні було вчинено близько 15 тисяч актів суїциду. Середній показник для нашої країни – 22 суїциди на 100 тисяч осіб. Україна входить у десятку країн із найвищим рівнем самогубств.

Взагалі, тема доведення до самогубства є неоднозначною, тому що довести вину особи, вчиненою за цією статтею дуже складно. До прикладу, з 2010–2015 рік в Україні було винесено лише чотири вироки суду за доведення до самогубства.

Однак, з початком розвитку та вдосконалення інформаційно- телекомунікаційних мереж (в тому числі мережі Інтернет), появи нових соціальних мереж з'явився новий спосіб доведення осіб до самогубства, а саме через Інтернет.

На початку 2018 року ВРУ ухвалила закон «Про внесення змін до Кримінального Кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за сприяння вчиненню самогубства)», згідно з яким змін зазнала ч.1 ст. 120 ККУ.

Практика свідчить, що починаючи з 2015 року з'явився новий формат доведення людей до самогубства через так звані «групи смерті» у соціальних мережах. Дані «групи» почали з'являтися в Білорусі, Молдові, країнах Балтії, Росії та в Україні. Найпопулярнішими серед яких були: «Синій кит», «Червона сова», «Розбуди мене у 4:20». За даними Міністерства освіти і науки України й Міністерства внутрішніх справ України опинилися підлітки віком від 14–17 років, оскільки саме така категорія осіб є найбільш психологічно не стійкою.

Якщо довіряти статистиці, то за даними МВС України було зареєстровано 184 випадки доведення до самоушкодження, шляхом участі у вищезазначених іграх, серед яких 100 самогубств та 84 спроби до вчинення самогубства. Куратори даних ігор дають учасникам різного роду завдання, що поступово підштовхують їх до вчинення в майбутньому самогубства, змушують дивитися відео, які суттєво впливають на їх

психіку й застосовують шантаж у разі не виконання усіх поставлених задач.

Одними з основних змін нової редакції ч.1 ст. 120 є: схилення до самогубства та запровадження законодавцем у диспозиції ч.1 ст.120 ККУ такого оціночного поняття як: «інші дії, що сприяють вчиненню самогубства». На наш погляд ці зміни є цілком виправданими.

Більш того, за попередньою редакцією ч.1 ст.120 ККУ притягнути даних осіб до відповідальності було практично неможливо, оскільки дана норма не передбачала вчинення злочину способами, що у ній не зазначені тобто, через Інтернет. І хоча у 2015 р. було виявлено одного з кураторів даних ігор – 27-річного жителя Запоріжжя, який «працював» під псевдонімом, але на даний момент його ще не покарано.

Таким чином, стрімкий розвиток інформаційних технологій, з одного боку, приносить нам багато користі та полегшує наше життя, а з іншого, завдає чимало проблем, що ставлять під загрозу життя та здоров'я людини. Тому законодавство повинно своєчасно адаптуватися під інформаційні процеси та швидко оновлюватися, аби запобігти в майбутньому фатальним наслідкам.

Через це, на нашу думку, зміни, яких зазнала ч.1 ст.120 КК України є своєчасними, а розширення переліку усіх можливих способів доведення до самогубства лише сприятиме більш ефективній боротьбі з цим злочином.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Зінченко І. О.

Рудковська Мирослава Романівна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого,
ІПКЮ, 2 курс, 15 група

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

Сьогодні більшість розвинених держав світу, поступово відступаючи від постулатів неокласичної школи кримінального права і виходячи із мети ресоціалізації винного, як основної мети кримінального закону,

у своїй кримінально-правовій політиці дотримується дуалізму покарань та інших заходів кримінально-правового впливу [1, с. 6].

Надзвичайно різноманітною є система покарань, які можуть застосовуватися до юридичних осіб. Зокрема, Г. Хайне визначає такі види санкцій:

1) грошові стягнення: зобов'язання перед судом; компенсація і відшкодування збитків; штраф, повна конфіскація. У деяких державах штраф, що накладається на компанію, обчислюється як багаторазовий штраф за правопорушення фізичних осіб («тоталізатор»). У Франції, наприклад, тоталізатор – 5, у Литві – 100. В одних державах встановлені штрафи від \$ 1 до 20 млн, в інших – набагато нижче (наприклад, у Швейцарії до 5000 швейцарських франків, але за порушення антимонопольного законодавства штраф значно більший), а треті не визначають максимальний розмір штрафу (Данія). Антимонопольне законодавство ЄС передбачає компроміс між фіксованим штрафом і інтересами підприємства шляхом установлення суми виходячи з 10% обороту компанії в поточному році. У ФРН прокуратура іноді використовує можливість припинення розслідування, надані процесуальним правом (§ 153 КПК): провадження у справі припиняється, якщо корпорація висловить готовність до «взаємних поступок», наприклад, до загладження шкоди або до грошових інвестицій у програми, що гарантують безпеку;

2) обмеження волі: призупинення деяких прав (Голландія, Фінляндія, Литва); заборона певної діяльності (Польща, Фінляндія, ЄС, Литва); регулювання випуску продукції (Голландія); усунення директора (ЄС); призначення довірчого керуючого (Голландія, Фінляндія); позбавлення ліцензії, заборона виконання певних дій, таких як участь у публічних заявках на підряд, випуск конкретних товарів, укладання контрактів, рекламна діяльність тощо; позбавлення наданих пільг, зокрема субсидій або податкових переваг (Франція, Голландія); закриття діяльності підприємства чи окремих підрозділів (ЄС, Голландія, Литва); припинення діяльності підприємства (ЄС, Польща);

3) інші: попередження і догана, винесення рішення про відповідальність (ЄС); публікація судового рішення (Фінляндія, Голландія, Литва). Завдяки публікації судового рішення суспільство стає більш поінформованим і принцип чесної конкуренції діє краще, тому що корпорація піклується про збереження своєї репутації у засобах масової інформації [2].

Підсумовуючи короткий огляд норм кримінального законодавства зарубіжних держав, які передбачають відповідальність юридичних осіб,

є підстави констатувати, що: по-перше, така відповідальність є досить поширеною у законодавстві європейських держав; по-друге, у законодавствах багатьох розглянутих вище зарубіжних держав системи покарань для юридичних осіб як такої немає, оскільки основним і в багатьох випадках єдиним видом покарання, який застосовується до юридичних осіб за вчинення злочину, є штраф; по-третє, у більшості розглянутих держав передбачено можливість застосування до юридичних осіб таких видів покарань, як конфіскації майна, ліквідація юридичної особи, постійна чи тимчасова заборона здійснення діяльності.

Тож, і в цьому питанні в законодавстві окремих держав наявні певні відмінності, однак з огляду на специфіку юридичної особи та особливості саме кримінальної відповідальності ми підтримуємо законодавців, які у нормах законодавств передбачили можливість застосування до юридичних осіб таких видів покарань, як штраф, заборона заняття певними видами діяльності, конфіскація майна та ліквідація юридичної особи. Саме така система покарань юридичних осіб, на нашу думку, є найбільш оптимальною.

Інститут кримінальної відповідальності юридичних осіб на сьогодні не є якоюсь новелою в світі, він формувався протягом тривалого часу, пройшов відповідне апробування, що дозволило багатьом країнам відпрацювати умови настання відповідальності юридичної особи і розробити для неї як для специфічного суб'єкта кримінальної відповідальності систему спеціальних покарань.

Отже, досвід порівняння кримінального законодавства окремих зарубіжних держав щодо регламентації кримінальної відповідальності юридичних осіб черговий раз доводить перспективність подальших досліджень та дає підстави вважати доцільним проведення відповідного аналізу інших кримінально-правових інститутів, що можуть мати значення та дадуть змогу сформулювати додаткові пропозиції щодо подальшого удосконалення вітчизняного кримінального законодавства України.

Список літератури:

1. Хавронюк М. І. Заходи кримінально-правового впливу: які вони бувають [Текст] / М. І. Хавронюк // Юрид. вісн. України. – 2013. – 25–31 трав. (№ 21 (934)). – С. 6

2. Г. Хайне. Коллективная уголовная ответственность: проблема санкций. Предварительные замечания. Режим доступа: http://www.nbpublish.com/lpmag/single_mag.php?id=52&month=7&year=2001

Тріфонов Максим Андрійович
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
господарсько-правовий факультет, 3
курс, 7 група,

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ СТ. 242 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

15 березня 2018 року вступили в силу зміни до ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), які закріпили обов’язок слідчого або прокурора звертатись із клопотанням до слідчого судді для проведення експертизи щодо встановлення причин смерті особи. Ці зміни ускладнюють та затягують порядок видачі тіла особи її родичам для проведення поховання.

Відповідно до ч. 4 ст. 238 КПК України труп підлягає видачі лише з письмового дозволу прокурора і тільки після проведення судово-медичної експертизи та встановлення причини смерті.

У свою чергу клопотання про проведення експертизи відповідно до ч. 3 ст. 244 КПК України розглядається слідчим суддею місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, не пізніше п’яти днів із дня його надходження до суду.

Тобто, якщо у старій редакції ст. 242 КПК України слідчий або прокурор були зобов’язані звернутись безпосередньо до експерта для проведення експертизи щодо встановлення причин смерті, то зараз виникає посередник – слідчий суддя.

Дана новела виглядає нелогічно, адже відповідно до п. 2 Розділу IV Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров’я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини (далі – Порядок) «У разі надходження повідомлення про факт насильницької смерті людини чи підозри на таку або встановлення таких фактів під час огляду трупа (частини трупа) людини, що померла раптово або при нез’ясованих обставинах, а також трупа невстановленої особи на місце події виїжджають слідчо-оперативна група, працівники Експертної служби МВС та судово-медичний експерт або лікар, якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта, та за необхідності інші спеціалісти.»

Наведена вище норма свідчить про те, що слідчий на місці події співпрацює з працівниками Експертної служби МВС та з судово-медичним експертом безпосередньо, після проведення всіх необхідних дій на місці події, труп міг би бути направлений до Бюро судово-медичної експертизи для проведення розтину та встановлення причин смерті, що, у свою чергу, збільшувало б оперативність, проте цьому заважає відсутність дозволу слідчого судді, який не ознайомлений з обставинами справи, на відміну від слідчого, та якому необхідний додатковий час, щоб вивчити ці обставини.

П. 3 Розділу II Порядку передбачає підстави, за яких проведення експертизи не вимагається : «У разі смерті людини за місцем її проживання без ознак насильницької смерті або підозри на таку на місце події виїжджає лікар закладу охорони здоров'я, який констатує факт смерті, проводить огляд трупа, за результатами якого інформує органи та підрозділи Національної поліції та адміністрацію закладу охорони здоров'я, що забезпечує потреби населення у медичному обслуговуванні на відповідній території, про можливість встановлення причини смерті без патологоанатомічного розтину та видачі лікарського свідоцтва про смерть. У такому випадку працівниками органів Національної поліції складається висновок щодо ненасильницької смерті людини за місцем проживання.

На жаль, лише випадок ненасильницької смерті особи за місцем її проживання виключає необхідність проведення експертизи. П. 5 Розділу IV Порядку передбачає, що обов'язковому направленню на проведення судово-медичної експертизи підлягають трупи людей смерть яких настала поза місцем їхнього проживання.

Тобто, навіть якщо особа, щодо якої є всі підстави вважати, що вона померла ненасильницькою смертю, помре поза місцем її проживання, необхідно буде провести експертизу, яку, у свою чергу, можна почати лише після дозволу слідчого судді.

Підсумовуючи все вищезазначене, хотілося б сказати, що ускладнення бюрократичної системи проведення експертизи не лише уповільнить хід досудового розслідування у випадках насильницької смерті, але й заважатиме людям без зволікань поховати своїх близьких, якщо не має жодної підстави вважати, що особа померла не своєю смертю, окрім випадків смерті за місцем проживання особи.

Петренко Марія Олександрівна
студент 3 курсу, 4 групи,
Слідчо-криміналістичного інституту
Національного юридичного універси-
тету
імені Ярослава Мудрого

ДО ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НЕЗАКІНЧЕНИЙ ЗЛОЧИН

На сьогоднішній день актуальною залишається тема про призначення покарання за незакінчений злочин. Цій проблемі приділяється значна увага в науці кримінального права. Ці питання тією чи іншою мірою досліджувались у працях А. В. Шевчука, І. І. Давидович, О. О. Дудорова, Н. В. Маслак, А. С. Макаренко, В. О. Навроцького, В. В. Полтавець, В. Ю. Тютюгіна, М. І. Хавронюка та інших. Поряд із підставами кримінальної відповідальності за готування до злочину, замаху на злочин, ґрунтовного дослідження вимагають питання призначення покарання за вчинення готування до злочину та замаху на злочин.

Згідно Кримінального кодексу України (далі – КК України) покарання за злочин призначається, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. Призначене покарання має бути, необхідним і достатнім для її виправлення та попередження нових злочинів. [1] Кримінальне законодавство України, звичайно, не описує в усіх деталях систему, за якою можна точно визначити покарання за той чи інший злочин, пом'якшуючі та обтяжуючі обставини лише змінюють граничні строки, в межах яких може бути призначене покарання.

Випадок, коли злочин є незакінченим, теж визначений у КК України, «При призначенні покарання за незакінчений злочин суд, керуючись положеннями статей 65–67 цього Кодексу, враховує ступінь тяжкості вчиненого особою діяння, ступінь здійснення злочинного наміру та причини, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця» .[1] Як можна помітити, ніяких конкретних показників у статті не означено. Складність у випадку з незакінченим злочином полягає у важкості визначення критеріїв призначення покарання: ступінь тяжкості діяння, ступінь здійснення злочинного наміру є оціночними поняттями, а покарання має відповідати цим показникам, тобто, бути справедливим. В цьому і є пробле-

матика призначення покарання, справедливість – суто суб'єктивне поняття, різні судді можуть по-різному оцінити, наприклад, ступінь суспільної небезпечності злочинного діяння. Особливо важко це зробити, коли діяння не відповідає всім ознакам складу злочину (при незакінчених злочинах).

Незакінчений злочин поділяється на декілька стадій – готування і замах. Але в процесі готування чи при вчиненні замаху можна виділити теж різні етапи, і на кожному з них суспільна небезпечність є різною. Критеріями, що визначають суспільну небезпеку готування до злочину, на думку науковців, є:

- 1) просторова та часова близькість до безпосереднього вчинення задуманого злочину;
- 2) спрямованість на спричинення шкоди особливо цінним об'єктам;
- 3) домінування можливості вчинити задуманий злочин над можливістю його не вчинити;
- 4) характер об'єктивно вчинених дій зі створення умов для вчинення злочину [2].

На думку А. Шевчука, готування до злочину повинно каратися лише тоді, коли залежно від характеру діяння особи і всіх обставин вчинення у підготовчих дій можна із впевненістю стверджувати: якщо б ці злочинні дії не були зупинені на стадії готування, то винна особа вчинила би закінчений злочин. При цьому він пропонує, щоб суд при вирішенні даного питання враховував характер і ступінь суспільної небезпечності дій, вчинених винним, ступінь здійснення злочинного наміру і причини, через які ці дії не були завершені, оскільки саме указані чинники дають змогу визначити стійкість умислу [3].

Замаху на злочин властиві усі ознаки, передбачені ч. 1 ст. 11 КК України: суспільна небезпечність, винність, протиправність, які, в свою чергу, мають певні специфічні риси, притаманні тільки замаху. Суспільна небезпечність як матеріальна ознака замаху на злочин полягає в тому, що діяння, внаслідок своєї недоведеності, може лише створювати реальну загрозу заподіяння істотної шкоди суспільним відносинам або якщо і спричиняє певні наслідки, то зовсім не ті, на які було спрямовано діяння та умисел винного і які є обов'язковими ознаками конкретного складу злочину.

Таким чином, діяння при замаху не заподіює суспільним відносинам ту шкоду, яку винний мав намір спричинити. А отже, суспільна небезпечність замаху, у порівнянні із закінченим злочинном, є меншою. Винність, як ознака, що виявляє внутрішній психологічний зміст замаху на

злочин, відбиває специфіку замаху – можливість вчинення його тільки з прямим умислом. Особливість протиправності замаху полягає в тому, що він передбачений одночасно як статтею Загальної частини (ст. 15), так і статтями Особливої частини КК (вказівка на конкретний злочин, на який було вчинено замах). Караність замаху визначається не тільки межами санкції статті Особливої частини КК. Особливості караності замаху передбачені також ч. 3 ст. 68, яка встановлює максимальний розмір покарання за замах – не більше двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (частини статті) Особливої частини КК. [4]

До того ж, КК України передбачає зміну лише верхньої межі покарання, нижня залишається без змін, це означає, що якщо одна особа вчинить закінчений злочин, а інша лише замах чи готування, за певних обставин, їм може бути призначене одне й те саме покарання. Це також є однією із проблем індивідуалізації кримінальної відповідальності. До того ж, при такому виді покарання, як «довічне позбавлення волі», неможливо вирахувати половину чи дві третини строку, з цього питання законодавець також не врегулює.

Вивчивши тему щодо призначення покарання за незакінчені злочини, можна дійти до висновку, що це питання має бути детальніше описано в національному законодавстві, зокрема конкретні критерії, якими має керуватися суд при винесенні рішення щодо кожної конкретної справи (визначити ступінь тяжкості вчиненого особою діяння, ступінь здійснення злочинного наміру та перелік причин, внаслідок яких злочин не було доведено до кінця та межі покарання, що може бути призначене за таких обставин), можливо, це буде система вирахування за певною формулою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. №2341 – III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №25–26. – Ст. 131.
2. Маслак Н. В. Підстава кримінальної відповідальності за готування до злочину / Н. В. Маслак // Кримінальне право України. – 2006. – №4. – С. 3–10.
3. Шевчук А. В. Стадії вчинення злочину: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / А. В. Шевчук. – К., 2002. – 20 с.
4. Давидович І. І. Призначення покарання за незакінчений злочин: проблеми нормативного регулювання / І. І. Давидович // Адвокат. – 2013. – №4. – С. 14–19

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права №2 Національного Юридичного університету імені Ярослава Мудрого Оробець К. М.

Сікорська Наталія Михайлівна
студентка Академії адвокатури України
4 курсу юридичного факультету

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НЕКОНСТИТУЦІЙНОЇ ЧАСТИНИ 6 СТАТТІ 216 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Сучасне життя є бурхливим та переповненим новими подіями. Темп законотворення, свідками якого є усі ми, кожен день доводить стару істину, що найвищими цінностями у світі залишаються життя та свобода, а законодавство існує для того, щоб регулювати всі зміни у швидкоплинному розвитку суспільства.

24 квітня 2018 року Конституційний Суд України (далі – КСУ) виніс **Рішення у справі № 1–22/2018 (726/17) щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини шостої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України** (далі – КПК, КПК України). Підставою постановлення даного Рішення Великою палатою КСУ слугує Конституційне подання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Лутковської В. В. У клопотанні Лутковська В. В. просить визнати такою, що не відповідає *частині першій статті 3, частині першій статті 8, частині першій, другій статті 27, частині другій статті 28 Конституції України* (є неконституційною), частину шосту статті 216 КПК України.

Дискусія стосовно ч. 6 ст. 216 КПК України неодноразово проводилась між юридичними фахівцями. Я підтримую думку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в тому, що визначена оспорюваними положеннями Кодексу підслідність злочинів, вчинених на території або в приміщеннях Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – Служба), не забезпечує дотримання європейських стандартів щодо незалежності розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з позбавленням життя людини, її катуванням, жорстоким, нелюдським або таким, що принижує гідність, поводженням чи покаранням. Це зумовлене тим, що розслідування злочинів, до яких причетні працівники Служби, проводять слідчі органів Служби, які є її працівниками та «ієрархічно, інституційно підконтрольні та підзвітні» керівнику Служби. Визнання Рішенням КСУ вищезгаданої норми неконституційною є беззаперечно важливою подією. Але не всі аспекти як конститу-

ційного подання, так і самого рішення є настільки позитивними та ідеальними.

Приписи ч.6 ст. 216 КПК України (прийняті у зв'язку з набранням чинності Закону України «Про вищу раду правосуддя» – № 1798-VIII від 21.12.2016) містять наступний зміст:

«6. Слідчі органів Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюють досудове розслідування злочинів, вчинених на території або в приміщеннях Державної кримінально-виконавчої служби України».

Лутковська В. В. у своєму поданні відмітила ряд важливих статей Конституції України, які порушуються при застосуванні ч. 6 ст. 216 КПК. Так, зокрема, Основним Законом держави проголошено Україну демократичною, соціальною, правою державою (ст. 1). Найвищою соціальною цінністю в Україні є людина, її права і свободи; гарантії цих прав і свобод визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а їх утвердження є головним обов'язком держави (ст. 3); права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними (ст. 21); їх зміст і обсяг при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не може бути звужений (ст. 22). Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ст. 27). Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичних, науковим чи іншим дослідям (ст. 28). Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватись окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені, зокрема ст.ст. 27 і 28 КУ (ст. 67).

На нашу думку, неконституційність зазначеної норми КПК України обумовлена також невідповідність статтям 17, 19, 131–1 Конституції України, що в подальшому буде нами обґрунтовано.

Відповідно до ст. 19 КУ органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Між тим, відповідно до змін до частини шостої статті 216 КПК України, ініційованих Міністерством юстиції України (далі – Мін'юст), які

до 24.04.2018 підтримувалися даним органом, на Мін'юст покладаються непридатні та неприродні як для Міністерства юстиції України функції з розслідування злочинів у пенітенціарних установах та інших невідзначених місцях, що призвело до порушення приписів статті 19 Конституції України.

Так, Мін'юст, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 02 липня 2014 року №228, відповідає за формування та реалізацію державної правової політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації.

Міністерство юстиції України не є правоохоронним органом (стаття 17 Конституції України) або органом правопорядку (стаття 131–1 Конституції України). У свою чергу це виключає покладання на Мін'юст функцій з розслідування злочинів, що притаманне поліцейському та/або мілітаризованому відомству, яким в принципі не може бути Мін'юст (особливо в світлі проголошеного Мін'юстом курсу на демілітаризацію пенітенціарної системи).

Крім того, абстрактність та крайня невизначеність поняття «територія або приміщення Державної кримінально-виконавчої служби України» дають шлях для виникнення очевидних спорів про підслідність, що створюватиме додаткові передумови для порушення статей 2, 3, 6, 13 Конвенції про захист прав людини. Так, наприклад, при застосуванні частини шостої статті 216 КПК України неодмінно виникатимуть питання про вчинення злочинів у приміщеннях служб пробації, які за логікою частини шостої статті 216 КПК України, також відносяться до «територій або приміщень Державної кримінально-виконавчої служби України». Те ж саме стосується й інших територій або приміщень (території та приміщення навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України тощо).

Крім того, на особливу увагу заслуговує те, що частина шоста статті 216 КПК України призвела до порушення статті 19 Конституції України й через те, що зазначена норма грубо порушила принцип, що прямо випливає із загальновизнаного європейського стандарту щодо управління пенітенціарними системами.

Так, відповідно до Правила 71 Європейських пенітенціарних правил, за пенітенціарні установи повинні відповідати органи державної влади, не підпорядковані військовому відомству, поліції або карного розшуку.

Відповідно до Правила 55 Європейських пенітенціарних правил («Злочинні діяння»), діяння, яке припускається злочинним, та здійснене в пенітенціарній установі, розслідується в такий же спосіб, як і на волі.

Зазначене вище означає не лише, що Міністерство оборони України, Національна поліція України, Служба безпеки України або інші поліцейські за своєю природою структури не можуть мати у підпорядкуванні пенітенціарні установи. Цей стандарт означає також наступне: для органу державної влади, відповідального за управління пенітенціарною системою, є неприпустимим мати у безпосередньому підпорядкуванні вузькопрофільні військові або поліцейські підрозділи. Це повною мірою стосується і слідчих підрозділів (з огляду на міжнародне тлумачення поняття «поліцейський»).

Так, Кодекс (Організації Об'єднаних Націй) поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку містить визначення поняття «посадова особа з підтримання правопорядку». Це поняття включає «посадових осіб ... , які мають поліцейські повноваження (особливо повноваження із затримання правопорушників)». В цьому контексті ключовим є те, що слідчі Міністерства юстиції України будуть саме поліцейськими в розумінні як оонівських, так європейських стандартів. Відтак, є неприпустимим перетворення Міністерства юстиції України на поліцейську структуру.

Також, на нашу думку, неконституційність ч.6 ст. 216 КПК України обумовлена невідповідністю Розділу XV (Перехідні положення) Конституції України.

Відповідно до частини 9 Перехідних положень до Конституції України прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію досудового розслідування до початку функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції, а також функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, – *до набрання чинності законом про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій.*

Беручи до уваги зазначені вище положення, можна стверджувати, що створення інституту слідчих пенітенціарної служби Міністерства юстиції України мало місце замість виконання конституційного припису зі створення пенітенціарних інспекцій, передбачених Конституцією України та міжнародними стандартами (Правилами Мандели), Європейськими пенітенціарними правилами).

Час, що минув з моменту набрання сили змінами до Конституції України в частині правосуддя, довів інституційну неспроможність Міністерства юстиції України створити пенітенціарні інспекції за європейськими та міжнародними стандартами. Так само за час, що минув з моменту створення інституту пенітенціарних слідчих Міністерства юстиції України, створено парадоксальну ситуацію, коли починаючи з січня 2017 року злочини, вчинені в органах та установах пенітенціарної системи України, розслідуються *неуповноваженим* суб'єктом – *слідчими Національної поліції України* – з відповідними процесуальними наслідками.

Аналізуючи Рішення КСУ від 24.04.2018 року, варто зауважити, що дане рішення є третім у поточному році, тобто позитивним є те, що Суд виконує одну з основних функцій і з результатом роботи можна ознайомитись.

Виходячи з тексту самого Рішення видно, визнання ч. 6 ст. 216 КПК неконституційними Суд обґрунтував двома основними аргументами. *По-перше*, тим, що слідчі органи Служби функціонують у складі Мін'юсту, ієрархічно підпорядковуються його керівництву, а отже, є залежними від нього і не здатні забезпечити здійснення ефективного досудового розслідування порушень конституційних прав на життя та повагу до гідності осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі. *По-друге*, тим, що така залежність слідчих органів Служби порушує конституційні права людини на життя (ч. 1 ст. 27) та на повагу до гідності (ч. 1 ст. 28), що свідчить про невиконання державою свого головного конституційного обов'язку – утвердження і забезпечення прав і свобод людини.

З точки зору правозастосування це рішення цікаве тим, що КСУ знову підтвердив свою позицію щодо необхідності тлумачення та застосування конституційних положень з урахуванням міжнародних стандартів. Це означає, що алгоритм аналізу Європейським судом з прав людини дотримання Конвенції з прав людини може використовуватись для визначення, чи є прийнятий або застосований у справі закон конституційним.

У продовження позиції рішення 2-рп/2016 КСУ послідовно вказує, що Конституція України поряд з негативними зобов'язаннями передбачає й позитивні зобов'язання держави. Іншими словами держава має не тільки не втручатись в гарантовані Конституцією права, але й вживати всіх заходів для створення умов, механізмів, засобів для повної їх реалізації. Структурно позитивні зобов'язання «приховані» в положеннях статті 3 Конституції.

По-перше, поєднуючи статтю 3 з іншими статтями, ми маємо висновок про наявність позитивних обов'язків держави щодо відповідного права. У даному випадку поєднання статті 3 із статтями 27 (право на життя) та 28 (право на повагу до гідності людини) згенерувало висновок про наявність не тільки негативних зобов'язань держави (не вбивати, не катувати – не вчиняти дій, які призводять до порушення вказаних прав), але й позитивних (створювати належне законодавство, яке б забезпечувало ефективне розслідування випадків смерті або неналежного поводження). Тобто, використовуючи принцип дружнього ставлення до міжнародного права, КСУ тлумачить положення Конституції аналогічно з тлумаченням ЄСПЛ положень Конвенції з прав людини.

По-друге, КСУ визначає, що за своєю суттю є ефективне розслідування відповідних випадків. Тут КСУ знову бере напрацьовані позиції ЄСПЛ і доходить висновку, що однією з гарантій ефективного розслідування є незалежність слідчих від тих осіб, які могли бути залучені до вчинення злочину.

По-третє, КСУ здійснює аналіз відповідного законодавства і доходить висновку, що ієрархічна підпорядкованість слідчих Служби вищим посадовим особам Міністерства юстиції не здатна забезпечити незалежне розслідування злочинів, вчинених на території або в приміщеннях служби. Це в свою чергу унеможливило зловживання з боку працівників пенітенціарних установ, неналежне поводження з особами, які перебувають в СІЗО та в установах виконання покарань, приховування вчинених злочинів та безкарність посадових осіб.

Проте, не можна не погодитись з *Окремою думкою судді КСУ Мельника Миколи Івановича*. У резолютивній частині Рішення КСУ зобов'язав Верховну Раду України «привести нормативне регулювання, встановлене ч. 6 ст. 216 КПК, що визнана неконституційною у відповідність із Конституцією України та цим Рішенням». При цьому Суд відтермінував втрату чинності вказаною нормою Кодексу на три місяці з дня ухвалення Судом рішення про її неконституційність. Проте дані приписи Суду викликають ряд зауважень:

1) викликає питання щодо того, як можна привести у відповідність положення, яке втратило чинність. За потреби (у цьому разі вона взагалі є сумнівною) правильно було б передбачити звернення до парламенту стосовно законодавчого врегулювання процедури досудового розслідування злочинів, вчинених у місцях позбавлення волі, відповідно до вимог тих норм Конституції, на підставі яких було визнано неконституційним законодавче положення щодо існування слідчих органів у структурі Служби (Мін'юсту);

2) вимога Суду, звернута до парламенту, привести норми «у відповідність із цим Рішенням» не має практичного сенсу, оскільки Рішення передбачає лише визнання вказаного законодавчого положення неконституційним і не містить жодних конституційних орієнтирів з точки зору Конституції України регулювання питання підслідності злочинів, вчинених на території або в приміщеннях Служби;

3) з вказаного припису Суду не зрозуміло, що саме зобов'язана зробити Верховна Рада України на виконання Рішення

Аналогічній норми, які суперечать Конституції України закріплені і в інших частинах ст. 216 КПК України. Як приклад, ч. 5 тієї ж норми викладена наступним чином: «У разі встановлення підрозділом внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України злочинів, передбачених статтями 354, 364–370 Кримінального кодексу України, які були вчинені службовою особою Національного антикорупційного бюро України (крім Директора Національного антикорупційного бюро України, його першого заступника та заступника), такі злочини розслідуються детективами зазначеного підрозділу».

Таким чином, своїм Рішенням у справі № 1–22/2018 (726/17) Конституційний Суд України створив підґрунтя для визнання такими, що суперечать Основному Закону інших норм законодавства, а багатьом науковцям в галузі кримінального процесу України підстави, для проведення відповідних досліджень та надання висновків, чи порушується закріплені Конституцією України права громадян при розслідуванні кримінальних правопорушень, тим же органом, службові особи якого, його вчинили.

Дуже приємно, що КСУ став на перешкоді цій незрозумілій ініціативі законодавця і визнав ч. 6 ст. 216 КПК України неконституційною, чим підтвердив, що боротьба за права людини у нашій державі може бути успішною. Проте за якість та дієвість даного Рішення можна буде говорити лише по спливу тримісячного строку. Одним із варіантів можливого перебігу подій може бути ще одне звернення з конституційним поданням стосовно аналогічного питання. Оскільки схожі випадки в історії зустрічались. Так, наприклад, неспроможність парламенту зрозуміти позицію КСУ була продемонстрована під час спроби виконати рішення 2-рп/2016, така спроба закінчилась ще одним конституційним поданням Уповноваженого з прав людини Лутковської В. В.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики Академії адвокатури України – Громова М. Є.

Шахрай Карина

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ШКЮ, 3 курс, 16 група

СЛІДЧИЙ СУДДЯ ЯК СУБ'ЄКТ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах сучасності кожна демократична держава прагне якнайкраще реалізувати всі права людини та забезпечити надійну охорону від будь-яких протиправних посягань, також надати якомога більше гарантій і механізмів захисту прав та свобод людини і громадянина. За для досягнення цієї мети держава приймає нові нормативно-правові акти, які є свідченням ведення прогресивної політики держави спрямованої на забезпечення вищезгаданих благ людини. Одним із таких прогресивних актів свого часу став Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р., який включив у себе низку нових положень, які до цього не використовувалися у кримінально-процесуальному законодавстві України. Особливої уваги заслуговує такий важливий інститут, який був вперше закріплений в цьому кодексі, а саме здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні при проведенні досудового розслідування компетентною на те особою – слідчим суддею. Дослідження окремих аспектів діяльності слідчого судді займалися такі провідні науковці, як: В. Д. Бринцев, Ю. М. Грошевий, В. В. Лобач, Л. М. Лобойко, О. С. Мазур, М. А. Маркуш, А. В. Молдован, М. А. Погорецький, Д. П. Письменний, І. В. Рогатюк, З. Д. Смітєнко, В. М. Федченко, В. І. Чернобук, В. І. Шишкін, М. Є. Шумило, Ю. В. Скрипіна.

Відповідно до сучасного законодавства зазвичай слідчий суддя – це суддя суду першої інстанції, обраний зборами суддів зі складу суду. Окремі випадки передбачені статтею 247 Кримінального процесуального кодексу України, а саме при розгляді клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо суддів, працівників суду та правоохоронних органів та/або у приміщеннях судових та правоохоронних органів, при проведенні негласних слідчих дій – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, до повноважень яких належить здійснення у порядку, передбаченому

законом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні на досудовому слідстві.

Змістом діяльності слідчого судді є прийняття певних процесуальних рішень за результатами розгляду клопотань, скарг а також на виявлені ним факти порушень прав, свобод особи під час досудового розслідування здійснення відповідних дій та прийняття рішень, як актів реагування.

Метою діяльності слідчого судді є прийняття справедливого, законного й обгрунтованого рішення, вчинення виваженої, законної та обгрунтованої дії. Проте, необхідно зазначити, що слідчий суддя не уповноважений приймати остаточних рішень у кримінальному процесі. Його рішення є допоміжними або етапними, які тягнуть за собою прийняття відповідних рішень чи виконання дії, що з них випливають, іншими суб'єктами провадження.

Без наділення слідчого суддю комплексом відповідних повноважень, здійснення захисту прав і свобод в кримінальному процесі є неможливим. Таким чином, у зв'язку із появою слідчого судді у кримінальному судочинстві, відбулося реформування усєї системи взаємовідносин, які виникають з одного боку між судом і владою, з другою, між органами досудового розслідування, слідчими суддями і судами загальної юрисдикції, які вирішують дану справу.

Необхідно акцентувати на тому, що Закон не встановлює ніяких вимог чи обмежень до кандидата на виконання функцій слідчого судді, не встановлено мінімальну чи максимальну кількість слідчих суддів у певному суді залежно від загальної кількості суддів цього суду, не передбачено жодної залежності набуття особою цього статусу щодо спеціалізації цього судді в певній категорії справ. Також Закон не встановлює і не регламентує порядку висунення претендентів на цей статус, порядку скликання та проведення зборів суддів, їх кворуму, необхідної кількості голосів за обрання особи; щодо строку, на який обирається слідчий суддя, тощо.

Слід неодмінно відмітити, що відповідно до ч. 3 ст. 35 Кодексу, визначення слідчого судді для конкретного судового провадження здійснюється автоматизованою системою документообігу суду під час реєстрації відповідних матеріалів, скарги, клопотання, заяви чи іншого процесуального документа за принципом вірогідності, який ураховує кількість проваджень, що знаходяться на розгляді у суддів, заборону брати участь у перевірці вироків та ухвал для судді, який брав участь в ухваленні вироку або ухвали, про перевірку яких порушується питання, перебування суддів у відпустці, на лікарняному, у відрядженні та закінчення терміну

їх повноважень. Після визначення для конкретного судового провадження слідчого судді не допускається внесення змін до реєстраційних даних щодо цього провадження, а також видалення цих даних з автоматизованої системи документообігу суду, крім випадків, установлених законом.

Підсумовуючи все вищезазначене можна констатувати, що слідчий суддя є ключовою фігурою у кримінальному процесі, адже основним його завданням є захист прав та свобод осіб, які приймають участь у кримінальному процесі, контроль за дотриманням законності провадження по справі на стадії досудового слідства.

Науковий керівник ас. Бережний О. І.

СЕКЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дробко Валентина Марківна

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича, юридичний факультет, II курс,
207 група

SWOT- НАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Юридична клініка є центром, своєрідним «практичним майданчиком», де студенти-правники розвивають та удосконалюють свої професійні вміння через надання безоплатної первинної правової допомоги клієнтам та проведення правопросвітніх заходів.

«Прогрес» та якісні результати будь якої організації залежать від ефективної стратегії розвитку. Так, позиціонування юридичної клініки юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (далі – юридична клініка) на внутрішньому та зовнішньому «ринках» потребує вироблення ефективної стратегії розвитку.

Ефективним засобом визначення пріоритетів розвитку юридичної клініки в довгостроковій перспективі стає стратегічне планування як процес розроблення місії, стратегічних цілей, оформлення формалізованих планів, корекції й перегляду системи заходів щодо їх виконання на основі систематичного контролю за змінами, які відбуваються ззовні та всередині юридичної клініки.

Вибір оптимальної стратегії розвитку юридичної клініки залежить від результатів оцінки стану її внутрішнього середовища. SWOT- аналіз як інструмент стратегічного планування, полягає в розділенні чинників і явищ, що впливають на функціонування й розвиток юридичної клініки, який поділяється на чотири категорії: strengths (сильні сторони), weaknesses (слабкі сторони), opportunities (можливості) і threats (загрози).

Перевагою SWOT- аналізу є стратегічне управління, яке дозволяє побудувати стратегічний баланс, і проаналізувати можливі стратегії по-

ведінки організації. Стратегічний баланс, тобто поєднання негативних і позитивних факторів, що впливають на діяльність юридичної клініки як ззовні, так із середини, допомагає правильно оцінити можливості, які відкриваються перед юридичною клінікою у майбутньому. Додатковою перевагою даного інструменту є можливість систематизації знань про внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на діяльність юридичної клініки та можливість визначення пріоритетів її розвитку.

Для SWOT-аналізу юридичної клініки використаємо результати проведеного опитування серед студентів та викладачів юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича представимо у табл. 1.

Таблиця 1

**SWOT- аналіз юридичної клініки юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – чисельна команда юридичної клініки; – ефективна база практичного навчання, що дає змогу студенту спробувати себе в професії та розвивати навички підготовки юридичних консультацій та процесуальних документів; здобувати та удосконалювати навички комунікації та професійної етики; – дієва та конкурентоспроможна база практики; – зарахування практики студентам-консультантам; – високий рівень правової допомоги та швидкість надання послуг; – співпраця з Чернівецьким місцевим центром БВПД та ГО «Юридична сотня» (підтверджена меморандумами про співпрацю); налагоджена співпраця з ГТУЮ у Чернівецькій області та ЦНАП; – членство у Асоціації юридичних клінік України; – матеріально-технічне забезпечення; – підтримка адміністрації; 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність стабільного фінансування більшості проектів юридичної клініки; – нерівномірність навантаження на студентів-консультантів; – недостатня кількість проведених право просвітних заходів; – недостатня кількість матеріально-технічної бази, що сповільнює процес підготовки процесуальних документів; – низький рівень активності сторінки юридичної клініки у соціальних мережах; – стан сайту юридичної клініки.

<ul style="list-style-type: none"> – включення до навчальних планів дисциплін «Street law» для студентів 2–3 курсу (вибіркова дисципліна) та «Практичне право» для студентів 4 курсу (обов'язкова дисципліна); – позитивна динаміка звернень клієнтів; – наявність налагодженої системи інформування про діяльність юридичної клініки (соціальні мережі, ЗМІ, друкований інформаційний матеріал). 	
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – проведення майстер-класів, судових дебатів, зустрічей з юристами, спільні заходи з іншими юридичними клініками; – можливість брати участь у конференціях, зборах, різного роду з'їздах пов'язаних з діяльністю юридичних клінік та бути їх організатором; – створення комунікаційної стратегії; – удосконалення бренду юридичної клініки; – налагодження співпраці з правозахисними ГО, адвокатами та ін. органами та організаціями; – внесення пропозицій про додаткові бали до рейтингу студентів за роботу у юридичній клініці; – активізація інформаційної політики; – публікації узагальнених юридичних консультацій; – проведення заходів формату «Team building» 	<ul style="list-style-type: none"> – «адвокатська монополія»; – відсутність нормативного регулювання діяльності юридичних клінік, через що у її працівників (лаборантів) не юридичний, а загальний стаж; – «професійне вигорання».

Проведений SWOT-аналіз діяльності юридичної клініки юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, дає можливість зробити наступні висновки:

1. Юридична клініка володіє значним ресурсним потенціалом.
2. Невід'ємною складовою стратегічного плану діяльності юридичної клініки є якісна комунікаційна стратегія.

3. При формуванні стратегічного плану розвитку юридичної клініки врахувати інтереси стейкхолдерів та цілі юридичного клінічного руху.

4. Для успішного розвитку юридичної клініки в майбутньому важливо зважити сильні та слабкі сторони, визначити потенційні можливості, врахувавши потенційні загрози.

Науковий керівник: Романюк І. І., кандидат юридичних наук

Матвєєва Юлія Іванівна,
завідувач навчальної лабораторії
«Правничка клініка»
Національного університету «Києво-
Могилянська академія»

ПРИНЦИП КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ В ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ

Оскільки юридична клініка створюється у вищому закладі освіти правничого профілю для здобуття студентами практичних навичок майбутньої професії, важливого значення набуває питання компетентності у її роботі. Виходячи із традиційних уявлень, юрист зобов'язаний надавати правову допомогу клієнтам компетентно і добросовісно, що передбачає високий рівень професійної підготовки, фундаментальне знання чинного законодавства, наявність необхідного досвіду його застосування, врахування всіх обставин, що стосуються доручення клієнта і можливих правових наслідків його виконання, ретельну підготовку до належного виконання доручення.

Щодо студентів-консультантів юридичної клініки принцип компетентності забезпечується наявністю у них:

1) необхідних правових знань (загальних принципів права, норм міжнародного права, норм діючого законодавства України та судової практики їх застосування); 2) необхідного досвіду та навичок їх застосування; 3) врахування всіх обставин, які стосуються звернення клієнта; 4) ретельну підготовку правової консультації.

В юридичній клініці проблема наявності певної компетенції набуває особливого значення, оскільки студенти-консультанти не являються дипломованими фахівцями, а значить професійними юристами. Кожна

клініка питання наявності необхідної компетенції у співробітників вирішує самостійно. Важливого значення набуває питання: студенти якого року навчання можуть здійснювати правове консультування? В Україні склалась різна практика. Загальним правилом є те, що найважливішу роботу: консультування клієнта, підготовка проектів процесуальних та інших документів правового характеру, представництво інтересі особи в судових та інших органах державної влади чи місцевого самоврядування – здійснюють студенти 4-ого року навчання, або магістеріуму (магістерської програми). У той час, як підбір необхідних правових джерел, опрацювання документів клієнта та ін. види робіт можуть здійснюватись студентами 2–3 років навчання. Крім того, студенти молодших курсів в юридичній клініці можуть бути залучені до підготовки та проведення правопросвітніх занять, проектів змін до законодавства та ін. видів діяльності.

Питання компетенції у юридичній клініці значною мірою стосується викладачів-кураторів, залучених юристів, адвокатів та інших співробітників (методистів, лаборантів, адміністраторів). Персонал повинен бути професійним. Що стосується керівника, викладачів-кураторів, то вони повинні мати певний досвід у галузі права, бути практикуючими юристами та відповідально ставитись до покладених на них завдань. Конкретні вимоги до керівників та кураторів розробляє кожна клініка у своїх локальних актах.

Головні правила, які можна сформулювати, виходячи із Стандартів діяльності юридичних клінік є наступні:

- студент не може вчиняти ніяких дій, що стосуються звернення клієнта, самостійно, без отримання дозволу від викладача-куратора;
- консультації, які готують студенти, повинні бути письмовими; завершеною можна вважати таку консультацію, яка погоджена студентом-консультантом із викладачем-куратором;
- здійснювати представництво інтересів особи в суді або іншому органі державної влади чи місцевого самоврядування можна тільки під ретельним контролем викладача-куратора, а, коли є така необхідність, – за його безпосередньої участі.

Саме дотримання цих правил забезпечить якість і фаховість (компетентність) правової допомоги. Крім того, кожна клініка повинна враховувати свою спеціалізацію, у разі її існування, при вирішенні питання наявності достатньої компетенції для допомоги клієнту. І, нарешті, ще одним виключним способом, але таким, який направлений на забезпечення компетенції і який юридичні клініки повинні враховувати, є відмова від надання правової допомоги.

Існують випадки, коли клініка неспроможна реалізувати звернення клієнта. Ці випадки повинні розглядатись як виключні, а не систематичні, однак вони повинні бути передбачені локальними актами юридичної клініки. Про такі випадки під час первинного звернення клієнта потрібно попереджати, щоб уникнути в подальшому скарг на ненадання допомоги.

Таким чином, відмова у наданні правової допомоги має бути обґрунтованою. На вимогу клієнта відмова повинна бути викладена у письмовій формі та містити підпис керівника юридичної клініки.

Юридична клініка повинна зважити свої можливості щодо виконання прохання клієнта про надання правової допомоги. Юридична клініка у взаємовідносинах з клієнтом повинна виходити із своєї спеціалізації, якщо вона є.

Юридична клініка може відмовити у наданні правової допомоги, якщо через обсяг зайнятості не зможе забезпечити обґрунтовано необхідну сумлінність виконання доручення, досконалість, ретельність підготовки, оперативність при виконанні доручення, окрім випадків, коли відмова від прийняття доручення в конкретній ситуації може призвести до суттєвого порушення прав та законних інтересів клієнта, або коли клієнт дає згоду на запропоновані йому строки виконання доручення, якщо відстрочка об'єктивно не повинна суттєво позначитись на можливості належного виконання доручення. В будь-якому випадку юридична клініка зобов'язана попередити клієнта про складнощі і можливі негативні наслідки для результату виконання доручення.

Юридична клініка може:

відмовитись від прийнятого доручення, якщо результат, якого бажає клієнт, або засоби його досягнення, на яких клієнт наполягає, є протиправними;

відмовити в наданні правової допомоги, якщо:

– клієнт спроможний звернутися за наданням платної правової допомоги;

– у клієнта уже є представник;

– учасники юридичної клініки не спроможні виробити обґрунтовану правову позицію з вирішення проблеми клієнта;

– клієнт не виконує взятих зобов'язань згідно з угодою про надання правової допомоги, або грубо чи нетактовно поводить себе з учасниками юридичної клініки;

– клієнт перебуває в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, або має хворобу, що ставить під загрозу здоров'я учасників юридичної клініки (ст. 3 Примірного Етичного кодексу юридичної клініки).

Локальними актами юридичної клініки можуть бути передбачені і інші випадки відмови у наданні правової допомоги:

– *справа визнається надмірно складною для вирішення, клієнт відмовляється надати необхідні документи для вирішення;*

– *клієнт не виконує взятих зобов'язань згідно з домовленістю (систематична неявка, або явка поза визначеним часом), або грубо чи не тактовно поводить себе з учасниками юридичної клініки;*

– *клієнт має хворобу, що ставить під загрозу здоров'я учасників юридичної клініки;*

– *конкретна справа не представляє навчального інтересу, при умові, що юридична клініка перевантажена справами;*

– *допомога з приводу конкретного питання не входить до компетенції юридичної клініки (особливе представництво інтересів, прийняття рішення про право тощо).*

Такі випадки можуть стосуватись питань безпеки, охорони здоров'я членів юридичної клініки, наявності достатньої компетенції та практичного досвіду учасників юридичної клініки, необхідних для вирішення конкретного питання. Крім того, як уже зазначалось раніше, відмова може мати місце у випадку наявності конфлікту інтересів. Про ці випадки потрібно розміщувати інформацію доступним для клієнтів способом (дошка оголошень, тощо).

Пазюк Марина Василівна

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

Юридичний факультет, II курс,

201 група

КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Ефективна комунікаційна стратегія є важливою складовою успішного розвитку будь-якої організації, в тому числі і юридичних клінік. Комунікаційна стратегія є комплексом заходів, що спрямований на вибір пріоритетних інструментів, їх поєднання для спільного впливу на цільову аудиторію (стейкхолдерів).

Комунікаційна стратегія юридичної клініки як типової організації направлена на вирішення основних завдань, зокрема:

1. Підвищення обізнаності громадян щодо діяльності юридичних клінік.

2. Утвердження юридичних клінік як формувань, що якісно надають безоплатну правову допомогу.

3. Покращення іміджу юридичних клінік, щоб забезпечити їх пізнаваність серед основних стейкхолдерів.

4. Забезпечення ефективнішої діяльності юридичних клінік.

5. Удосконалення співпраці з громадськими організаціями, органами державної влади та іншими установами.

На етапі формування комунікаційної стратегії юридичної клініки юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (далі – юридична клініка) до 2020 року, проаналізуємо основні досягнення за 2017 рік, зокрема:

– розміщено публікації у засобах масової інформації, трансляції на радіо, та веб-сайтах міста Чернівці;

– створено сторінку в соціальній мережі Facebook (охоплення аудиторії за квітень 2018 року 1,1 тис. користувачів);

– створено сторінку на офіційному сайті юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

– підготовлено та розповсюджено інформаційні матеріали (буклети) про діяльність юридичної клініки;

– підписано меморандум про співпрацю з Чернівецьким місцевим центром БВПД та ГО «Юридична сотня»;

– членство у Асоціації юридичних клінік України та співпраця у форматі «Правління +»;

– розроблено логотип юридичної клініки, яка складається з п'яти дольок, які символізують відкритість та готовність прийти на допомогу.

Мотиваційним фактором для команди юридичної клініки є визнання окремих досягнень комунікаційного напрямку у звіті Асоціації юридичних клінік України за 2017 рік¹.

Проведений аналіз діяльності юридичної клініки в межах комунікаційного напрямку створює можливість визначення пріоритетів для удосконалення діяльності юридичної клініки загалом.

¹ Галай А. Річний звіт Асоціації юридичних клінік України [Електронний ресурс] / Андрій Галай. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/Zvit-AYUKU-2017-prezentatsiya.pdf>.

Так, першочерговим завданням юридичної клініки є розширення зв'язків з громадськими організаціями, адвокатськими об'єднаннями та іншими органами влади, установами.

Наступним завданням є робота над удосконаленням бренду юридичної клініки (слоган, логотип, корпоративний стиль та ін.).

Не менш важливим є розширення діяльності юридичної клініки в інших соціальних мережах. Проведене опитування серед студентської молоді юридичного факультету, щодо того, якій соціальній мережі вони надають перевагу, дало наступні результати (рис. 1):

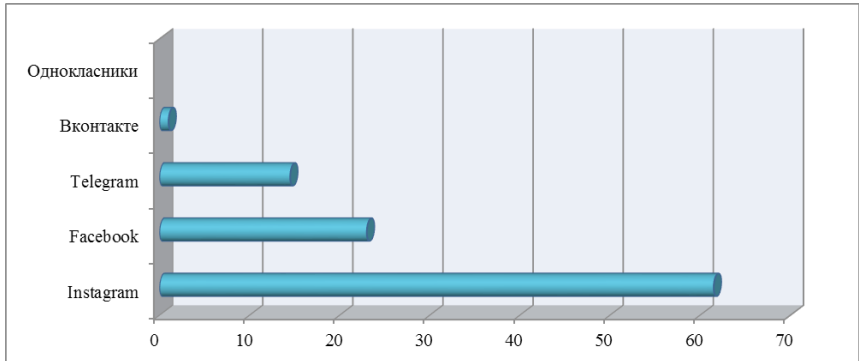

Рис. 1. Частка охоплення соціальних мереж студентською молоддю (розроблено автором на підставі проведеного опитування)

Враховуючи результати проведеного опитування, з метою підвищення привабливості юридичної клініки серед студентів варто активізувати сторінку в Instagram та активно інформувати користувачів про діяльність та досягнення.

З метою розширення кола інформованості громадськості про діяльність юридичної клініки необхідно забезпечити розміщення реклами у громадському транспорті, в т.ч. соціальної (що в умовах недофінансування є економічно вигідним).

Сприяє покращенню іміджу юридичної клініки серед юридичних клінік України, органів та організацій і організація різноманітних заходів.

Вважаємо, що послідовна, системна робота команди юридичної клініки юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича в межах окреслених напрямків дозволить реалізувати основні цілі на окреслений період та досягнути більш якісних результатів.

Список використаних джерел:

1. Галай А. Річний звіт Асоціації юридичних клінік України [Електронний ресурс] / Андрій Галай. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/Zvit-AYUKU-2017-prezentatsiya.pdf>.

Науковий керівник: Романюк І. І., кандидат юридичних наук

Токарь Яна Олександрівна,
Здобувач кафедри цивільного права
№ 1, Лаборант Юридичної клініки Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

КОМПЕТЕНЦІ ТА ЦІННОСТІ, ЯКІ МОЖНА ОТРИМАТИ В ЮРИДИЧНИХ КЛІНІКАХ

Сьогодні при реформуванні вищої освіти тільки лінивий не чув про такі слова як «навички», «уміння», «компетенції», «цінності» і т.п. То як на сьогодні має розвиватися заклад вищої освіти, а в контексті всіх змін і юридична клініка. Будемо намагатися дослідити в даних тезах.

Проаналізувавши досвід наших закордонних колег, а саме документ «The Key Competences for Lifelong Learning – A European Framework», який був підготовлений Європейською комісією в галузі освіти, яка виокремила ключові компетенції для навчання протягом усього життя.

Вісім ключових компетенцій: 1) спілкування рідною мовою; 2) спілкування на іноземних мовах; 3) математична компетентність та базові компетенції в науці і технологіях; 4) цифрові компетентності; 5) уміння вчитися; 6) соціальні та громадянські компетенції; 7) навички ініціативи та підприємництва; 8) культурна самосвідомість і самовираження.

До того ж, на останньому Світовому Економічному форумі було опитування роботодавців, у яких запитували головне питання: що вам буде більше за все потрібно у найманих працівниках у 2020 році? І всі вони відповідали про м'які навички, які школа сьогодні зовсім не формує. І університет – теж не формує у повній мірі. Власне, критичне мислення, уміння вирішувати комплексні проблеми, співпрацювати з іншими, емпатія – тобто те, чого сьогодні зовсім немає у навчальному процесі, але ці всі навички прививає юридична клініка, чи ні?

Для прикладу, Юридична клініка Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого по максимуму прагне включити в навчальний процес всі практичні навички.

1. Найосновнішим з напрямків нашої роботи є інтерв'ювання та консультування наших клієнтів, яке здійснюється наступним чином.

- Робота в групах для вирішення кейсів та життєвих ситуацій;
- Розробка фабули та постановка питань, на які даватимуться відповіді;
- Пошук відповідей на питання та ефективних механізмів вирішення поставленої проблеми;
- Обговорення юридичної сторони кейсів у колективі та аналіз шляхів вирішення;
- Пошук відповідей на питання та ефективних механізмів вирішення поставленої проблеми;
- Обговорення юридичної сторони справи у колективі та аналіз шляхів вирішення;
- Перевірка консультації кураторами та обговорення слабких та сильних сторін, можливе уточнення деяких питань;
- Надання змістовної консультації та додаткове роз'яснення усіх деталей справи, завершення консультації.

1.2. Постійне проведення додаткових практичних занять та тренінгів:

- Складання процесуальних документів;
- Ведення документації;
- Зустрічі з правниками, що займаються практикою, щодо актуальних проблем юриспруденції і т. п.;
- Зустрічі з юристами-практиками для отримання цінних порад щодо практичного застосування теоретичних знань;
- Інтерв'ювання клієнта (психотипи клієнтів);
- Проведення модельних судових засідань;

1.3. Представництво інтересів клієнтів у судах у малозначних справах

1.4. Несудове представництво;

1.5. Розгляд та обговорення, узагальнення сучасної судової практики.

І як результат, отримання та закріплення нових знань та навичок. Особливістю є те, що після такого практичного проопрацювання теоретичного матеріалу, як правило, не однієї галузі права, знання у певному питанні закріплюється у пам'яті та складаються у систему. Ця система у процесі роботи щоразу поновлюється новими і новими ланками.

2. Наступним за списком, але не за значенням є правова просвіта населення:

- Розробка необхідних матеріалів для їх подальшої візуалізації;
- Підготовка студентів до роботи з аудиторією як на основі уже наявних матеріалів, так шляхом пошуку нових;
- Формування та систематизація власної бази науково-методичних та наочних матеріалів для правової просвіти;
- Утворення команд та організація їх роботи, функціональний розподіл обов'язків між студентами-клініцистами;
- Розробка нових інтерактивних методик навчання.

3. Ну звичайно ж, науковий потенціал студентів-клініцистів:

- Запровадження нових та розвиток уже існуючих навчальних курсів для студентів-клініцистів;
- Відвідування судових засідань задля отримання наочного (практичного) досвіду;
- Запрошення авторитетних викладачів та науковців для викладання лекцій, надання наукових консультацій, проведення «майстер-класів»;
- Організація та проведення науково-практичних конференцій;
- Запровадження та систематичне проведення конкурсів, змагань та олімпіад закріплення та розвитку практичних навичок студентів.

Тому підсумовуючи можемо сказати, що шість із восьми компетенцій, про які ми говорили раніше можна набути в Юридичній клініці, а саме: 1) спілкування рідною мовою; 2) частково спілкування на іноземних мовах; 3) уміння вчитися; 4) соціальні та громадянські компетенції; 5) навички ініціативи та підприємництва; 6) культурна самосвідомість і самовираження.

На нашу думку юридична клініка, це не тільки креативний спосіб виховання правників, а й практичний, що зараз вимагає наша освіта.

СЕКЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА І ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Бринюк Ганна Олегівна

Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, господарсько-
правовий факультет, 2 група, 5 курс

ПРОБЛЕМИ РАТИФІКАЦІЇ СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

Розпочинаючи з середини ХХ ст. світова спільнота розвинула діяльність щодо розробки та впровадження міжнародних стандартів у сфері прав людини. Першим і надважливим документом у цій сфері стала Загальна декларація прав людини 1948 р. Надалі її положення були відбиті й розвинуті в численних інших міжнародних документах (конвенціях, деклараціях, пактах, договорах та ін.), та закріплені в законодавстві багатьох держав. Цей процес триває й досі. Разом із тим важливим питанням у цьому контексті залишається забезпечення таких стандартів, що зумовлює потребу у здійсненні відповідного міжнародного контролю.

Саме як один із інструментів такого контролю у 1998 р. 120 держав-членів ООН прийняли Римський Статут (далі – Статут), яким було засновано Міжнародний кримінальний суд (далі – Суд). Цей Суд став незалежним постійно діючим органом, який здійснює правосуддя від імені міжнародного співтовариства у випадках, коли держава не бажає чи не здатна забезпечити належне судове переслідування. Суд уповноважений здійснювати юрисдикцію щодо осіб, відповідальних за найбільш серйозні злочини, що викликають занепокоєння міжнародної спільноти (геноцид, військові злочини і злочини проти людяності).

Україна як член світового співтовариства активно впроваджує міжнародні стандарти у сфері прав людини. Її Уряд приймав активну участь у підготовці Статуту, у 2000 році підписав його та приєднався до Угоди про привілеї та імунітети Міжнародного кримінального суду. Тим не менше і по сьогоднішній день Статут досі не є ратифікованим. З огляду на соціально-політичну обстановку в Україні, у суспільстві та у владних колах ще раз було звернуто увагу на цю обставину, а також на необхідність у здійсненні такої ратифікації. Разом із тим можна виділити кілька

перепон, що стоять на заваді цьому процесу. Основними такими перепонами є юридичні та політичні.

Що стосується юридичних перешкод, основною з них стала позиція Конституційного Суду України (далі – КС, КСУ) у справі про Римський Статут № 1–35/2001 від 11 липня 2001 р. за конституційним поданням Президента України, в якій розглядалося питання щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду. На думку суддів КС, ст. 1 Статуту, в якій передбачено, що Міжнародний кримінальний суд є постійним органом, уповноваженим здійснювати юрисдикцію щодо осіб, відповідальних за найсерйозніші злочини, що викликають стурбованість міжнародного співтовариства, разом із тим підкреслює, що цей Суд доповнює національні органи кримінальної юстиції. Подібне положення закріплено й деталізовано й в інших нормах Статуту. Зокрема, відповідно до п.п. «а» пункту 1 статті 17 «Суд приймає до свого провадження справи не тільки за зверненням держави-учасниці, а й з власної ініціативи, коли держава, під юрисдикцією якої перебуває особа, підозрювана у вчиненні передбаченого Статутом злочину, «не бажає або не здатна проводити розслідування чи порушити кримінальне переслідування належним чином».

Така особливість істотно відрізняє Міжнародний кримінальний суд від міжнародних судових органів, зокрема Європейського Суду з прав людини, які порушують справу лише за зверненням громадян, причому особа може звернутися до них лише після використання всіх національних засобів правового захисту. Таким чином, на відміну від міжнародних судових органів, передбачених ч. 4 ст. 55 Конституції України, які за своєю природою є допоміжними засобами захисту прав і свобод людини і громадянина, Міжнародний кримінальний суд доповнює систему національної юрисдикції.

КСУ наголосив, що можливість доповнення Міжнародним кримінальним судом судової системи України не передбачена розділом VIII «Правосуддя» Конституції України та не узгоджується з положеннями частин першої, третьої статті 124 Конституції України. Таким чином, КСУ дійшов висновку, що Статут не відповідає Конституції України, в частині, що стосується його положень абзацу десятого преамбули та статті 1, за якими «Міжнародний кримінальний суд ... доповнює національні органи кримінальної юстиції». Такий висновок КСУ загальмував процес ратифікації Статуту і понад п'ятнадцять років якихось відмітних зрушень у цьому напрямі не спостерігалося.

Разом із тим у червні 2016 р. було внесено зміни до ч. 6 ст. 124 Конституції України, відповідно до яких Україна може визнати юрисдикцію

Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду. Таке положення набере чинності з 30 червня 2019 р. Тож на сьогодні є підстави стверджувати, що «гордіїв вузол» перепон до ратифікації Римського Статуту поступово розв'язується й вочевидь його ратифікація стає лише справою часу.

Водночас науковці вбачають й інші, зокрема й політичні причини того, що Уряд не поспішає з ратифікацією Статуту. Зокрема, П. Пилипенко зазначає, що такий крок є невігідним для влади. Це можна пояснити побоюванням можновладців за свою долю, адже загибель тисяч українських воїнів на Сході України може обернутися судовими переслідуваннями для тих, хто винний у таких наслідках.

На нашу думку, політична нестабільність в Україні, що підриває корінні засади прав людей, породжує потребу у забезпеченні їх додатковими гарантіями, що зумовлює необхідність у якнайшвидшій ратифікації Римського Статуту. Певна річ, такий крок породить нові проблеми – а саме проблеми імплементації його положень у вітчизняне законодавство. Разом із тим у цьому контексті слід погодитися з Т. Хачатурян, що у процесі імплементації Статуту в національне законодавство і приведення Україною законодавства і правозастосовної практики у відповідність з його положеннями, необхідно ґрунтовніше ознайомитись із позитивним зарубіжним досвідом, адже більшість держав, які взяли на себе зобов'язання за Римським Статутом, вже знайшли шляхи розв'язання цих проблем.

Гасанова Коңюль Хаганівна
Інститут підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного
університету ім. Ярослава Мудрого
4 курс 16 група

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЧИННИК ПОВНОЦІННОГО РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНИ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

У сучасну епоху постійних воєнних загострень та конфліктів кожна держава повинна подбати про свою безпеку та оборону. Але не

завжди вдається гарантувати власну безпеку самостійно, тому виникає необхідність тісної співпраці з авторитетними міжнародними структурами. Україна продовжує крокувати шляхом розбудови демократичної, правової держави з необхідним рівнем безпеки відповідно до норм та стандартів міжнародного права. Як слушно зазначає Я. Тодоров, що «незалежна Україна об'єктивно потрібна новій Європі, новій системі континентальної безпеки. Реальне просування України шляхом інтеграції в Європу потребує глибокої політичної та економічної трансформації, тобто її перетворення у дієздатну державу з відповідними стандартами внутрішньої та зовнішньої стабільності». Так як Україна прагне стати частиною Європи, саме стратегічне партнерство з НАТО є органічним доповненням просування в цьому напрямку розвитку.

Акція Автономної Республіки Крим Росією, «гібридна війна» змусили Україну у 2014 р. відмовитися від позаблокового статусу, що виявився неефективним з точки зору забезпечення безпеки країни 23 грудня 2014 року Верховна Рада України внесла зміни до Закону України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», де у статті 11 про засади зовнішньої політики визначаються європейські пріоритети у гарантуванні безпеки, суверенітету та захисту територіальної цілісності України. Також було встановлено, що основою зовнішньої політики стає поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору. Внесення змін торкнулися і Закону України «Про основи національної безпеки».

У ст. 6 пріоритетами визначені: інтеграція в європейський політичний, економічний, правовий простір та входження в євроатлантичний безпековий простір. У статті 8 цього Закону зазначається, щодержавна політика направляється на поглиблення співпраці з НАТО та досягнення критеріїв необхідних для набуття членства у цій організації. Вступ у НАТО – це, образно кажучи вслід за А. Гриценком, вступ до університету.

Сьогодні Україна виконує величезне «домашнє завдання», яке полягає у реформуванні сектору оборони та безпеки, покликаних наблизити Україну до необхідних стандартів НАТО. Слід зазначити, що наразі співробітництво між Україною і НАТО охоплюють широке коло галузей, а саме: проведення операцій з підтримання миру, реформування структур безпеки і оборони, розробки та здійснення невійськової співпраці між Україною та НАТО, які включають інформаційну без-

пеку, енергетичну безпеку, кібербезпеку та стратегічні комунікації. На думку С. Речича, реалізуючи заходи співробітництва, українські військові втілюють у життя концепцію воєнно-політичного партнерства, яка є однією з базових концепцій із забезпечення воєнної безпеки держави, визначених у Воєнній доктрині України. Відносини України та НАТО відіграють неабияку роль у забезпеченні обороноздатності України. Свідомий вибір у бік євроатлантичної інтеграції, яка вбачається незамінним знаряддям захисту свободи і безпеки, наразі для України вважається.

Підсумовуючи, слід зазначити, що Україна підтверджує свою рішучість вступу до НАТО активними діями, що проявляється, насамперед, у низці змін до законодавства, проведенні необхідних реформ. Кінцева мета України членство в НАТО. Але не менш цінним є сам процес вступу до НАТО, адже саме цей складний шлях здатний зробити нашу армію сильнішою вже сьогодні, не чекаючи на вступ. Євроатлантична інтеграція – це насамперед важливі реформи у сфері оборони, які здатні вивести нашу країну на якісно новий рівень і нагородити почесним статусом європейської держави. Наша держава, співпрацюючи з НАТО, набуває можливості швидкого реагування на загрози у воєнній сфері, їх ліквідації на стадії зародження та недопущення переростання в глобальну війну. І, можливо, що саме членство в НАТО стане визначальним кроком на шляху деескалації конфлікту України з Росією.

Література:

1. Трагнюк О. Я. Адаптація права України до права ЄС як складова механізму євроінтеграції // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2005. – № 10. – С. 139–141.243
2. Яковюк І. В. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення // Вісник Національної академії правових наук України. – 2012. №4. – С. 29–42.
3. Яковюк І. В. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу: проблеми реалізації // Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Х. : Право, 2012. – Вип. 24. – С. 37–49.

Науковий керівник: Бойчук Д. С. асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Гузема Анастасія Андріївна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, ІПКОЮ, 5курс,
10 група

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: СКЛАДНОЩІ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНА СИСТЕМА НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ І ГАРАНТІЙ ЗАХИСТУ.

Питання прав і свобод людини є однією з найважливіших проблем внутрішньої та зовнішньої політики не тільки окремої держави, а всієї світової спільноти та регіональних міждержавних об'єднань. Стан справ у сфері забезпечення прав і свобод людини, їх практична реалізація виступає критерієм оцінки рівня демократичного розвитку держави і суспільства. Захист прав людини і громадянина уявляє собою систему принципів, інститутів, механізмів і процедурно-правових правил, які закріплені на національно-конституційному та міжнародно-правовому рівні. У таких механізмах захисту прав людини держави частково обмежують власні суверенні права для передачі їх реалізації наднаціональним структурам.

Європейський Союз поруч із Радою Європи виступає однією з тих регіональних організацій, яка здійснює належний захист прав та свобод людини. Хоча ЄС і був створений виключно з економічними цілями, а гарантування і захист основоположних прав людини є прерогативою Ради Європи, однак фактично з перших років діяльності Суду ЄС перед ним постали задачі, пов'язані із необхідністю визнання актів інститутів ЄС такими, що відповідають, або ж ні стандартам у галузі прав людини, закріпленими державами-членами на конституційному рівні [1, 18].

Європейський Союз характеризується відсутністю цілісного механізму захисту прав людини, який фактично утворюється із національних систем держав-членів і системи захисту на рівні Євросоюзу [3, 4]. Першим кроком у формуванні механізму такого захисту є саме закріплення інституту прав людини, що було зроблено в установчих договорах ЄС, в яких відповідним чином визначені повноваження ЄС. Процес формування такої системи правових норм розпочався з підписанням Єдиного Європейського Акта (1986 р.), у преамбулі якого було закріплено поси-

лання на Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод 1950 р. (ЄКПЛ) як на основу для підтримки демократії [3, 5].

Вже в Маастрихтському договорі було підтверджено відданість принципу поваги до прав і основних свобод людини і заявлено про намір запровадити громадянство ЄС, що безумовно виступало фактором політичної консолідації населення Союзу [5, 57]. Надалі у Договорі про функціонування ЄС було врегульовано питання громадянства та закріплені різні категорії прав громадян ЄС: право на вільне пересування та постійне проживання на території держав-членів, право брати участь у голосуванні і балотуватися в кандидати на муніципальних виборах держави-члена і виборах Європарламенту, право на дипломатичний та консульський захист, право на звернення до інститутів чи органів Євросоюзу. Закріплено право на компенсацію збитків особі, завданих діяльністю ЄС та його посадовими особами, що виступає однією з матеріальних гарантій захисту прав людини [1, 21].

Однак Європейський Союз доволі довго відклав прийняття акту, який зафіксував би власну систему основних прав і свобод для осіб, які знаходяться на території Євросоюзу. Першими декларативними актами у цьому питанні стали Декларація про права людини і Хартія Співтовариства про основні соціальні права робітників, а от дійсно прогресивним документом виступила Хартія ЄС про основні права, прийнята у грудні 2000 року. Хартія має статус установчих договорів, хоча і не є їх складовою.

Хартія ЄС деяким чином переосмислює положення ЄКПЛ і висуває в системі цінностей на перше місце захист гідності людини як фундамент для основоположних прав та свобод. Це відображено і в структурі документа, який поділений на розділи і чотири з них проголошують такі основні цінності як «людська гідність», «свобода», «рівність» та «солідарність» [2, 11]. Комплекс основних прав і свобод особи поділяється на кілька категорій. Це особисті права і свободи; політичні права і свободи; економічні, соціальні і культурні права; основні обов'язки. Їх доповнюють гарантії прав і свобод особи [3, 8].

Таким чином, поступово Європейський Союз прийняв позицію необхідності прийняття окремого акту, який детально визначав би які права і свободи людини визнає Європейський Союз та яким чином він їх захищає. Хартія має важливе значення не лише в закріпленні основоположних прав і свобод як загальних принципів права ЄС, але і для загальної теорії прав людини, визнаючи гідність людини як джерело її прав та свобод.

Однак реальне виконання прав людини забезпечується існуванням дієвих гарантій, якими є передбачені умови, засоби, заходи, спрямовані на забезпечення практичного здійснення, охорони й захисту прав та свобод. В системі Європейського Союзу до гарантій відносяться інституційні, процесуальні та матеріальні заходи. На інституційному рівні в Європейському союзі діє Рада ЄС, яка приймає документи у сфері захисту прав людини, засновує органи, які на цьому спеціалізуються та може вживати заходів проти держави-члена, яка порушує принцип поваги прав людини. У цій діяльності їй кореспондує Європарламент, який приймає доповіді, резолюції, має Підкомітет з прав людини. Також діють такі органи як Комітет з петицій Європарламенту, Агентство ЄС з основних прав, Європейський омбудсмен, Європейський інспектор із захисту даних, кожен з яких виконує свою спеціальну функцію.

Матеріальними гарантіями є компенсація шкоди та збитків, завданих особам з боку інших осіб. Установчими документами передбачена відповідальність суб'єктів публічної влади за дії або бездіяльність, відповідальність же за порушення суб'єктивних прав була введена судом ЄС (справа 6/90 *Francovich v Italy* [1991]), яка передбачає захист прав особи від незаконних дій органів та їх посадових осіб, неналежне забезпечення органами ЄС виконання приписів Співтовариства.

Серед процесуальних гарантій, зазначених у Хартії ЄС, слід назвати презумпцію невинуватості, право на юридичну допомогу, неприпустимість повторного притягнення до кримінальної відповідальності. Однак одне із головних місць серед таких гарантій займає право особи на справедливий та відкритий розгляд її справи протягом розумного строку незалежним та неупередженим судом. І хоча принципову роль в системі захисту відіграють національні суди держав-членів, оскільки відповідно до установчих договорів приватні особи, за рідкими вилученнями, не мають процесуальну правоздатність у Суді ЄС. Однак Суд ЄС у своїх рішеннях також зачіпає питання захисту основоположних прав та свобод і здійснив вплив на утвердження основних прав людини як загального принципу права ЄС.

Значними у цьому питанні були: справа 29/69 *Stauder* [1970] (стосувалась не порушення прав людини з боку інститутів об'єднання, а необхідності внесення змін до внутрішнього законодавства, яке і порушувало права людини), справа 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft* [1972] (Суд визнав необхідність захищати права людини шляхом застосування конституційних положень держав-членів і міжнародних угод із захисту прав людини), справа 136/79 *National Panasonic* [1980] (вирішив, що

будь-які заходи ухвалені ЄС повинні не суперечити Європейській конвенції з захисту прав людини і основних свобод 1950 р.) [3, 5].

Не менш важливим було питання співвідношення правозахисної практики Суду ЄС із діяльністю Європейського суду з прав людини. Так, у своїх рішеннях ЄСПЛ обґрунтував доктрину обмеженого втручання, якщо правопорядок Союзу забезпечує еквівалентний захист прав людини в об'єднанні. Вона передбачає визнання з боку Європейського суду з прав людини еквівалентного захисту, якщо особи, які знаходяться на території Союзу, мають можливість оскаржити в Суді акти інститутів ЄС, які порушують права люди, гарантовані Європейською конвенцією [4, 64].

У деяких випадках Суд відходить від усталеної практики ЄСПЛ і автономно застосовує та тлумачить норми, які стосуються прав і свобод людини. Такими конфліктними сферами виступають питання депортації біженців, застосування Європейського ордеру на арешт, антимонопольна практика ЄС із високими штрафами та надмірними повноваженнями Європейської Комісії з розслідування порушень і накладення штрафів [2, 14].

Аналізуючи прецедентну практику Суду ЄС, можна виокремити два періоди його функціонування: якщо на першому етапі Суд керувався Установчими договорами та не відносив до своєї компетенції гарантування прав людини, вирішуючи переважно політичні та соціальні спори, то починаючи з другої половини 60-х років визнав захист прав людини як принцип права ЄС. Наразі Суд ЄС захищає права, які випливають з установчих договорів; права, передбачені Маастрихтським договором; основні права і свободи людини в загальнозживаному розумінні [5, 63].

Отже, система захисту прав і свобод людини в Європейському Союзі пройшла дійсно тривалий шлях формування від невизнання взагалі необхідності захисту цих прав через відсутність повноважень Європейського Союзу на таку діяльність та більше економічну, аніж правозахисну мету його створення до поступової імплементації поваги до прав і свобод та прийняття Хартії як власного документа, що визначає категорії таких прав і регламентує гарантії їх захисту. Досі проблемними питаннями залишаються практична застосовність положень Хартії, діяльність Суду ЄС як органу захисту прав і свобод громадян ЄС поруч із ЄСПЛ, неприєднання ЄС до Євроконвенції 1950 р., недосконалість національних правових систем держав-членів ЄС та складність імплементації європейських стандартів у галузі прав людини у їх законодавство. Тому логічним видається суворий відбір у членство до ЄС, за яким лише держава з високим рівнем захисту прав та основних свобод людини може претендувати на місце в Союзі.

Література:

1. Добрянський С. Інститут прав людини у правопорядку Європейського Союзу: особливості становлення та розвитку. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2014. № 60. С. 18–27.
2. Добрянський С. Хартія основних прав Європейського Союзу: здобутки та перспективи. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2014. №. 59. С. 9–16.
3. Муравйов В. І. Святун О. В. Організаційно-правовий механізм захисту прав людини в Європейському Союзі. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2013. №. 117(1). С. 3–16.
4. Циверенко Г. П. Лебідь П. Ю. Механізми захисту прав людини в рамках ЄС. Право і суспільство. 2014. № 5.2. С. 62–64.
5. Яковюк І. В. Права людини в Європейському Союзі: загальнотеоретичний аналіз. Вісник Академії правових наук України. 2009. № 1(56). С. 55–64.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент кафедри міжнародного права міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Аббакумова Д. В.

Казакевич АндрійОлегович,
Інститут прокуратури та кримінальної
юстиції
Національного юридичного універси-
тету імені Ярослава Мудрого, 3 курс
17 група

ПРОБЛЕМИ НАБУТТЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ. ВИЗНАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ ЯК ПОВНОПРАВНОГО УЧАСНИКА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

В сучасному міжнародному праві існують різні твердження щодо терміну транснаціоналізація. Більшість вчених та фахівців міжнародного права переконані у тому, що це новий етап інтернаціоналізації госпо-

дарського життя, що являє собою процес посилення світової інтеграції в результаті глобальних операцій транснаціональних корпорацій далі – ТНК з огляду на це Лимонова Е. М. та Архіпова К. С. у спільній роботі «Європейський вектор економічного розвитку» висловили свої припущення щодо проблем надання транснаціональним корпораціям статусу суб'єкта міжнародного публічного права та наділенням його повного кола суб'єктивних міжнародних прав та юридичних обов'язків [1].

За таких підстав буде доцільним вважати, що саме обрана тема є актуальною на сьогоднішній час та не повинна залишити осторонь тих, хто має можливість вибороти право на безпосередню участь регулювання міжнародних відносин на світовій арені. В даній роботі буде звернуто увагу на різні позиції думок та висунутих гіпотез вчених даної галузі, проведено їхній порівняльний аналіз, висловлення власних думок з цього приводу, підтримання або заперечення обраної тези автора та встановлення підсумків обраної теми наукової роботи.

Перше за все необхідно наголосити про існуючі розбіжності між підходами радянських вчених та сучасними іноземними фахівцями. Зокрема буде доцільним прийняти за увагу те, що в радянській науці міжнародного права практично всіма вченими робився однозначний висновок про відсутність міжнародної правосуб'єктності ТНК. В свою чергу, іноземними науковцями висловлювались найбільш різноманітні позиції щодо даного питання. Як ми бачимо актуальність вибраної теми не полишає можливості привернути вашу увагу.

На думку, Я. Броунлі: «В принципі корпорації, утворені на підставі внутрішньодержавного права, не володіють міжнародною правосуб'єктністю» [2].

Можливо дійти висновку, що дані корпорації не можуть набути статусу міжнародного права з огляду на те, що їхня діяльність обумовлена правовому регулюванню внутрішньому законодавству держави. Ми підтримаємо думку, однак слід відзначити, що більшість держав світу, які мають статус учасника міжнародного права прагнуть створювати внутрішнє законодавство держави таким, аби останнє відповідало дійсним положенням міжнародно-правовим актам, тому є таким, що наближує дані корпорації до входження їх на міжнародний простір.

На противагу наведеної тези виступають опоненти, а саме, іноземні науковці, як Н. Макдугал, У. Фридмен, які запевняють нас в тому, що корпорації є суб'єктами міжнародного права. Вони аргументують свої думки тим, що економічна міць і вплив на світову політику в ряді випадків перетворює їх у більш вагомую силу на міжнародній арені, ніж деякі держави [3].

З огляду на це можливо підтримати їхню позицію, оскільки діяльність даних корпорації спрямована на пошук активної участі інших суб'єктів міжнародного права у зв'язку із вирішення співробітництва та пошуку вирішення актуальних питань у сфері економічного та промислового розвитку, торгівельного збагачення, фінансово-грошового обігу валютних відносин т.п. Сьогодні прихильники концепції визнання ТНК суб'єктом міжнародного права стверджують, що ТНК не є продуктом конкретної правової системи, оскільки ТНК не підконтрольні і не можуть якісно контролюватися будь-якою діючою правовою системою або їх спільними зусиллями. Іншими словами, ТНК знаходяться поза і над правом. Тим часом, як свідчить практика, діяльність ТНК може і повинна регулюватися в процесі взаємодії міжнародного та національного права.

В іншому випадку не зможуть бути забезпечені державні, загальнонаціональні інтереси. Як наслідок, все це не заперечує і необхідність значної автономії договорів, що укладаються ТНК, але в рамках загального правопорядку. Варто зазначити, що концепція міжнародної правосуб'єктності ТНК обговорювалася Комісією міжнародного права в ході кодифікації права договорів, але була відхилена. Незважаючи на те, що Комісія міжнародного права відхилила можливість визнати ТНК суб'єктом міжнародного права, сам факт постановки питання визнання ТНК суб'єктом міжнародного права, на порядок денний Комісії яскраво показує, що ТНК становляться важливими фігурами в міжнародному праві. Той факт, що ТНК не є суб'єктами міжнародного права, ні в якій мірі не означає заперечення їх ролі у світових відносинах, а також нагальній необхідності регулювання їх діяльності, а особливо за допомогою міжнародного права. У розробці відповідних правових та інших міжнародних норм беруть участь і компанії. Декларація тисячоліття ООН передбачає надання значних можливостей приватному сектору робити свій внесок в реалізацію цілей і програм ООН. З вищезазначеного випливає, що хоча ТНК не є суб'єктами міжнародного права у класичному розумінні, проте стрімкий розвиток таких компаній та глобалізаційні процеси, що мають місце у сучасному міжнародному співтоваристві ставлять питання про перегляд правового статусу ТНК, а також про те, щоб поставити ТНК в один ряд з державами, міжнародними міжурядовими організаціями, націями та народами, що борються за незалежність тощо, як традиційними суб'єктами міжнародного права [4].

Таким чином, діяльність ТНК, їх вплив на світову політику обумовили появу концепцій про визнання за ТНК міжнародної правосуб'єктності, що було предметом розгляду Комісією міжнародного права. Однак, на

сьогодні не прийнято будь-яких універсальних правил та існуючі міжнародні нормативні акти носять декларативний характер, оскільки не вистачає механізмів реалізації. За таких підстав доцільним буде вважати, що питання про визнання ТНК суб'єктом міжнародного права залишається відкритим та буде залишатися актуальним до того часу, доки не будуть введені необхідні механізми їхньої реалізації, прийняті необхідні міжнародно-правові угоди, які стали б початковою стадією для розроблення концепції їхніх входжень до складу суб'єктів міжнародного права.

Проаналізувавши ряд наведених думок та гіпотез ми дійшли остаточного висновку.

По-перше, на даний момент існують всі необхідні підстави вважати транснаціональні корпорації саме організаціями, які спроможні сформулювати обсяг міжнародних прав та юридичних обов'язків, з огляду укладення міжнародних угод.

По-друге, активно сприяти співробітництву на міжнародних ринках сировини та послуг, розробляти концепції вдосконалення товарно-грошових відносин, подолати торгівельні бар'єри т.п.

По-третє, кожний учасник міжнародного праву по факту заслуговує набуття статусу міжнародної правосуб'єктності, якщо його роль буде необхідним для подальшого існування міжнародного співтовариства. Якщо переважна більшість буде відстоювати здобуття даного статусу, наводити аргументи, доводити на доцільності надання повного обсягу вище згаданих прав та можливостей, то ТНК набудуть їх.

Список використаних джерел та літератури:

1. Лимонова Е. М. Транснаціональні корпорації: основні етапи розвитку та регулювання їхньої діяльності в умовах глобалізації / Е. М. Лимонова, К. С. Архіпова // Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки. – 2014. – № 1. – С. 95.

2. Броунли Я. Международное право (в двух книгах). Книга первая. – М.: Прогресс, 1977. – С. 118.

3. Богуславский М. М. Международное частное право. – М.: Юристъ, 2005. – С. 123.

4. Камінський І. І. Особливості міжнародної правосуб'єктності ТНК / І. І. Камінський // Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського : матер. третьої міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 2–3 листопада 2012 р.) / відп. за випуск М. І. Пашковський ; НУ «ОЮА». – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 139.

5. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения: Учеб. пособие. – 4-е изд., пераб. и доп. – М.: ИВЦ «Маркетинг», 1999. – С. 180.

Колдашов Артур Олегович
Інституту підготовки кадрів для
органів юстиції України НЮУ імені
Ярослава Мудрого, студент 13 групи 1
курсу магістратури

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ДЕФІЦИТУ ДЕМОКРАТІЇ В ЄС

Європейський Союз дуже гостро стикнувся зі специфічною проблемою дефіциту демократії. Концепція «дефіциту демократії» використовується при констатації положення про те, що ЄС і його органи є недостатньо демократичними, недостатньою мірою враховують інтереси громадян.

Вперше термін «дефіцит демократії» вжив Д. Маркуанд наприкінці 1970-х років для того, щоб відзначити слабкість демократичних механізмів у функціонуванні Європейського Союзу. Згодом ця проблема актуалізувалася в процесі підготовки Амстердамського, Ніщцького, Лісабонського та інших договорів у контексті розширення повноважень Європейського Парламенту.

На думку критиків, основними вадами демократії в Євросоюзі є:

– небезпека «тиранії більшості», оскільки утворені в ЄС інституції змушують держав-членів всупереч власним інтересам приймати волю євроінтеграторів з Брюсселю, які нав'язують свої закони;

– брак «демократичної легітимності», оскільки контроль за інституціями ЄС з боку європейської громадськості – надзвичайно слабкий і неефективний;

– віддаленість організацій від окремих громадян, оскільки лише Європейський Парламент – обирається безпосередньо громадянами [2, с. 130].

Слід зазначити, що на даний час в ЄС відсутній документ, в якому були б закріплені єдині для всієї Європи принципи демократії. В науковій літературі щодо розуміння «дефіциту демократії» існують два підходи: інституціональний та соціокультурний.

В першому – наголошують на тому, що нестача демократії на рівні Європейського Союзу виникає через слабкі повноваження Європейського Парламенту. З федералістської точки зору, дефіцит демократії – дефіцит повноцінного парламенту, який проявляється в слабших повноваженнях Європарламенту порівняно з Радою та Єврокомісією і у відсутності його безпосереднього впливу на діяльність останньої. Згідно

з Лісабонським договором, за процедурою спільного прийняття рішень приймають близько 95% рішень, але залишаються сфери, в яких Парламент або позбавлений впливу взагалі, або його вплив фактично обмежується лише правом вето.

В соціокультурному підході зазначають, що політична система, з інституційної точки зору, може відповідати всім формальним стандартам демократії, але зберігати при цьому дефіцит демократичної легітимності. Відбувається це тому, що демократичне управління залежить від рівня інтегрованості суспільства та відчуття політичної спільності серед громадян. Демократія в ЄС не може нормально функціонувати за умови відсутності політичної нації на європейському рівні. Зрозуміло, що в Європейському Союзі не може утворитися єдиний народ, але можна сказати про перспективи формування «союзної нації», яка зможе забезпечити легітимне формування влади на загальноєвропейському рівні [1].

Першим кроком до вирішення цієї проблеми став прийнятий у 2007 р. Лісабонський договір, в якому введені певні новели щодо посилення та зміцнення демократії в ЄС. Основними з них є:

- посилення ролі Європарламенту, який прямо обирається громадянами та наділений більш широкими повноваженнями;
- залучення національних парламентів до роботи ЄС, з метою реалізації принципу субсидіарності;
- гарантування прав людини та громадянських свобод (Хартія фундаментальних прав – юридично зобов'язуючий документ з однаковим правовим статусом з договорами ЄС);
- запровадження права на громадянську ініціативу
- щонайменше один мільйон громадян, які є громадянами значної кількості держав-членів, можуть запропонувати Єврокомісії в межах її повноважень пропозицію з питань, які, на їх думку, слід ухвалити Союзу на виконання Договорів [4].
- чітка категоризація повноважень, внаслідок чого відносини між державами-членами стануть більш зрозумілими; – можливість виходу держав-членів зі складу Союзу.

Таким чином, Лісабонський договір розширив повноваження Європарламенту, надав Хартії загальнообов'язкового характеру, зміцнив принцип верховенства права та передбачив можливість виходу держав із членства в ЄС, посиливши тим самим демократичність Європейського Союзу, але дефіцит демократії, тобто недостатня участь громадян у процесі здійснення політики Європейського Союзу, брак демократичної легітимності інститутів ЄС, а також посилення впливу та повноважень

європейської бюрократії, як специфічну проблему ЄС, у повній мірі він не вирішив [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Байковський П. Б. Інституційна та соціоструктурна складова проблеми «дефіциту демократії» в ЄС. *Вісник Львівського університету: Сер.: Міжнародні відносини*. 04/2012. Вип. 30. С. 103–112.

2. Яковюк І. В. Правові основи європейської інтеграції та її вплив на державно-правовий розвиток України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01; Х., 2014. 474 с.

3. Стрелков А. «Демократический дефицит» после Лиссабонского договора. URL: http://www.perspectivy.info/oikumena/europe/demokraticeskij_deficit_posle_lissabonskogo_dogovora_2010-04-09.htm

4. Трагнюк О. Я. Деякі правові засоби подолання дефіциту демократії в Європейському Союзі (на прикладі інституту громадянської ініціативи в ЄС). *Державне будівництво та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. / НДІ держ. будівництва та місц. самоврядування. Х. : Право, 2011. Вип. 22. С. 86–95.

Науковий керівник: Шварцева М. І., кандидат юридичних наук, асистент кафедри Міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

СЕКЦІЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Бігун Тетяна Юріївна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого,
ІПКЮ, 1 курс, 6 група

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: УТОПІЯ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Ні для кого не таємниця, що становлення громадянського суспільства в Україні відбувається доволі повільно. Причиною цього є довгостроковий тоталітарний державний режим в Радянському Союзі, частиною якого була Україна та нерозуміння громадянами нашої держави значення цього поняття. Також одна частина населення України не усвідомлює важливість інституту громадянського суспільства, а інша – тяжіє до повернення тоталітарного режиму радянського зразка, оскільки демократія в українському варіанті, на їхню думку, себе не виправдовує. Саме в цьому і полягає відмінність між шляхом розвитку громадянського суспільства в Україні та в західноєвропейських країнах, де цей інститут формувався впродовж більше, ніж одного століття.

Зародження громадянського суспільства в Україні відбулося після здобуття нею незалежності. Українському народові було важко прийняти демократичні реформи, а особливо запровадження європейських демократичних цінностей, які були незнайомі нашому суспільству.

Характеризуючи стан громадянського суспільства України у 2000-х роках, необхідно зазначити, що для нашого суспільства була характерною маргіналізація громадянського життя. За ті роки значна частина населення взяла участь у страйках, демонстраціях та інших видах громадської непокори, проте різноманітні соціологічні опитування та дослідження, наприклад як проект «Започаткування національного діалогу в Україні», довели, що участь людей в цих акціях була пов'язана виключно з проблемами соціального забезпечення. Тому можна сміливо говорити, що в цей період громадська активність населення була досить низькою, що і було проблемою побудови громадянського суспільства. Революції 2004 та 2014 років стали певним вибухом суспільної свідомості, що спричинило ще більшу недовіру населення до політичних сил,

а тому якщо люди і брали участь у акціях на підтримку того чи іншого політичного діяча, то лише за певну винагороду.

Соціологічне дослідження «Ким ми себе вважаємо і хто ми є?», проведеного Міжнародним фондом «Відродження» разом із Фондом «Демократичні ініціативи» показало, що членство в різноманітних організаціях громадянського суспільства знаходяться на рівні 12–15%, де найбільший відсоток належить профспілкам (19,6%), політичним угрупованням (8,9%) та спортивним та молодіжним асоціаціям (7,8%). Членство в недержавних організаціях знаходиться на рівні 6,2%.

Однією з особливостей розвитку громадянського суспільства в сучасній Україні є те, що одне з провідних місць займають політичні партії. І саме тут з'являється парадокс: адже характерною ознакою громадянського суспільства є наявність громадських організацій, які мають бути незалежними від політичних та фінансових сил. Хоча партії і повинні забезпечувати безпосередній зв'язок влади з народом через своїх представників у владних структурах, проте, на жаль, в Україні велика кількість політичних партій мають небагато спільного з громадським плюралізмом.

Створення більшості неполітичних громадських організацій відбулося після 2010 року. Такі організації зіткнулися з фінансовими утисками та труднощами, тому що хоч і опосередковано, але все ж вони впливали на політичне життя і систему України, якій цей вплив був не до вподоби.

Поступово наше населення почало усвідомлювати значення демократичних свобод і цінностей, намагатися переходити до суспільства, побудованого на цих засадах та принципах. Найяскравішим прикладом громадянської самодіяльності населення був волонтерський рух у наданні допомоги українській армії від різних громадських організацій, що бере свій початок в перші місяці проведення АТО на сході України.

Крім того, в сучасних умовах набирають популярності нові неформальні об'єднання громадян, такі як групи в соціальних мережах, флешмоби, групи на підтримку певних ідей або петицій тощо.

До того ж державою має бути забезпечена взаємодія з інституціями громадянського суспільства, поділяючи з ними відповідальність за задоволення певних суспільних потреб. Такі інституції повинні мати можливість здійснювати тиск на державу з метою розв'язання тих чи інших соціальних проблем. За допомогою такої взаємодії до відома публічної влади мають доводитися суспільні цінності, забезпечуватися зворотній зв'язок між владою та суспільством.

Отже, громадянське суспільство в Україні – можливе. Держава і громадянин повинні бути зацікавлені в партнерстві і взаємодії, адже без дотримання демократичних прав і свобод неможливо говорити про громадянське суспільство. А народ, зі свого боку, повинен реалізовувати ці права і свободи у формі громадянської активності та самоорганізації населення. Події останніх років дають надію, що Україна зараз на правильному шляху до побудови сильного громадянського суспільства.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Сидоренко О. О.

СЕКЦІЯ ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Григор'єв Віталій Ігорович
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, інститут
прокуратури та кримінальної юстиції,
2 курс, 21 група

ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стабільні трудові відносини є одним з головних факторів соціально-економічного розвитку будь-якої держави, тому вдосконалення правової регламентації зазначених відносин в нашій країні повинно призвести до позитивних змін. Такі перетворення полягають у впровадженні гнучких та ефективних механізмів регулювання відносин між роботодавцем та працівником.

На сьогодні у Верховній Раді України знаходиться проект Трудового кодексу України № 1658 від 27.12.2014 (далі – Проект), поданий Папієвим Михайлом Миколайовичем (VIII скликання) та Кубівим Степаном Івановичем (VIII скликання), який має прийти на зміну чинному Кодексу законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII.

Проаналізувавши проект Трудового кодексу, можна дійти висновку, що цей законодавчий акт пропонує різноманітні ринкові механізми регулювання трудових відносин. Це й ненормований робочий день, і розширення підстав для розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця тощо. Однак, якщо не впроваджувати сучасні та гнучкі підходи і механізми регулювання відносин між працівником та роботодавцем, то важко буде прийти до стабільності та економічного розвитку держави. На мою думку, необхідно поступово відходити від радянського законодавства, яке не в змозі адекватно регулювати відносини в соціально-трудої сфері та починати шлях новаторства у трудовому законодавстві, оскільки цього потребують сучасні ринкові відносини.

У вказаному проекті передбачається презумпція правомірності (пріоритет) правової позиції працівника. Це означає те, що коли норма закону або іншого нормативного акту, виданого на підставі закону, або норми різних актів і законів припускають неоднозначне тлумачення прав

і обов'язків працівника і роботодавця, рішення повинно прийматися на користь працівника. Ця норма, безперечно, поліпшує становище працівника і виключає будь-яку дискримінацію.

Цікавим є положення проекту щодо контролю поведінки працівника на робочому місці роботодавцем за рахунок певних технічних засобів. Слід зазначити, що така норма не порушує статтю 32 Конституції України, оскільки є певні умови, коли роботодавець має право застосовувати технічні засоби задля контролю працівника. По-перше, контроль технічними засобами запроваджується, коли це зумовлено умовами праці. По-друге, самі умови даного спостереження повинні бути обумовленими у колективному договорі і працівник має бути письмово попереджений про застосування таких засобів. Якщо ж роботодавець порушить честь і гідність працівника під час контролю за допомогою технічних засобів, то відповідно до статті 366 проекту роботодавець повинен відшкодувати моральну шкоду.

Норми про гнучкий режим роботи, дистанційну працю та ненормований робочий день є новими тенденціями на ринку праці, які закріплюються у проекті кодексу. Розвиток інформаційних та комунікаційних технологій призвів до того, що працівникам немає потреби відвідувати офіси, кабінети, та інші приміщення роботодавця, адже всю працю можливо робити вдома.

Досить важливою, на наш погляд, є норма проекту щодо закріплення виключно письмової форми договору. За таким рахунком трудовому договору надається статус юридичного акту, вихід за межі якого є неможливим. Це, безперечно, дуже позитивна зміна, яка буде охороняти трудові права працівника та роботодавця. По суті має місце повна визначеність прав та обов'язків роботодавця та працівника. Проект кодексу передбачає вже усталену складову трудового договору, яку не можна порушити. У разі виникнення трудових спорів така визначеність трудового договору та його письмова форма має слугувати доказами для захисту порушених прав сторін спору.

Отже, актуальним питанням вдосконалення трудового законодавства України є майбутнє прийняття Трудового кодексу. На нашу думку, новий Трудовий кодекс України має врахувати найкращий європейський досвід регулювання відносин в сфері праці та напрацювання вітчизняних фахівців. Модернізуючи трудове законодавство, держава зробить крок вперед на зустріч економічному зростанню та стабільності.

Науковий керівник: Свічкарьова Я. В., к.ю.н., доцент, доцент кафедри трудового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Зубашков Максим

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, ПКЮ,
2 курс 21 група

ЩОДО ПИТАННЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Однією з гарантій забезпечення права на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку особа вільно обирає або на яку вільно погоджується (ст.43 Конституції України) є заборона односторонньої зміни роботодавцем укладеного з працівником трудового договору. Разом з тим, одним із проявів свободи трудового договору є можливість зміни його умов з причин різноманітних життєвих обставин. Важливим інструментом реалізації такої можливості є переведення працівників.

Нажаль, визначення «переведення» в чинному трудовому законодавстві на сьогодні відсутнє. Частина 1 ст. 32 Кодексу законів про працю України визначає, що «Переведення на іншу роботу на тому ж підприємстві, в установі, організації, а також переведення на роботу на інше підприємство, в установу, організацію або в іншу місцевість, хоча б разом з підприємством, установою, організацією, допускається тільки за згодою працівника, за винятком випадків, передбачених у статті 33 цього Кодексу та в інших випадках, передбачених законодавством».

З цього приводу п. 31 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами трудових спорів» від 6 листопада 1992 року №9 містить роз'яснення, відповідно до якого «...переведенням на іншу роботу вважається доручення працівникові роботи, що не відповідає спеціальності, кваліфікації чи посаді, визначеній трудовим договором». Зі змісту частини першої статті 32 КЗпП вбачається, що переведенням на іншу роботу вважається також переведення працівника для подальшої його роботи на інше підприємство, в установу, організацію або в іншу місцевість, хоча б разом з підприємством, установою, організацією, навіть за тією самою посадою, професією. Та саме щодо держслужбовців законодавство передбачає певні особливості переведення.

В травні 2016 року набув чинності новий Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. №889-VIII, який у ст.41 передбачив ці особливості. Так, державний службовець з урахуванням його професійної підготовки та компетентності може бути переведений без

обов'язкового проведення конкурсу: 1) на іншу рівнозначну або нижчу вакантну посаду в тому самому державному органі, у тому числі в іншій місцевості (в іншому населеному пункті) – за рішенням керівника державної служби; 2) на рівнозначну або нижчу вакантну посаду в іншому державному органі, у тому числі в іншій місцевості (в іншому населеному пункті), – за рішенням керівника державної служби в органі, з якого переводиться державний службовець, та керівника державної служби в органі, до якого переводиться державний службовець. Державний службовець, призначений на посаду без конкурсу, не може бути переведений на вищу посаду державної служби без проведення конкурсу. Переведення здійснюється лише за згодою державного службовця.

На нашу думку, дискусійним є положення ч.3 вказаної статті, згідно якої «Не допускається переведення в іншу місцевість державного службовця – вагітної жінки або особи, яка є єдиним опікуном дитини віком до 14 років, а також державного службовця, який у встановленому законодавством порядку визнаний особою з інвалідністю. Не допускається таке переведення також у разі виникнення у державного службовця особливо важливих особистих або сімейних обставин».

Слід зазначити, що в теорії трудового права переведення поділяються залежно від строку, місця, ініціатора переведення, а також від його мети. Так, залежно від ініціатора переведення поділяються на: переведення з ініціативи роботодавця; переведення з ініціативи третіх осіб та з ініціативи працівника.

Наприклад, згідно з ч. 1 ст. 170 КЗпП працівників, які потребують за станом здоров'я надання легшої роботи, власник або уповноважений ним орган повинен перевести, за їх згодою, на таку роботу у відповідності з медичним висновком тимчасово або без обмеження строку. Стаття 178 КЗпП передбачає, що вагітним жінкам відповідно до медичного висновку знижуються норми виробітку, норми обслуговування або вони переводяться на іншу роботу, яка є легшою і виключає вплив несприятливих виробничих факторів із збереженням середнього заробітку за попередньою роботою. Жінки, які мають дітей віком до трьох років, у разі неможливості виконання попередньої роботи переводяться на іншу роботу із збереженням середнього заробітку за попередньою роботою до досягнення дитиною віку трьох років.

Отже, виникає питання щодо переведення вагітних жінок, єдиних опікунів та державних службовців, що є особами з інвалідністю у випадку надання ними згоди на переведення чи виникнення у них власного бажання на переведення в іншу місцевість.

Слушною є думка фахівця в галузі трудового права, професора К. Ю. Мельника, який вважає, що «...вищенаведена норма певним чином обмежує свободу праці та свободу пересування, передбачені Конституцією України, а також не відповідає нормам Кодексу законів про працю України».

На нашу думку, в світлі гарантування права на працю, необхідно забезпечити можливість балансу інтересів працівника і роботодавця щодо узгодження переведень та вдосконалити положення Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015р. №889-VIII з приводу цього питання.

Науковий керівник : к. ю. н., доц. кафедри трудового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Свічкарьова Я. В.

Капліна В. А.

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ШКОЮ, 2 курс, 1 група

ПОРУШЕННЯ РОБОТОДАВЦЯМИ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД: ВИРОБНИЧА НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ВСЕДОЗВОЛЕНІСТЬ

В сучасному інформаційному суспільстві роботодавці все частіше стикаються з проблемою ефективності та продуктивності праці своїх працівників. Соціальні мережі, стрічка новин в Інтернеті, спілкування з рідними та друзями в Viber, Telegram та Skype, все це відволікає працівників від виконання трудових обов'язків. ТОВ «Headhunter» провело опитування серед осіб різних вікових, професійних та майнових груп, 95% з яких постійно працюють за комп'ютером. Результати показали, що 32% респондентів в середньому 15–30 хвилин на день витрачають на «неробочі» інтернет-ресурси, а 30% – від 30 до 60 хвилин [1].

Хоча, з одного боку, не можна однозначно стверджувати, що результати невтішні, втім при прийомі на роботу роботодавець, перш за все, зацікавлений в отриманні сумлінної, кваліфікованої та високопродуктивної роботи від працівника. Саме тому перед роботодавцем стоїть питання контролю за виконанням працівниками своїх трудових обов'язків на робочому місці та, в той же час, дотримання права на повагу до приватного, сімейного життя працівника та таємниці його кореспонденції, пе-

редбаченого в статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікованій Україною 17 липня 1997 р. (далі – Конвенція) [2]. В контексті згаданої вище норми, варто навести статтю 31 Конституції України (далі – Конституція), яка гарантує кожному таємницю листування, телефонних розмов та іншої кореспонденції [3].

Як відомо, при порушенні прав і свобод людини, та при використанні всіх національних способів юридичного захисту кожен громадянин має право звернутись до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (ст. 55 Конституції). Однією з таких установ є Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права [4].

Відсутність у вітчизняному трудовому законодавстві детальної регламентації можливостей роботодавця прослуховувати розмови, перевіряти листи працівників, обмежити право працівника на доступ до Інтернету у власних цілях, соціальних мереж та програм для онлайн спілкування, змушує нас звертатись до рішень ЄСПЛ задля подолання даної прогалини в українському законодавстві.

Справи щодо правомірності перевірки роботодавцем телефонних дзвінків працівників, текстів листів їх електронної пошти та використання Інтернет-мережі вже неодноразово ставали предметом розгляду ЄСПЛ.

За багаторічну практику розгляду подібних справ ЄСПЛ розширив обсяг тлумачення поняття «таємниця кореспонденції», закріпленого в статті 8 Конвенції. Тепер, окрім паперового листування, туди відносяться телефонні розмови (включаючи дату розмови, тривалість та номери телефонів); електронні повідомлення (e-mails); результати запитів в Інтернеті та персональні дані.

Далі пропонуємо розглянути одні з найвідоміших справ, які стосуються цього питання, котрі хоча і схожі за своїм змістом, проте одна обставина змусила ЄСПЛ винести два протилежних рішення.

Перша справа – «Копленд проти Сполученого Королівства» («Copland v. the UK» від 3.07.2007) [5]. В цій справі ЄСПЛ визнав порушення статті 8 Конвенції та підтвердив втручання у приватне життя заявниці шляхом перевірки її електронних листів, прослуховування телефонних дзвінків та аналізу запитів в Інтернеті. До такого висновку дійшов ЄСПЛ, мотивуючи це тим, що заявниця не була попереджена роботодавцем про можливість перевірки її персональних даних та втручання у її приватне життя. Крім цього, локальні акти коледжу (місце роботи заявниці) за-

мовчували про будь-яку можливість керівництва втручатися в таємницю листування своїх працівників.

До іншого висновку прийшов ЄСПЛ в другому рішенні – «Барбулеску проти Румунії» («Barbulescu v. Romania» від 12.01.2016 р.) [6]. В цій справі Суд не вбачив порушення статті 8 Конвенції та не підтвердив протизаконність втручання роботодавця в приватне листування заявника. До такого висновку ЄСПЛ дійшов з огляду на те, що заявник використовував Інтернет-додаток «Yahoo Messenger» задля приватного листування з братом та дружиною, хоча за правилами внутрішнього трудового розпорядку мав його використовувати виключно для спілкування з покупцями. Це стало підставою звільнення заявника з роботи. Він оскаржив таке рішення, посилаючись на порушення статті 8 Конвенції, але ЄСПЛ як і румунські суди визнав поведінку працівника неправомірною, враховуючи те, що роботодавець повідомив працівника про заборону використання комп'ютерів, сканерів, факсів та інших приладів у особистих цілях. На підтвердження законності рішення роботодавця ЄСПЛ наголошує на тому, що роботодавець перевіряв тільки листування працівника в додатку «Yahoo Messenger», а інші документи та листи працівника, які знаходились на тому ж комп'ютері, залишились без перевірки. Крім цього заявник не зміг вмотивовано пояснити причин порушення ним правил трудового розпорядку.

Отже, з огляду на вищевикладену практику ЄСПЛ можемо підсумувати:

1. кожна особа має право на таємницю листування, телефонних розмов та іншої кореспонденції;
2. право особи, закріплене в Конституції України може бути обмежено у випадках передбачених законом;
3. враховуючи необхідність забезпечення балансу інтересів роботодавця та працівника до початку роботи за укладеним трудовим договором, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 29 Кодексу законів про працю (далі – КЗпП), власник або уповноважений ним орган зобов'язаний проінформувати працівника під розписку про умови праці, серед яких роботодавець вправі вказати на обмеження використання інформаційних мереж підприємства у власних цілях;
4. при зміні істотних умов праці, відповідно до ч. 3 та 4 ст. 32 КЗпП, «працівник має бути попереджений не пізніше ніж за два місяці. Якщо колишні істотні умови праці не може бути збережено, а працівник не згоден на продовження роботи в нових умовах, то трудовий договір припиняється за п. 6 ст. 36 КЗпП» [7].

Література:

1. Дослідження «Пожирачі часу», проведене ТОВ «Headhunter» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://kharkov.hh.ua/article/12232>;
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004;
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141;
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2006. №30. Ст. 260;
5. Case of Copland v. the United Kingdom (Application no. 62617/00) = [Копленд проти Сполученого Королівства]: Judgement European Court of Human rights, Strasbourg 3.07.2007. HUDOC database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-79996%22>};
6. Case of Barbulescu v. Romania (Application no. 61496/08) = [Барбулеску проти Румунії]: Judgement European Court of Human rights, Strasbourg 12.01.2016. HUDOC database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-159906%22>};
7. Кодекс законів про працю: закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08>;

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Ветухова І. А.

Полуніна Аліна Віталіївна
Національний юридичний
університет ім. Ярослава Мудрого
ІПКЮ, 2 курс, 8 група

ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ МІЖ ДЕРЖАВОЮ І ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ

В процесі формування в Україні демократичної правової держави та становлення громадянського суспільства виникла необхідність пошуку

шляхів їх ефективної взаємодії. Ю. Сурмін, працюючи над концепцією системи взаємодії органів влади із суб'єктами громадянського суспільства, з цього приводу пише: «Перспективи розвитку відкриваються тільки тоді, коли держава і громадянське суспільство не тільки вступають у діалог, але і налагодять між собою стійку взаємодію, що припускає участь громадянського суспільства в справах держави і одночасно у реалізації запитів та інтересів людей.

З метою формування сприятливого середовища для подальшого становлення в Україні громадянського суспільства, налагодження ефективного механізму взаємодії його інститутів із державними органами та органами місцевого самоврядування на засадах партнерства та взаємної відповідальності, досягнення європейських стандартів забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина був прийнятий Закон України «Про соціальний діалог в Україні» від 23.12.2010 № 2862-VI. Він визначає соціальний діалог як процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей та прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин. Цим законом здійснюється регулювання відносин соціального діалогу у сфері праці, принципи соціального діалогу, його рівні та сторони, організаційно-правові форми соціального діалогу.

Як вважає Міжнародна організація праці, «соціальний діалог – це найбільш вдалий засіб для вдосконалення життєвих умов і умов праці та встановлення соціальної справедливості». Соціальний діалог між державою і громадянським суспільством повинен ґрунтуватися на основних принципах партнерської взаємодії: добровільність, рівноправність, взаємна корисність та відповідальність. Недарма, здобутками соціального діалогу є такі ключові практики у світі праці, як восьмигодинний робочий день, охорона материнства, політика ліквідації дитячої праці та інші прогресивні стратегії соціально-економічного розвитку. Метою діалогу є згода (консенсус) між партнерами, яка досягається шляхом знаходження компромісу. Він, будучи способом урегулювання конфлікту, насамперед є процедурою цивілізованої партнерської взаємодії, так як припускає взаємні поступки сторін, як прояв їхнього взаємного визнання. Основними умовами ефективного соціального діалогу між державою і громадянським суспільством є:

- настановлення учасників суспільно-державної взаємодії на розвиток і підтримку співробітництва, незалежно від особливостей мотивації кожної із сторін;

- певний ступінь зрілості і розвитку потенціалу інститутів громадянського суспільства, необхідний як для створення зацікавленості державних органів у співробітництві з ними, так і для прозорого і точного вираження, просування і захисту своїх інтересів;

- наявність інституціональних (правових і організаційних) рамок для співробітництва між секторами суспільства, під якими розуміються стійкі форми їх взаємодії, що склалися на практиці чи прямо встановлені законодавством або угодою у межах компетенції кожної із сторін;

- економічна незалежність і стійкість організацій громадянського суспільства, їх здатність генерувати людський капітал і мобілізувати додаткові ресурси на вирішення суспільно значимих проблем.

Налагодження дієвого соціального діалогу між громадянським суспільством та владою сприяє не лише удосконаленню і розвитку потенціалу державного управління, а й становленню самого громадянського суспільства. До будь-яких форм співробітництва між державним і недержавним секторами повинні ставитися ті ж вимоги, що й до усіх інших форм управління суспільними справами, а саме: кваліфікація персоналу, толерантність, прозорість та підзвітність, чітке дотримання національного законодавства, повага і дотримання прав людини. Україна, як молода демократична держава, не може функціонувати й стабільно розвиватися без постійного пошуку та досягнення компромісів як між громадянами усіх регіонів, національностей, етнічних і релігійних груп, так і між основними політичними силами в представницьких органах влади, а також між державними органами та інститутами громадянського суспільства. Виходячи з цього, соціальний діалог в Україні сприятиме досягненню соціального миру та благополуччя, що є важливою умовою забезпечення соціальної та політичної стабільності в суспільстві.

Громадянське суспільство – сфера вільного і поліваріантного діалогу громадян, автономного від монополії держави. Активними суб'єктами соціального діалогу в громадянському суспільстві стають, окрім профспілок та організацій підприємців, кооперативні рухи, організації структурованих груп населення – пенсіонерів, інвалідів, а також релігійні, фермерські об'єднання, товариства взаємодопомоги тощо. У зрілому громадянському суспільстві неурядові організації набувають великої політичної і соціальної ваги, активне залучення яких до вирішення суспільних проблем не лише підвищує їх соціальну роль і престиж,

але й дає відчутті для всієї національної економіки економічні наслідки. Це стало можливим тому, що чітко простежується тенденція не лише розширення сфери діяльності організацій громадянського суспільства, але й у зв'язку із збільшенням впливу потенціалу соціального діалогу на сфери, які традиційно вважалися предметом відповідальності держави. Для цього існує декілька причин: 1) підвищення освітнього рівня громадян, інформаційний «вибух», глобалізація потоків інформації; 2) зростання мотивації до громадянської самореалізації; 3) тотальна «криза держави», яка проявилася «в серйозних претензіях до традиційної державної системи соціального захисту в розвинених країнах».

Отже, можна зробити висновок, що ефективність соціального діалогу є одним із головних факторів розвитку громадянського суспільства й запобігання соціальним конфліктам. Функціонування громадянського суспільства неможливе без механізму побудови конструктивних відносин між державою і громадянським суспільством, інститутами влади і громадянами. Поступове налагодження ефективної взаємодії між державними органами (органами місцевого самоврядування) та інститутами громадянського суспільства стане передумовою досягнення громадянської злагоди, зміцнення демократичної держави та становлення в Україні консенсусної демократії.

Науковий керівник: асистент Веннікова В. В.

Починок Олександр Вікторович,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, ІПКЮ, 2 курс,
21 група

ЩОДО ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ НЕСТАНДАРТНИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ

На сьогодні в нашій країні спостерігаються тенденція поширення на практиці нестандартних форм зайнятості, які, на жаль не врегульовані чинним законодавством.

Як слушно зазначає Л. П. Давидюк «...загалом трансформація міжнародного ринку праці відбувається за різними напрямками, серед них: умови праці, що передбачає системи додаткових виплат, надання відпусток, вільних від роботи днів, тривалість робочого часу, надання різних соціальних пільг і гарантій та ін.».

Так у зв'язку із розвитком комунікаційних технологій з'являються нові поняття: «дистанційна робота», «дистанційна зайнятість», «віддалена робота». Цікаво те, що саме в 1972 р. в США Деком Ніллесом було винайдено новий спосіб роботи – «телеробота». У процесі розвитку цієї ідеї було з'ясовано, що деякі офісні працівники можуть працювати віддалено, що значно б підвищило рівень забезпеченості роботою жителів віддалених сільських районів.

Сьогодні мовити про таку форму роботи як «дистанційна» та «віддалена», як про нестандартні, досить важко, адже вони вже де-факто існують, використовуються і розвиваються, але де-юре на законодавчому рівні не закріплені. На сьогодні діє Положення «Про умови праці надомників», затверджене Постановою Держкомпраці СРСР та Секретаріату ВЦРПС від 29.09.1981 р. №275/17–99, відповідно до п. 1 якого «... надомниками вважаються особи, які уклали трудовий договір з об'єднанням, комбінатом, підприємством, установою про виконання роботи вдома особистою працею з матеріалів і з використанням знарядь і засобів праці, що виділяються підприємством або набуваються за рахунок коштів цього підприємства». В даному випадку йдеться саме про надомну роботу, а не про «дистанційну», адже під час виконання останньої, працівник не обмежений у виборі місця виконання роботи.

У 1996 році МОП була прийнята Конвенція № 177 «Про надомну працю», яка досі не ратифікована Україною. В цьому документі термін «надомна праця» означає роботу, яку особа, що називається надомником, виконує за місцем її проживання або в інших приміщеннях за її вибором, але не у виробничих приміщеннях роботодавця. Також ця Конвенція закріплює рівність між «надомниками» та іншими найманими працівниками.

Ратифікація Україною вказаної Конвенції, на нашу думку, сприяла б врегулюванню праці дистанційних працівників, адже враховуючи вже існуючі переваги такої роботи, як то: зменшення витрат на дорогу; праця у родинному колі; гнучкі робочі години, зникли би проблеми, пов'язані із нестабільністю їх положення.

Все більшу поширеність на світовому ринку праці набуває така форма нетрадиційної зайнятості як «позикова праця».

До позикової праці прийнято відносити аутсорсинг, аутстафінг та лізинг персоналу. У ст.1 Конвенції МОП № 181 «Про приватні агентства зайнятості» визначено, що «...приватне агентство зайнятості» (будь-яка фізична особа, незалежно від державної влади, яка надає одну чи більше послугу ринку праці) здійснює діяльність щодо найму працівників з на-

міром надання їх у розпорядження третій стороні, яка може бути як фізичною, так і юридичною особою і яка визначає їм робочі завдання і контролює виконання цих завдань. До цілей даної конвенції відноситься дозвіл на діяльність таких агентств зайнятості, а також захист прав працівників, що користуються їхніми послугами, в межах, передбачених положеннями конвенції.

Сутність відносин по застосуванню позиковій праці полягає у тому, що працівник укладає з агентством трудовий договір, а фактично працює там, де він має виконувати завдання. Підприємство, яке користується цим працівником надає йому інструкції та контролює його роботу, не дивлячись на те, що юридично воно не знаходиться у трудових правовідносинах з працівником. До того ж адміністрація підприємства відповідає за безпечність умов праці та здоров'я працівника.

У той же час, коли між працівником і агентством є трудовий договір, між агентством і підприємством якому потребується працівник укладається цивільно-правовий договір, в умовах якого зазначено, що агентство несе відповідальність за якість роботи працівника, підвищення його кваліфікації, заміну його у разі неналежного виконання функціональних обов'язків.

У майбутньому, на нашу думку, позикова праця має великий потенціал, адже містить позитивні моменти як для працівника, так і для підприємства, яке звертається до агентства. Для осіб які шукають роботу – це можливість, за умови відсутності досвіду роботи або при поєднанні роботи із навчанням, отримати додатковий заробіток. А для підприємства – це вихід із ситуації, коли потрібне тимчасове заміщення відсутніх працівників, потреба у робочій силі під час сезонних робіт, можливість набору необхідної чисельності персоналу певних якісних характеристик у найкоротший термін.

Отже, на нашу думку, вирішенням проблеми з регламентацією як дистанційної роботи так і позикової праці є ратифікація вказаних Конвенцій. Необхідно створити основи для функціонування інституту дистанційної праці, аутсорсингу, лізингу персоналу та аутстафінгу. Адже громадяни, маючи більше можливостей для реалізації творчого потенціалу у сфері праці, будуть працювати краще, а гарантовані державою права і можливість їх захисту мають створити сприятливі умови на ринку праці.

Науковий керівник: Свічкарьова Я. В., к.ю.н., ас.

Торгашова Катерина Олександрівна
Студентка Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
Інститут прокуратури та
кримінальної юстиції 2 курс, 17 група

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

Соціальне партнерство відіграє важливу роль в становленні, взаємодії та розвитку правової держави, громадянського суспільства та їх інститутів. Тому, на мою думку, ця тема є досить актуальною, адже визначення особливостей формування соціального партнерства саме в нашій державі, виявлення недоліків такого функціонування, а найголовніше розробка подальших шляхів вдосконалення, беззаперечно, є вагомим фактором на етапі розвитку держави. Тема є актуальною ще й тому, що Україна не може просто скопіювати досвід формування системи соціального партнерства в інших, більш розвинутих країн, адже кожна держава має власну вітчизняну практику, тому цей аспект і буде враховувати всі переваги та недоліки при побудові власної системи.

Цією тематикою займалися багато вчених, включаючи як іноземних, так і вітчизняних. Можна виділити: Борисов В., Колот А., Фолкнер Г., Ситник О. та інші. Однак, слід сказати, що проблеми формування та функціонування системи соціального партнерства саме в Україні є недостатньо вивченими.

Що взагалі представляє ця концепція? По-перше, затвердилася вона саме в законодавчій практиці європейських держав в 1970-ті роки. Насамперед це: Нідерланди, Німеччина, Австрія, Швеція. Ця концепція представляє собою ефективні форми регулювання соціально-трудових відносин. Шляхом розроблення спільних соціально-трудових договорів, угод або програм на якісь чітко визначені терміни. Це партнерство спрямоване узгодження та захист інтересів найманих працівників та роботодавців, налагодження взаємозв'язків між працівниками, трудовими колективами професійними спілками та роботодавцями і їх об'єднаннями, третьою стороною може виступати і держава, органи місцевого самоврядування. Це також різноманітні консультації, переговори, примирні процедури. Завдяки системі соціального партнерства гарантуються дотримання прав, інтересів працівників, роботодавців та держави. По-друге, проявляється ця концепція, як вже частково зазначалося раніше, у формі

різноманітних угод, договорів, нормативно-правового забезпечення, як структурно-організаційних елементів, та у формах ідеології, принципів, культури та різноманітних інших технологій взаємовідносин.

В Україні соціальне партнерство реалізується на національному, галузевому та територіальному рівнях між державою в особі органів виконавчої влади та організаціями роботодавців. На локальному рівні, тобто на рівні конкретних підприємств, організацій та установ, в регулюванні трудових та інших соціально-економічних відносин беруть участь дві сторони, а саме профспілки та роботодавці. В нашій державі стабільними залишаються відносини між державою та об'єднаннями роботодавців, це проявляються, наприклад, в прийнятті ЗУ « Про соціальний діалог » від 2010 року, в іншій консолідації зусиль між цими суб'єктами, однак досить суперечливими відносини є саме за участю третього суб'єкта, а саме профспілок. Адже цілями будь-якої діяльності профспілок та роботодавців мають бути, перш за все: покращення умов праці працівників, забезпечення повної зайнятості, стабільної заробітної плати, стабільність різноманітних угод між роботодавцями та найманими працівниками, вдосконалення таких угод тощо. Однак ситуація в нашій країні має суворі реалії, за яких зазначені суб'єкти віддають перевагу бюрократії, забуваючи про соціальний діалог, або точніше, не гарантуючи умови, які чітко передбачені законодавством. Реальність полягає в тому, що, наприклад, профспілкові лідери представляють інтереси не стільки працівників, скільки партій, які наближені до владних структур. Тут можна одразу поставити запитання, на мою думку, а який ступінь довіри працівників до представляючих їх інтересів профспілок, чи не знижена роль такого суб'єкта, як соціального партнера. Низький рівень довіри підтверджує і соціологічне опитування, проведене в певний період з 2010 по 2013 роки. Дослідження було проведене соціологічною службою Українського центру економіки та політичних досліджень імені Олександра Разумкова. І, відповідно до нього, лише 5,7% громадян з числа опитаних довіряють профспілкам. Звісно, це надзвичайно малий відсоток, який підтверджує недовіру працівників, а отже, на мою думку, і декларативність всіх гарантій, які закріплені тим чи іншим нормативно-правовим актом. Ця недовіра до профспілок викликана, в першу чергу, зростанням залежності долі працівника та волі власника того чи іншого підприємства, установи чи організації та досить неконструктивній позиції профспілок, які формують позиції і на основі колишнього пострадянського минулого.

У більшості країн Європейського Союзу в систему держави та заінтересованих суб'єктів (тобто працівників) був інкорпорований ще один

суб'єкт, а саме рухи та організації громадянського суспільства. Наприклад, можна взяти досвід Франції, одними з учасників соціального партнерства є саме представники об'єднань громадян, це можуть бути навіть сімейні асоціації, корпоративні організації. Можливо, Україна могла б запозичити щось у своїх сусідів.

Підсумовуючи, можна зазначити, що шлях соціального розвитку передбачає розширення соціального діалогу. Це може відбутися, зокрема, завдяки формуванню умов щодо підвищення соціальної згуртованості, формування соціально-економічної політики стосовно обговорення та прийняття різноманітних заходів, які будуть спрямовані на зміцнення прописаних гарантій різних суб'єктів соціально-економічних відносин, шляхом підвищенню соціальної відповідальності інститутів суспільства. Безсумнівно, наша країна не може, як я зазначала раніше, скопіювати досвід інших передових країн, але намагатися провадити певні зміни на власній основі з врахуванням іноземного досвіду – необхідно. І саме в такому випадку, буде досягнуто дотримання балансу інтересів держави та населення.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Конопельцева О. О.

Фесенко Юлія Анатоліївна

Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, ІПКЮ, 2 курс,
15 група

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИНЕКНЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ЗА УЧАСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Одним із найважливіших компонентів успішного соціально-економічного розвитку будь – якого суспільства є захист прав і свобод власних громадян. Особливе місце у цьому процесі займає охорона прав неповнолітніх, зокрема, захист їх трудових прав. Українське законодавство встановлює низку спеціальних гарантій та пільг для неповнолітніх, виділяючи їх таким чином в окрему категорію особливих суб'єктів трудових відносин.

Трудові відносини на загальнодержавному рівні регулює Конституція України, як основний Закон України, відповідно до норм міжнародного права. У статтях 43 та 52 Основного Закону вказується, що використан-

ня праці неповнолітніх на небезпечних для їх здоров'я роботах забороняється, а експлуатація дитини переслідується за законом. Ці положення деталізуються у Кодексі законів про працю України (далі – КЗпП) та у низці законодавчих та підзаконних актів.

Умови праці неповнолітніх, тобто осіб, які не досягли вісімнадцяти років, повинні відрізнятися як фізіологічними особливостями організму підлітків, який тільки формується, так і відданості у більшості з них відповідної професії і спеціальності. Саме ці обставини і визначили відмінність правового регулювання їх праці, хоч за загальними правилами на повнолітніх повністю поширюється законодавство про працю, а їх права щодо трудового договору прирівнюються до прав повнолітніх працюючих. У той же час в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці їм надаються пільги – про це прямо зазначено у ст. 187 КЗпП.

Положення, що міститься у ч. 1 ст. 188 КЗпП, говорить про прийняття на роботу лише тих неповнолітніх осіб, які вже досяг шістнадцяти років. Щоправда, як виняток, за згодою одного із батьків або особи, що його замінює (усиновлювача чи піклувальника), можуть прийматися на роботу й особи, які досягли п'ятнадцяти років. Також допускається прийняття на роботу осіб, яким виповнилося чотирнадцять років, але лише при дотриманні умов передбачених ч. 3 ст. 188 КЗпП.

Крім того, усі неповнолітні особи приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду і в подальшому, до досягнення двадцяти одного року, щороку підлягають обов'язковому медичному оглядові (ст. 191 КЗпП).

В законодавстві про працю є ряд обмежень щодо залучення неповнолітніх до певних робіт. Перелік таких робіт, а також граничні норми підіймання та переміщення важких речей особами, молодшими від вісімнадцяти років, затверджуються Міністерством охорони здоров'я України за погодженням із Державним комітетом України з нагляду за охороною праці.

Окрім цього, згідно зі ст. 192 КЗпП, забороняється залучати працівників молодше вісімнадцяти років до нічних, надурочних робіт і робіт у вихідні дні. Щодо відпусток, то згідно з ч. 2 ст. 75 КЗпП та ч. 8 ст. 6 Закону України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 р. № 504/96-ВР тривалість щорічної основної відпустки становить для неповнолітніх працівників тридцять один календарний день.

Досить гострим є й питання оплати праці неповнолітніх. Так, згідно зі ст. 194 КЗпП України, неповнолітнім працівникам, яким встановлено

скорочену тривалість робочого часу, при погодинній формі оплати праці, заробітна плата виплачується в такому самому розмірі, як і дорослим працівникам відповідних категорій, котрим встановлено повну тривалість робочого часу. Тобто скорочення робочого часу для неповнолітніх прирівнюється до нормального робочого дня дорослого працівника тієї ж спеціальності, кваліфікації тощо. Якщо оплачується праця за відрядними розцінками, заробітна плата неповнолітнім працівникам розраховується за відрядними розцінками, встановленими для дорослих працівників, з доплатою за тарифною ставкою за час, на який тривалість їхньої щоденної роботи скорочується проти тривалості щоденної роботи дорослих працівників. Оплата праці учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів, які працюють у вільний від навчання час, здійснюється пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку. При цьому роботодавцям дозволено встановлювати їм доплати до заробітної плати, розмір яких є пропорційним скороченню робочого часу за тиждень.

Особливої уваги заслуговує проблема звільнення неповнолітніх працівників. Трудовим законодавством України передбачено додатковий захист підлітків від незаконного звільнення. Слід пам'ятати, що існує низка особливостей під час звільнення таких категорій працівників. Звільнення працівників молодше вісімнадцяти років з ініціативи роботодавця допускається, крім додержання загального порядку звільнення, тільки за згодою районної (міської) служби у справах дітей (ст. 198 КЗпП). До того ж, звільнення на підставах, зазначених у пунктах 1, 2 і 6 ст. 40 КЗпП, проводиться лише в окремих випадках і не допускається без працевлаштування.

Щодо правових аспектів регулювання праці неповнолітніх, то у Великобританії, Австралії, США та Канаді роботодавець, який найняв неповнолітнього на роботу, зобов'язаний дотримуватися таких правил:

- 1) неповнолітній не повинен працювати під час шкільних уроків,
- 2) денна зайнятість не може перевищувати 3 години, і 18 годин на тиждень,
- 3) у дні вільні від занять неповнолітній може працювати не більше 8 годин,
- 4) під час канікул – не більше 40 годин на тиждень,
- 5) зміна починається не раніше 7 години ранку, а закінчується не пізніше 19 годин.

Порушення законодавства яке регламентує працю неповнолітніх, у зарубіжних країнах, загрожує суворими штрафами. Також є норма про

те, що роботодавець, якого тричі засудили до сплати штрафу за порушення закону, позбавляється права брати на роботу підлітків.

У США в кожному штаті свої закони щодо роботи неповнолітніх. Здебільшого, підлітки до 13 років можуть розносити газети, доглядати за дітьми, також можуть працювати в бізнесі, за умови, що там зайняті його батьки. У 14 років неповнолітні вже можуть працювати на телефоні, доставляти деякі продукти на замовлення, виконувати певну роботу в магазині і в громадському харчуванні, також їм дозволено продавати квитки в кінотеатрах.

Відповідно до закону Німеччини регулярна, постійна і щоденна робота протягом повної робочої зміни дітей і підлітків, які зобов'язані відвідувати школу протягом повного навчального дня, забороняється. Тому закон про охорону праці молоді та окреме положення для дітей допускає виключення лише для короткострокової, легкої і придатною для дітей роботи.

У Німеччині під час шкільних канікул учні старше 15 років можуть виконувати постійну, регулярну роботу на підприємствах і в установах протягом не більше 4 тижнів у календарному році.

Неповнолітні в силу свого віку відносяться до категорії працівників, які потребують особливого захисту. На врегулювання питань, пов'язаних з їх працевлаштуванням, націлено багато законодавчих актів як національного, так і міжнародного рівнів, що потребують врахуванню при прийнятті Трудового кодексу України та іншого законодавства в цій сфері.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Серета О. Г.

Цибулько Андрій Володимирович,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, інститут
прокуратури та кримінальної
юстиції, 2 курс, 21 група

ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Досить поширеними формами фізіологічної дискримінації на національному та європейському ринках праці є гендерна та вікова. Проявом гендерної дискримінації є суттєво нижчий рівень зайнятості та оплати праці жінок порівняно з чоловіками.

За даними Державної служби статистики України зі січень-грудень 2017 р. відсоток працевлаштованих жінок працездатного віку дорівнює 65.8, у той час, як чоловіків – 77.5, хоча за рівнем освіти вони опереджають останніх.

Підтвердженням нижчої оплати праці є порівняльний аналіз «гендерного розриву» у середній заробітній платі в країнах ЄС та Україні, що свідчить про вищий рівень гендерної дискримінації в оплаті праці на національному ринку праці порівняно з європейським. Якщо у 2015 р. рівень зарплати чоловіків у ЄС у середньому на 16% був вищим порівняно з жінками, то в Україні – на 23,7%.

Відповідно до статті 24 Конституції України жінки мають рівні з чоловіками права та свободи. Рівноправність жінок в сфері трудових правовідносин забезпечується наданням їм рівних з чоловіками можливостей у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям. З метою фактичного забезпечення рівноправності, враховуючи особливості жіночого організму законодавець передбачив спеціальні правила охорони праці жінок, пільг і додаткових гарантій.

Для прикладу, забороняється праця жінок на важких роботах та на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці. Перелік важких робіт та робіт із шкідливими і небезпечними умовами праці затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29 грудня 1993 р. N 256.

Чинне законодавство забороняє роботодавцям залучати до підймання та переміщення важких речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. Такі норми встановлені наказом Міністерство охорони здоров'я України від 10 грудня 1993 р. N 241. Відповідно до цього наказу граничними нормами підймання і переміщення вантажів вважаються при чергуванні з іншою роботою – 10 кг, а якщо робота пов'язана з постійним підйманням і переміщенням вантажів протягом робочої зміни – 7 кг. Сумарна вага вантажу, який переміщується протягом кожної години робочої зміни, не повинна перевищувати: з робочої поверхні – 350 кг; з підлоги – 175 кг.

Відповідно до статті 55 Кодексу законів про працю (далі – КЗПП) робота жінок у нічний час забороняється, за винятком тих галузей народ-

ного господарства, де це викликається особливою необхідністю і дозволяється як тимчасовий захід. Перелік цих галузей і видів робіт із зазначенням максимальних термінів застосування праці жінок у нічний час затверджується Кабінетом Міністрів України. Зазначені вище обмеження не поширюються на жінок, які працюють на підприємствах, де зайняті лише члени однієї сім'ї.

Щодо вагітних жінок та жінок з дітьми, то їм гарантується значно ширший обсяг пільг. Так, за статтею 178 КЗПП вагітним жінкам відповідно до медичного висновку знижуються норми виробітку, норми обслуговування або вони переводяться на іншу роботу, яка є легшою і виключає вплив несприятливих виробничих факторів, із збереженням середнього заробітку за попередньою роботою.

Жінки, які мають дітей віком до 3 років, в разі неможливості виконання попередньої роботи переводяться на іншу роботу із збереженням середнього заробітку за попередньою роботою до досягнення дитиною віку 3 років.

Вагітні, а також жінки, які мають дітей віком до 3 років, не можуть залучатись до робіт у нічний час, до надурочних робіт і роботам у вихідні дні, а також не допускається відправлення їх у відрядження.

При прийнятті на роботу вагітних жінок, жінок з дітьми до 3 років, одиноких матерів з дітьми віком до 14 років забороняється відмовляти їм на підставі вищеперахованих обставин. При відмові у прийнятті на роботу таких категорій жінок, власник або уповноважений ним орган зобов'язаний повідомити їм причини відмови у письмовій формі. Як наслідок, відмова в прийнятті на роботу може бути оскаржена в судовому порядку. Звільнення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, одиноких матерів при наявності дитини віком до чотирнадцяти років або дитини з інвалідністю з ініціативи власника або уповноваженого ним органу не допускається, крім випадків повної ліквідації підприємства. При цьому звільнення допускається з обов'язковим працевлаштуванням.

Жінкам надається оплачувана відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів – 70) календарних днів після пологів, починаючи з дня пологів, які нараховуються сумарно і надаються жінкам повністю незалежно від кількості днів, що фактично використовувались при родах. Після відпустки у зв'язку з вагітністю і родами за бажанням жінки, їй надається частково оплачувана відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею 3 років з виплатою за ці періоди допомоги відповідно до законодавства.

Відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею 3 років і відпустка без збереження заробітної плати зараховуються як до загального, так і до безперервного стажу роботи і до стажу роботи за спеціальністю. Однак, до стажу роботи, який дає право на щорічну відпустку, не зараховуються.

Отже, трудове законодавство України надає жінкам благоприємніші та безпечніші умови праці, ніж чоловікам. Як вказувалося вище, задля їх захисту законодавством передбачено велику кількість пілг та обмежень.

Таким чином, наявність декларацій гендерної рівності в законодавстві ще не гарантує подолання дискримінації жінок в трудових відносинах.

Слід погодитись з багатьма фахівцями, які вважають, що для подолання цієї проблеми необхідно: 1) створити ефективний правовий і організаційний механізм реалізації принципу гендерної рівності на практиці шляхом прийняття відповідних правових норм; 2) вдосконалити форми і методи державного нагляду і контролю; 3) впровадити ефективний механізм судового захисту від дискримінації.

Науковий керівник: доц. Свічкарьова Я. В.

Червоняца Каріна Сергіївна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, ІПКОЮ,
2 курс, 4 група

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

*Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.
(ст. 43 Конституції України)*

В умовах сьогодення, все більше своєї актуальності набуває проблема працевлаштування випускників закладів вищої освіти (далі – ЗВО). На мою думку, саме ця група населення є найбільш перспективною, активною та прогресивною, але в той же час залишається однією з най-

уразливіших та незахищених. Все складніше стає молодим громадянам нашої країни знайти роботу, адже більшості роботодавцям потрібні працівники з досвідом роботи, певними навичками та сукупністю професійних знань. Виникає замкнене коло – щоб влаштуватися на роботу, потрібен досвід роботи, а щоб його здобути, потрібно влаштуватися на роботу. Як чинити в даному випадку, куди звертатися, як знайти роботу та як власне розірвати це коло – це головні питання, які постають перед кожним випускником ЗВО.

В Україні понад 3 млн. випускників вузів I–IV рівнів акредитації. Якщо звернутися до структури безробітних випускників ЗВО, то перші три сходинки займають випускники, які навчалися за спеціальністю бізнес і право, соціальні науки (34%), інженерія та гуманітарні науки й мистецтво (по 12%) та випускники галузі освіти та охорони здоров'я (по 10%). Через високий рівень безробіття виникають труднощі з отриманням першого робочого місця.

Проаналізувавши думки різних науковців та реальний стан ринку праці молоді можна виокремити декілька проблем, а саме: загальний низький стан економіки, в наслідок чого кількість робочих місць зменшується; значний розрив між потребами роботодавців і програмою навчання в університетах; досить низький рівень сприяння держави створенню «молодіжних центрів праці» та забезпечення їх ресурсами з метою їх продуктивного функціонування; незацікавленість роботодавців у молодих працівниках. Головними причинами, через які роботодавці відмовляють у прийнятті на роботу є: відсутність відповідних практичних навичок, немає досвіду трудової діяльності, відсутність чітко сформованої трудової мотивації випускників, які віддають перевагу високооплачуваній та престижній роботі, низька конкурентоспроможність; колізії між законами та підзаконними нормативно-правовими актами щодо правового регулювання працевлаштування молоді; невідповідність потреб ринку праці та системи фахової освіти (приблизно 40% працюють не за фахом); низькі зарплати для молодих працівників; високий рівень корупції при влаштуванні на «престижні» вакансії, особливо в державних установах і на великих підприємствах та ін. Тобто проблемних питань дуже багато, навіть, незважаючи на те, що деякі гарантії, все ж таки, передбачені законодавством.

Так, наприклад, згідно з п. 4 ст. 14 Закону України «Про зайнятість населення», молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, звільнилася із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби

(протягом шести місяців після закінчення або припинення навчання чи служби) і яка вперше приймається на роботу належить до категорій громадян, що мають додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванню. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», держава у співпраці з роботодавцями забезпечує створення умов для реалізації випускниками закладів вищої освіти права на працю, гарантує створення рівних можливостей для вибору місця роботи, виду трудової діяльності з урахуванням здобутої вищої освіти та суспільних потреб. Проте, ми можемо спостерігати неабиякі труднощі з реалізацією цього права.

На мою думку, нашій державі попри внесення змін у законодавство потрібно прикласти зусилля аби реально покращити ситуацію з працевлаштуванням випускників ЗВО. Для вирішення цієї проблеми, можемо запропонувати такі шляхи вирішення її: створити Молодіжну біржу праці, яка буде допомагати випускникам ЗВО швидко знаходити роботу за фахом; запровадити обов'язкове стажування студентів, з другого курсу, під час навчання, завдяки чому студенти зможуть обрати майбутню свою професію ще в університеті та отримати практичні навички; проводити виставки праці, де студенти від роботодавців, з перших вуст, матимуть змогу довідатися про вакансії, порядок відбору кандидатів на посади та ін.; запровадити певні факультативні заняття, тренінги, зустрічі з роботодавцями, курси з техніки пошуку роботи, організації власного бізнесу; запровадити для випускників тести на перевірку теоретичних та практичних знань, після успішного складання яких, особі буде пропонуватися робота; підвищити рівень співпраці університетів з місцевими підприємствами, установами та організаціями; звичайно, потрібно впроваджувати та удосконалювати певну систему заохочень і покарань щодо роботодавців. Також варто зазначити, що ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» щодо працевлаштування випускників» від 2016 року скасувалося обов'язкове відпрацювання випускниками ЗВО, підготовка яких здійснювалася за державним замовленням. Передбачається, що випускники ЗВО вільні у виборі місця роботи, а ЗВО не зобов'язані здійснювати їх працевлаштування. Тобто, на даний момент державні замовлення для більшості ЗВО відсутні. Проте, таке правило не поширюється на лікарів, педагогів і військовослужбовців. Особи, зазначених професій, які уклали угоду про подальше відпрацювання за місцем призначення мають першочерговий пріоритети для зарахування на роботу. На мою думку, доцільно було б розширити коло професій, за якими можна укладати таку угоду. Адже досить багато студентів після закінчення ЗВО готові відпрацьовувати за призначенням

три роки, заради впевненості, що в них в подальшому буде, хоча б якась робота.

Отже, впровадження даних пропозицій необхідне та можливе, але лише у випадку комплексного коригування інституту працевлаштування, підвищення рівня економіки, запровадження змін у законодавство. У даній ситуації, доцільним є запозичення практики у західних країнах, де матеріальну підтримку молодіжним програмам надають не тільки державні структури, а й приватний бізнес. Демонструючи таким чином, своє усвідомлення та ставлення до майбутнього своєї країни і підростаючого покоління.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри трудового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Кононенко В. А.

СЕКЦІЯ ФІНАНСОВОГО ТА ПОДАТКОВОГО ПРАВА

Левчук Юлія Костянтинівна,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, інституту
прокуратури та кримінальної
юстиції, 2 групи 5 курсу.

ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ВИНАЧЕНОСТІ У ПОДАТКОВОМУ ПРАВІ

Принципи права є основоположними ідеями, що впливають на процес нормотворення та правозастосування. Аналіз відповідності права цим положенням дає змогу визначити існуючі прогалини й подолати їх. Під час дослідження матеріалів було виявлено, що дана тематика не розкрита науковцями, проте є ґрунтовні роботи з дослідження принципу правової визначеності та його впливу на нашу національну систему права.

В умовах верховенства права правові норми та їх джерела (нормативно-правові акти та ін.) повинні відповідати принципу правової визначеності, або певності (англ. – legal certainty). Цей принцип, який іноді іменують юридичною безпекою (англ. – legal security), або правовою стабільністю (нім. – Rechtssicherheit), – широка концепція, стрижнем якої є передбачуваність. Згідно з цим принципом люди повинні мати змогу планувати свої дії з упевненістю, що знають про їх правові наслідки – зазначає С. П. Погребняк [5].

Принцип правової визначеності є важливою складовою принципу верховенства права. У широкому розумінні принцип правової визначеності являє собою сукупність вимог до організації та функціонування правової системи з метою забезпечення стабільного правового положення людини шляхом вдосконалення процесів правотворчості та правозастосування. Принцип правової визначеності є різновидом загальних принципів права. Він знаходить своє відображення у джерелах права ЄС і застосовується у практиці Європейського суду, є спільним для правопорядків держав – членів ЄС і набуває поширення у праві України. Порівняльний аналіз змісту принципу правової визначеності в європейському і національному праві сприятиме кращому розумінню його сутності

й призначення у правовому регулюванні, а з'ясування вимог, які впливають з цього принципу, – пошуку більш ефективних способів адаптації законодавства України до принципів права Євросоюзу [1].

Європейський принцип правової визначеності походить від німецького принципу *Rechtssicherheit* (дослівно – права безпека), метою якого є забезпечення чіткості змісту законодавства та який переважно застосовується у справах щодо ретроактивної дії законодавства; принцип захисту законних очікувань походить від німецького *Vertrauensschutz* (дослівно – захист довіри), метою якого є забезпечення того, щоб кожен, хто має довіру до легальності рішень і дій публічної адміністрації, підлягав захисту. Принцип *Vertrauensschutz* німецького адміністративного права запозичений з німецького приватно-правового принципу юридичного захисту добросовісних дій (*bona fide acts*), закріпленому в цивільному законодавстві. Західні дослідники застерігають від змішування концептів приватного та публічного права, вважаючи концепт захисту законних очікувань особливою сутністю, яку слід розглядати винятково в контексті діянь (рішень) публічної адміністрації [1].

Тлумачення принципу правової визначеності у вітчизняній юридичній науці значною мірою збігається з уявленнями про його зміст зарубіжних правознавців. Найчастіше правова визначеність розглядається як елемент верховенства права і розкривається через такі концепції, як непорушність і нескасовуваність набутих законних прав (*vested rights*); незворотність закону й неможливість застосування закону до особи, яка не могла знати про його існування (*non-retroactivity*); законні очікування (*legitimate expectations*) – право особи у своїх діях розраховувати на стабільність існуючого законодавства [3].

Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається та діє принцип верховенства права. Складовою верховенства права є принцип правової визначеності, основу якого утворює ідея передбачуваності очікування суб'єктом відносин визначених правових наслідків (правового результату) своєї поведінки, яка відповідає наявним у суспільстві нормативним приписам. Конституційний Суд України у своїх рішеннях неодноразово наголошував на тому, що принцип правової визначеності вимагає ясності й однозначності правової норми й забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишалися передбачуваними (правові позиції Конституційного Суду України в рішеннях від 22 вересня 2005 року No 5-рп/2005, від 29 червня 2010 року No 17-рп/2010, від 22 грудня 2010 року No 23-рп/2010, від 11 жовтня 2011 року No 10-рп/2011, від 8 червня 2016 No 3-рп/2016) [1].

В абзаці 5 преамбули до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. говориться про спільну спадщину верховенства права європейських держав, тобто проголошується принцип верховенства права на міждержавному рівні. Принцип верховенства права відображений у преамбулі Договору про Європейський Союз, де вказано про «відданість принципам свободи, демократії, верховенства права», а також у ст. 2, у якій зазначається, що Європейський Союз засновано на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, зокрема осіб, які належать до меншин. У преамбулі Хартії основних прав Європейського Союзу вказано, що підвалинами Європейського Союзу є принципи демократії та верховенства права [2].

Однак складові частини цього принципу, зокрема й визнання зрозумілості та чіткості норм права як безпосереднього елемента принципу верховенства права (або його складника – правової визначеності), можна віднайти в інших документах, а також у прецедентному праві – рішеннях Європейського суду з прав людини, юрисдикція якого поширюється на всі держави – члени Ради Європи, які ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод [3].

Принцип правової визначеності є однією з найважчих засад нормотворчості. Його можна визначити і як загальноправовий, як частину принципу верховенства права. Дана основоположна ідея повинна бути додана до переліку принципів податкового права та законодавства. Стабільність законодавства є запорукою розвитку правопорядку, реалізації та захисту фізичними та юридичними особами своїх прав, свобод і законних інтересів. Хоч цей принцип переважно розглядається у теорії, проте його дотримання (або ігнорування) відображається на практиці. Розвиток даної тематики дозволить вдосконалити національне податкове законодавство України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Богачова Л. Л. Принцип правової визначеності в європейському і національному праві (змістовна характеристика) URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6063/1/Bogachova.pdf>;

2. Ковтун В. І. Щодо принципу правової визначеності / В. І. Ковтун // Принципи сучасного конституціоналізму та Основний Закон України. ІХ Тодиківські читання : зб. тез наук. доп. і повідомл. Міжнар. наук. конф. (4–5 лист. 2016 р.). – Харків, 2016. – С. 61–62. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/14444>;

3. Мусиченко О. Зрозумілість і чіткість закону як складова частина принципу правової визначеності в практиці Європейського суду з прав людини URL: http://vjhr.sk/archive/2016_1_2/24.pdf;

4. Панкратова В. О. Історичні витоки принципу правової визначеності. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/1/36.pdf>;

5. Панкратова В. О. Роль принципу правової визначеності у процесі правозастосування URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib.pdf>.

Науковий керівник: Котенко А. М., к. ю. н., доцент кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СЕКЦІЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Горб Т. І

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого Слідчо – кри-
міналістичний інститут Студентка 3
курсу 3 групи

« РОЗУМНІ СТРОКИ » РОЗГЛЯДУ СПРАВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ СУДОЧИНСТВА

Серед першочергових реформ, які впроваджуються в Україні, особлива увага приділяється саме судовій реформі, основні напрямки які були визначені у Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 рр.(далі – Стратегія). На виконання першого етапу, визначеного Стратегією, який передбачав невідкладне оновлення законодавства, 3 жовтня 2017 року Верховною Радою України був прийнятий проект Закону «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Як зазначається у пояснювальній записці щодо даного проекту, необхідність внесення змін до процесуального законодавства обумовлюється недосконалістю судового захисту в Україні, на яку неодноразово вказував у своїх рішеннях Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ). Зокрема, це стосується недотримання розумних строків розгляду справ. Це підтверджується чисельними рішеннями, в яких констатуються порушення Україною права на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, передбаченого у Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

Поняття «розумного строку» вперше знайшло свою правову регламентацію у листі Верховного Суду України від 25 січня 2006 року №1–5/45 «Щодо розумних строків розгляду справ».Водночас дискусії стосовно визначення критеріїв розумності строків тривають і досі, оскільки чинним процесуальним законодавством не передбачено визначення цього поняття. ЄСПЛ в рішенні по справі «Броуган та інші проти

Сполученого Королівства» роз'яснив, що строк, який можна визначити розумним, не може бути однаковим для всіх справ і було б неприродним встановлювати один строк у конкретному часовому виразі для усіх випадків. Після встановлення часових рамок розгляду справи ЄСПЛ оцінює «розумність» строку крізь призму взаємопов'язаних критеріїв, що дозволяють зробити висновки про розумність строку розгляду конкретної справи. Тобто, у кожній справі виникає проблема оцінки розумності строку, яка залежить від певних критеріїв, виробленою практикою ЄСПЛ, зокрема складності справи, поведінки заявника, поведінки державних органів, значущості питання для заявника тощо. У Конвенції у ст.6 закріплює право на справедливий і відкритий розгляд упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом. На жаль, сьогодні практика цивільного судочинства не в повній мірі відповідає європейським стандартам цивільного судочинства, як право на справедливий судовий розгляд, насамперед, у частині дотримання розумності строків розгляду справи, адже однією з основних проблем правосуддя в Україні, що визнається ЄСПЛ є неоперативність та значна тривалість судового розгляду та виконання судових рішень.

Так, можна взяти до уваги справу «Бурмич та інші проти України», щодо якої 12 жовтня 2017 року Велика палата Європейського суду з прав людини прийняла рішення, яке стосується системної проблеми невиконання державою судових рішень у розумні строки, що в свою чергу порушувало ст. 6 Конвенції. Це рішення стало доленосним, адже ЄСПЛ постановив вилучити із реєстру справи п'яти заявників, які скаржилися на невиконання чи надмірно тривале виконання рішень національних судів та відсутність ефективних засобів правового захисту, а разом з ними усі інші заяви, які стосуються таких самих порушень. Це означає, що ЄСПЛ не буде розглядати по суті однотипні індивідуальні скарги, а передасть їх на розгляд Комітету Міністрів Ради Європи.(далі – Комітет Міністрів)

Більше того, ЄСПЛ постановив, що у подальшому усі заяви проти України щодо невиконання судових рішень не будуть розглядатися, а переадресовуватимуться до Комітету Міністрів. Констатація системності такої проблеми відбулася у 2009 році у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» тоді Суд застосував процедуру «пілотного рішення», щоб спонукати державу-відповідача до вирішення великої кількості індивідуальних справ, породжуваних однією і тією самою структурною проблемою, що існує на національному рівні. З того часу питання вирішення цієї проблеми неодноразово піднімалося і в ЄСПЛ і в Комітеті Міністрів, однак, результату нашою державою досягнуто не було. З кожним роком приплив таких заяв лише збільшувався.

Щодо нововведень до ЦПК то було закріплено і декілька дієвих інститутів, що мають сприяти ефективності цивільного судочинства з точки зору дотримання розумності строків судового розгляду. По-перше, йдеться про регламентацію спрощених проваджень у цивільному судочинстві, що проявляється у диверсифікації позовного провадження на звичайний та спрощений порядок. Особливостями останнього зокрема є те, що підготовка справи до розгляду у порядку спрощеного позовного провадження здійснюється письмово, строки розгляду справи скорочені порівняно зі строками розгляду справи у загальному позовному провадженні. По-друге, з метою недопущення зловживання сторонами своїми процесуальними правами задля затягування судового процесу вперше на рівні цивільного процесуального законодавства пропонується закріпити певні санкції за вказані дії.

Враховуючи все вищевикладене, можна сказати, що поняття «розумного строку» розгляду справи є таким, що потребує подальшого доктринального та практичного вдосконалення. Для його визначення в першу чергу встановлюється чіткий часовий проміжок тривалості судочинства. При цьому важливим є те, що при розгляді справи треба враховувати складність конкретної справи, поведінки заявника та відповідних державних органів, а також особливого правового становища особи, яка звертається за захистом свого порушеного права та важливості предмета спору для неї.

Науковий керівник : асистент кафедри цивільного процесу, к.ю.н Кравцов С. О

Жданюк Назарій Володимирович,
випускник Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРАВОВІДНОСИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ

За останніми оцінками в 2020 році здібності штучного інтелекту перевершають людський. В 2023 році всі потяги в Німеччині будуть безпілотні, в 2030 році кількість автопілотних автомобілей на дорогах перевершить звичайні. Також, сьогодні ні для кого не секрет, що через 10–15 років близько 40% професій зникнуть і будуть автоматизовані.

Однак, у випадках, коли штучний інтелект вирішить діяти не за законом або ж при виникненні технічної помилки буде спричинена шкода, невідомо хто буде нести відповідальність.

На сьогодні існують 3 думки, щодо вирішення цього питання:

1. Відповідальним буде замовник, що надавав технічні завдання розробникам, щоб створити програму для своїх цілей.

2. Відповідальність буде покладена на розробника – особу або групу осіб, що створили такого роду інтелект.

3. Штучний інтелект буде виступати самостійним суб'єктом юридичної відповідальності.

Дане питання слід поділити на дві сфери:

– відповідальність у випадку вчинення правопорушення (наприклад, кримінального чи адміністративного)

– відповідальність за завдану шкоду, що не містить в собі ознак публічних правопорушень (цивільно-правова)

На нашу думку, існують наступні варіації покладення юридичної відповідальності на вищезазначених суб'єктів.

1. Відповідальність замовника програми:

– у випадку, коли штучний інтелект вчинить кримінальне правопорушення, замовник може бути притягнений до відповідальності, лише у випадку, коли його технічні завдання (чи інша документація, складена замовником у ході створення програми) будуть містити прямі вказівки на вчинення злочину. При цьому, якщо штучний інтелект був використаний у будь-який спосіб замовником, він може нести відповідальність як виконавець. Якщо ж штучний інтелект діяв автономно, але був розроблений для вчинення правопорушення на завдання замовника – він буде нести відповідальність як співучасник (вид співучасті буде залежати від специфіки вчинюваних замовником дій). У випадку, коли вчинення злочину буде запрограмовано без відома замовника – таку відповідальність буде нести розробник. Якщо, у завданнях розробника не має наміру на вчинення злочину – він не буде нести відповідальність;

– якщо ж штучний інтелект завдасть цивільно-правову шкоду – це питання є не вирішеним. На нашу думку, в процесі розробки законодавства в цій сфері, для початку штучний інтелект необхідно визнати джерелом підвищеної небезпеки, де відповідальність за нього незалежно від вини буде нести власник. Однак, на сьогодні все залежить знову від технічних завдань: у випадку, наявності прямих вказівок замовника на нанесення такої шкоди – він буде нести відповідальність. Якщо штучний інтелект нанесе таку шкоду і в діях замовника не буде вказівок на це – він

не буде нести відповідальності, в такому разі відповідальність буде нести розробник.

2. Відповідальність розробника штучного інтелекту:

– за вчинення злочину, відповідальність розробника настає лише у разі, коли у вихідному коді штучного інтелекту є вказівки на вчинення протиправних дій;

– за нанесення цивільно-правової шкоди, розробник буде нести відповідальність аналогічно кримінальній – за наявності його умислу під час програмування. Однак, якщо збитки будуть відшкодовані замовником, на нашу думку, він буде мати право регресу до розробника.

3. Якщо ж штучний інтелект в процесі свого розвитку вчинить правопорушення, і це неможливо було передбачити ні з технічних завдань, ні з його вихідного коду – замовник і розробник не можуть нести відповідальність.

На сьогодні, законодавча база з цього питання – відсутня і ми можемо лише здогадуватись, яким шляхом піде законодавець і судова практика. В таких випадках необхідно розуміти, що штучний інтелект, якому, наприклад, 2 роки – це вже не та програма, яку придбав замовник або створював розробник. Особливість цих відносин полягає в тому, що такого роду програми – автономні, і можуть діяти за межами вихідного коду і, як наслідок, умислу розробника. Вони постійно розвиваються і змінюються, при цьому інколи неможливо визначити, що станеться з ними через певний проміжок часу. Саме тому питання визначення вини у таких ситуаціях настільки проблемне. Безумовно, в майбутньому штучний інтелект буде визнаним самостійним суб'єктом правовідносин, що робити до тих пір залишається невизначеним.

Науковий керівник: Янишен В. П.

Коваленко Владислав Андрійович
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого господарсько-
правовий факультет, 3 курс, 2 група

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОГО ПОРЯДКУ ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ПРЕДМЕТ ШПОТЕКИ

На сьогодні, іпотека є одним з найбільш дієвих засобів забезпечення виконання зобов'язання, метою існування якого є надання кредиту

можливості, у разі невиконання чи неналежного виконання боржником свого обов'язку, задовольнити свої вимоги за рахунок предмету іпотеки. Виходячи з цього, можна стверджувати, що ключовим етапом іпотечних правовідносин, на якому реалізуються завдання останніх, є момент звернення стягнення на предмет іпотеки.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює іпотечні правовідносини є Закону України «Про іпотеку» від 05.06.2003 № 898-IV (далі Закон України «Про іпотеку»). Відповідно до ч. 1 ст. 33 Закону України «Про іпотеку» «У разі невиконання або неналежного виконання боржником основного зобов'язання іпотекодержатель вправі задовольнити свої вимоги за основним зобов'язанням шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки, якщо інше не передбачено законом». Аналізуючи дане положення, доцільним є визначення того, що вважається порушенням зобов'язання Відповідно до ст. 610 Цивільного кодексу: «Порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання)». Неналежним виконанням зобов'язання є, також, його прострочення. Відповідно до ст. 612 Цивільного кодексу: «Боржник вважається таким, що прострочив, якщо він не приступив до виконання зобов'язання або не виконав його у строк, встановлений договором або законом.»

Цікавим є те, що законодавець не визнає ухилення кредитора від прийняття виконання зобов'язання, як підставу для його невиконання. Відповідно до ч. 1 ст. 537 Цивільного кодексу «Боржник має право виконати свій обов'язок шляхом внесення належних з нього кредиторів грошей або цінних паперів у депозит нотаріуса, нотаріальної контори в разі відсутності кредитора або уповноваженої ним особи у місці виконання зобов'язання, або ж у разі ухилення кредитора або уповноваженої ним особи від прийняття виконання або в разі іншого прострочення з їхнього боку». Таким чином, належним виконанням з боку боржника буде вважатися вжиття ним вказаних вище дій, якщо інше не встановлено законом. Проте, частою є ситуація, коли боржник не усвідомлює наявності такого способу погашення вимог, що дає можливість для зловживання кредитором.

Найбільш поширеним способом звернення стягнення на предмет іпотеки є судовий. Кредитор має право звернутися до суду із позовом без дотримання вимог щодо надання боржнику 30 днів для погашення боргу. При чому, як правило, у позовній заяві наявні, також вимоги щодо усунення перешкоди у здійсненні права власності, та виселення мешканців житла. Слід вказати, що питання виселення мешканців житла є досить

спірним, в силу існування заборони, встановленої ч. 2 ст. 109 Житлового кодексу України, що установлює загальне правило про неможливість виселення громадян без надання іншого жилого приміщення. Як виняток, допускається виселення громадян без надання іншого жилого приміщення при зверненні стягнення на жиле приміщення, що було придбане громадянином за рахунок кредиту, повернення якого забезпечене іпотекою відповідного жилого приміщення. У низці судових рішень, зокрема, у Постановах Верховного суду України у справах № 6-197цс16 від 22.06.2016 р, та № 6-1484цс15 від 21. 11. 2015 року, було виражено правові позиції щодо того, що виселення не повинно проводитися без надання іншого житлового приміщення, якщо житло є придбаним не за кошти, отримані у кредит, який забезпечений цим житлом. Проте, спірним є питання забезпеченості прав кредитора, адже, фактично, у разі відсутності у боржника іншого житла, усі можливості кредитора щодо предмета іпотеки є нікчемними без виконання з його боку обов'язку надати нове житло, що є досить не вигідним для останнього.

В рішенні суду, про звернення стягнення на предмет іпотеки, мають бути зазначені: 1) загальний розмір вимог та всі його складові, що підлягають сплаті іпотекодержателю з вартості предмета іпотеки; 2) опис нерухомого майна, за рахунок якого підлягають задоволенню вимоги іпотекодержателя; 3) заходи щодо забезпечення збереження предмета іпотеки або передачі його в управління на період до його реалізації, якщо такі необхідні; 4) спосіб реалізації предмета іпотеки шляхом проведення прилюдних торгів або застосування процедури продажу, встановленої статтею 38 цього Закону; 5) пріоритет та розмір вимог інших кредиторів, які підлягають задоволенню з вартості предмета іпотеки; 6) початкова ціна предмета іпотеки для його подальшої реалізації.

Слід звернути увагу, що, зазначаючи початкову ціну предмета іпотеки для його подальшої реалізації, суд повинен указати, що початкова ціна встановлюється на рівні, не нижчому за звичайні ціни на цей вид майна, на підставі оцінки, проведеної суб'єктом оціночної діяльності/незалежним експертом на стадії оцінки майна під час проведення виконавчих дій. Такого висновку дійшов суд, у Постанові Верховного Суду України від 23. 12. 2015 року № 6-1205цс15, та є обов'язковим для всіх судів України.

Аналізуючи вищевказане, можна дійти висновку про те, що навіть при поверхневій оцінці процесу звернення стягнення на предмет іпотеки у судовому порядку, можна виявити певні недосконалості, що іноді приводять до серйозних зловживань з боку обох сторін. Корінь вирішення

цих проблем має полягати у побудові судової практики на максимальній збалансованості дотримання прав боржника та кредитора. При чому, не можна забувати і про завдання досліджуваного механізму. Так, захист прав однієї зі сторін, не повинен суперечити сутності іпотеки, адже в такому разі, втрачається її забезпечувальна можливість, що робить її повністю безглуздою.

Корсунська Анастасія Дмитрівна
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого
Слідчо-криміналістичний інститут,
3 курс, 4 група

ІНСТИТУТ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ ТА ЙОГО ВІДМІННІСТЬ ВІД МЕДІАЦІЇ

Наприкінці 2017 року у процесуальному законодавстві було впроваджено новий інститут врегулювання спору за участю судді. Останнім часом в Україні спостерігається все більше перенавантаження судів, а судовий порядок вирішення спорів значно домінує над мирним вирішенням конфліктів. Так, наприклад, у США до судів доходить лише близько тридцяти відсотків справ, що пояснюється поширеністю та ефективністю застосування процедур медіації.

Сутність зазначеного інституту полягає у досягненні угоди між сторонами щодо спору за допомогою посередника, яким виступає суддя. У гл. 4 третього розділу ЦПК передбачається, що до початку розгляду справи по суті, за взаємною згодою сторін може бути проведено врегулювання спору за участю судді. Врегулювання спору проводиться суддею в провадженні якого перебуває справа. Якщо сторони дійшли згоди під час цієї процедури, суддя затверджує мирову угоду сторін, а якщо конфлікт не було врегульовано в ході цієї процедури, то справа передається на розгляд іншому судді. [1]. Але поряд із цим виникає питання щодо основної функції суду, якою виступає здійснення правосуддя, а не врегулювання конфлікту. На даний момент у багатьох країнах світу спостерігається зміна уявлень про функції суду, що не оминуло і Україну. З огляду на зарубіжний досвід, можна сказати, що такий спосіб вирішення конфліктів є ефективним, але залишається відкритим питання, чи буде такий інститут дієвим в Україні.

Також для врегулювання спору суддею та досягнення згоди між сторонами необхідні відповідні знання та вміння, що пов'язано з пи-

танням навчання суддів, адже медіатори у звичайному розумінні проходять відповідні курси та отримують сертифікат, що підтверджує їх кваліфікацію. Виникає необхідність здійснення відбору суддів, які мають бажання займатися примиренням сторін та спроможні бути ефективними під час спілкування зі сторонами спору з метою їх приведення до примирення.

Серед переваг даної процедури можна виокремити: економія часу, коштів, гарантоване вирішення спору, яким будуть задоволені обидві сторони, конфіденційність з боку судді та сторін, добровільність сторін та судді в прийнятті участі в цих переговорах, гарантоване право на захист своїх прав в судовому порядку, якщо одна із сторін не буде виконувати угоду, затверджену судом; сторони не несуть ніяких додаткових витрат, оскільки їх вартість покривається сумою судового збору. Ще одним позитивним аспектом є закріплення у ЗУ «Про судовий збір» можливості повернення 50% від сплачених коштів судового збору в разі укладення мирової угоди, що також може стимулювати сторони до мирного вирішення спору.

Також слід розрізнити поняття медіації та врегулювання спору за участю судді: у першому випадку проводяться переговори між сторонами конфлікту за підтримки посередника-медіатора з метою пошуку рішення, якщо розглядати другий випадок, то тут ідеться про спілкування сторін із суддею задля отримання роз'яснень та додаткової інформації з метою оцінки сторонами перспектив судового розгляду спору; медіація орієнтована на потреби і інтереси сторін, у той час як врегулювання спору за участю судді керується позиціями сторін; посередником виступає незалежний медіатор, якого обирають сторони, а у досліджуваному інституті посередником виступає суддя, в провадженні якого перебуває справа [2, с. 28]. Також слід зазначити про можливість застосування у часі: медіація може проводитись на будь-якій стадії судового процесу, а врегулювання спору за участю судді виключно до початку розгляду справи по суті; при медіації тривалість процедури визначається за погодженням сторін, у другому випадку – протягом розумного строку, але не більше 30 днів.

Таким чином, на сьогодні питання щодо процедури врегулювання спору за участю судді в цивільному судочинстві набуває все більшої актуальності. З впровадженням даного інституту необхідно звернути увагу на підготовку суддів відповідної спеціалізації, що буде впливати на ефективність вирішення спорів. Важливо розрізнити два раніше зазначені інститути та розуміти їх переваги та недоліки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV.
2. Т. Кисельова Інтеграція медіації в судову систему України/Кисельова Т. – 2017 С.28

Науковий керівник: Кравцов С. О., асистент кафедри цивільного процесу

Хоменко Марина Віталіївна
НЮУ імені Ярослава Мудрого
ШКЮ, 2 курс, 20 група

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Відповідно до ст. 54 Конституції України громадянам гарантується захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Право інтелектуальної власності у найширшому розумінні означає закріплені законом права на результат інтелектуальної діяльності в промисловій, науковій, художній, виробничій та інших галузях. Законодавство, яке визначає права на інтелектуальну власність, базується на праві кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, які, будучи благом не матеріальним, зберігаються за його творцями і можуть використовуватися іншими особами лише за узгодженням з ними, крім випадків, визначених законодавством. Українське законодавство містить багато неузгоджень і прогалин щодо інтелектуальної власності, що неприпустимо, тому існує потреба узгодженості і відповідності законодавства міжнародно-правовим нормам.

Сьогодні далеко не всі результати інтелектуальної діяльності мають належну правову охорону в нашому законодавстві. Це, зокрема, стосується комерційної таємниці, топографій інтегральних мікросхем, наукових відкриттів і раціоналізаторських пропозицій. Із проголошенням незалежності України правове регулювання інтелектуальної власності було започатковано на нових засадах. Суттєві зміни були внесені в правове регулювання інтелектуальної власності Конституцією України. Стат-

тя 55 Конституції України проголошує право на захист прав і свобод людини. Кожному гарантується право оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Безперечно, зазначені конституційні принципи поширюються на права і свободи творців інтелектуальної власності. Оскільки Україна відноситься до континентальних правових систем, ключові положення права інтелектуальної власності містяться у Четвертій книзі Цивільного кодексу України.

Згідно зі Статтею 441 Цивільного кодексу України, використанням твору є його: опублікування; відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі; переклад, переробка, адаптація, аранжування та інші подібні зміни; включення складовою частиною до збірників, баз даних, антологій, енциклопедій тощо; публічне виконання; продаж, передання в найм (оренду) тощо; імпорт його примірників, примірників його перекладів, переробок тощо. Використанням твору є також інші дії, встановлені Законом. Ця стаття передбачає такі способи використання твору як опублікування твору або випуск його у світ. Опублікуванню твору присвячено статтю 442 ЦК; відтворення твору будь-яким способом та у будь-якій формі. Це право можна також назвати правом на повторне надання твору об'єктивної форми. Відтворення робить твір доступним іншим особам. Відтворенням є не тільки надання твору об'єктивної форми, а й втілення його в іншу форму. Між тим, прийняття національного законодавства без сталої концепції і визначення стратегії призвело до його суттєвих недоліків і хронічного відставання від потреб часу. То ж стратегічно регулювання права інтелектуальної власності в Україні підкорено ідеї інтеграції до європейської спільноти. Наприклад, відповідно до укладеної в червні 1994 р. Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС Україна зобов'язалася до 1 березня 2003 р. забезпечити належний рівень охорони прав на всі об'єкти інтелектуальної власності на рівні країн ЄС.

Постановою КМ України 1998 р. затверджено Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС, згідно з якою передбачене поетапне приведення законодавства про інтелектуальну власність у відповідність з правовими нормами країн ЄС. Після створення і, пізніше, реформування Державного департаменту інтелектуальної власності, він став координаційним центром із приведення законодавства України у сфері інтелектуальної власності до міжнародних вимог. Цього вимагає курс України на інтеграцію в ЄС, зокрема, МОН та інші єв्रोструктури економічного і політичного спрямування. Розвитком та захистом інтелектуальної власності в усьому світі займається ВОІВ, заснована ООН

в 1967 році. Вона сприяє підписанню нових міжнародних угод та модернізації національних законодавств, заохочує адміністративне співробітництво між країнами, надає технічну допомогу країнам, що розвиваються, і утримує служби, які полегшують міжнародний захист винаходів, знаків та промислових зразків. Проте процес погодження вітчизняного законодавства ще далекий від завершення. Проблеми правового регулювання права інтелектуальної власності полягають в неузгодженості норм чинного законодавства про інтелектуальну власність, зокрема, змісту законів «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», «Про авторське право та суміжні права», зі змістом норм, які закладені в Цивільному кодексі України, що створює проблеми для належного правового регулювання даного виду відносин. Законодавство покладає такий захист на державу, але в жодному законі чітко не прописані механізми цього захисту, на які органи він покладається та який порядок здійснення і притягнення до відповідальності осіб, які винні у вчиненні дій, що завдають шкоди честі і гідності автора.

Таким чином, на підставі вищевикладеного, є доцільним прийняття нових законодавчих актів, які б чіткіше регламентували питання захисту прав на такі об'єкти інтелектуальної власності та приведення чинного законодавства у сфері інтелектуальної власності у відповідність до міжнародно-правових норм, а також застосування більш суворих заходів покарання до осіб, винних у порушенні прав інтелектуальної власності.

Науковий керівник: Кацюба К. В., асистент кафедри цивільного права НЮУ ім. Ярослава Мудрого.

Хохлова Людмила Анатоліївна,
студент 3 курсу 1 групи,
Слідчо-криміналістичного інституту
НЮУ ім. Ярослава Мудрого

ЗАПЕРЕЧЕННЯ ВІДПОВІДАЧА ПРОТИ ПОЗОВУ

Чинна редакція Цивільного процесуального кодексу від 03.10.2017 (далі – ЦПК України) яка набрала чинності 15 грудня 2017 містить певну кількість норм, що гарантують відповідачу реалізацію права на захист проти пред'явленого позову. Це стосується перш за все, реалізації права

на заперечення проти позову. Одним із проявів змагальності сторін в цивільному судочинстві є подання відповідачем до суду відзиву на позов.

Відповідно до ЦПК, про прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі суд постановляє ухвалу, в якій, зокрема, зазначається строк для подання відповідачем відзиву на позов. Подання відзиву на позов є правом, а не обов'язком відповідача. Але все ж таки здебільшого, провідні юристи та науковці в галузі права рекомендують, використати дане право та подавати до суду відзив на позов.

Відзив на позовну заяву – це заява по суті справи. У відзиві відповідач викладає заперечення проти позову. При цьому заперечення може нести як матеріально – правовий так і процесуальний характер. Чинне законодавство ставить досить чіткі вимоги до складання відзиву як процесуального документу. Дані вимоги перелічені в ст. 178 ЦПК. Відзив повинен містити:

1) найменування (ім'я) позивача і номер справи; 2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові для фізичних осіб) відповідача, його місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), поштовий індекс, ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України), реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серію паспорта для фізичних осіб – громадян України, номери засобів зв'язку, офіційну електронну адресу та адресу електронної пошти, за наявності; 3) у разі повного або часткового визнання позовних вимог – вимоги, які визнаються відповідачем; 4) обставини, які визнаються відповідачем, а також правову оцінку обставин, надану позивачем, з якою відповідач погоджується; 5) заперечення (за наявності) щодо наведених позивачем обставин та правових підстав позову, з якими відповідач не погоджується, із посиланням на відповідні докази та норми права; 6) перелік документів та інших доказів, що додаються до відзиву, та зазначення документів і доказів, які не можуть бути подані разом із відзивом, із зазначенням причин їх неподання; 7) заперечення (за наявності) щодо заявленого позивачем розміру судових витрат, які позивач поніс та очікує понести до закінчення розгляду справи по суті; 8) попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які відповідач поніс і які очікує понести в зв'язку із розглядом справи. Відповідач За допомогою відзиву інформує суд про наявність в судовому процесі конкретних процесуальних недоліків, які можуть впливати на процедуру розгляду справи, пере-

шкоджати подальшому розгляду справи або взагалі унеможливлюють її розгляд.

Детальний та змістовний аналіз положень ст. 179 ЦПК України дозволяє зробити наступні висновки, що відзив може містити елементи матеріально-правового змісту (матеріально-правове заперечення), зокрема спростування або заперечення фактів викладених у позовній заяві з відповідним посиланням на норми матеріального права та існуючу у відповідача доказову базу, а також відзив може містити елементи процесуального змісту (процесуальне заперечення).

Шляхом подання процесуальних заперечень відповідач інформує суд про наявність в судовому процесі конкретних процесуальних недоліків, які виступають перешкодою до подальшого розгляду справи або взагалі унеможливлюють її розгляд. Подання відповідачем до суду відзиву є дією диспозитивного характеру, що вказує на право, а не обов'язок відповідача подавати до суду вказаний відзив. У випадку, якщо відповідач вирішив реалізувати своє право на подання відзиву до суду, його зміст повинен підтверджуватись відповідними доказами. Найгоłodнішим є те, що відповідач має право заперечувати проти всіх заявлених позивачем вимог чи їх певної частини або обсягу.

Відзив подається в строк, встановлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів з дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі. Суд має встановити такий строк подання відзиву, який дозволить відповідачу підготувати його та відповідні докази, а іншим учасникам справи – отримати відзив не пізніше першого підготовчого засідання у справі.

У переважній більшості заперечення проти позову оформлюється письмово та подається до канцелярії суду до початку першого судового засідання (попереднє судове засідання) або безпосередньо на самому засіданні. Заперечення підписується відповідачем або його представником.

Після подання відзиву на позовну заяву, позивач має право подати відповідь на відзив. Після отримання відповіді на відзив відповідач має право подати заперечення на відповідь на відзив. У запереченні відповідач викладає свої пояснення, міркування і аргументи щодо наведених позивачем у відповіді на відзив пояснень, міркувань і аргументів і мотиви їх визнання або відхилення.

Підсумовуючи викладене можна зробити висновок, що подання відповідачем відзиву на позову є своєрідною тактичною процесуальною дією, реалізація якої залежить виключно від самого відповідача та гаран-

тує йому можливість захисту своїх прав. Також це прояв забезпечення принципу змагальності, який виражається в обміні змагальними паперами учасниками судового процесу, позивачем та відповідачем. Здійснення вказаних процесуальних дій є важливим не лише для відповідача, але і для суду, оскільки інформація, що міститься у відзиві відповідача проти позову дозволяє суду мати повніше уявлення про справжні обставини справи вже на цьому, першому, етапі підготовки справи до судового розгляду.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Мамницький В. Ю.

Шаркова Олена Олександрівна
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, Слідчо-криміналістичний інститут, 3 курс, 4 група

ЕКСПЕРТ В ГАЛУЗІ ПРАВА В АСПЕКТІ РЕФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Процеси, що відбуваються у суспільстві мають свою динамічність. Як відомо, на сьогодні Україна здійснює курс на євроінтеграцію, тому щоденно відбувається реформування як зовнішніх міжнародно-правових актів, так і внутрішнього законодавства. Це і стосується змін у цивільному процесуальному законодавстві.

Реформи, які відбуваються в Україні щодо цивільного процесуального законодавства суттєво торкнулися такої процесуальної особи, як експерт в галузі права. Відповідно до Цивільно-процесуального кодексу України експертом є особа, якій доручено провести дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи, і дати висновок з питань, які виникають під час розгляду справи і стосуються сфери її спеціальних знань [1]. Свої знання експерт з права узагальнює у висновку. Висновок експерта – докладний опис проведених експертом досліджень, зроблені у результаті них висновки та обґрунтовані відповіді на питання, задані судом [1].

Старий Цивільний процесуальний кодекс не передбачав такої процесуальної особи, як експерт в галузі права, проте в аспекті реформування процесуального законодавства це змінилося. Так, відповідно до статті 73 Закону України „Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів” як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права. Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом [2]. Досить складно зрозуміти поняття „визнаний фахівець”, адже не зрозуміло яку категорію фахівців має на увазі законодавець. Важко не погодитися з докторами юридичних наук Кармазою О. та Кушерець Д., які вважають, що під час прийняття судом рішення про допуск експерта з питань права до участі в справі та доручення його висновку до матеріалів справи варто брати до уваги такі критерії, як досвід наукової роботи в галузі права; наявність наукових публікацій у фахових виданнях України й іноземних держав, включених до міжнародних науко-метричних баз даних, та опублікованих після присудження наукового ступеня; наявність документа, що підтверджує присвоєння вченого звання; ступінь активності участі в конференціях, симпозіумах, круглих столах, яка підтверджується опублікуванням тез його виступу; стажування й навчання за кордоном, які підтверджуються відповідними документами та які легалізовані в порядку, встановленому чинними міжнародними договорами України, тощо [3].

З статті 73 випливає право експерта та його обов’язок. Так, експерт в галузі права має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями, а також право на оплату послуг та на компенсацію витрат, пов’язаних з викликом до суду. Обов’язок цієї процесуальної особи полягає в зобов’язанні з’явитися до суду за його викликом, відповідати на поставлені судом питання, надавати роз’яснення. За відсутності заперечень учасників справи експерт з питань права може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції [2].

У чинному Кодексу, висновок експерта у галузі права не є доказом, але має лише допоміжний (консультативний) характер і не є обов’язковим для суду. Суд у прийнятті свого рішення може посилатися на висновок експерта лише, як на джерело відомостей.

Таким чином, не можна остаточно вирішити питання про доцільність введення процесуальної особи – експерта в галузі права, оскільки, як

ззначають доктори юридичних наук Кармаза О. та Кушерець Д., з однієї сторони, судочинство в Україні здійснюється за принципом на думку одних юристів, судді в Україні діють за принципом „*jus novit curia*” (суддя знає закони), а з іншого – врегулювання відносин стосовно залучення в судовий процес експертів з питань права не суперечить законодавству України.

Список використаної літератури:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 червня 1963 р. // Відомості Верховної Ради УРСР.–1963.-№ 30.-ст.464.
2. Закон України „Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів” №2147-VIII.
3. Експерт із питань права в судовому процесі: Новели законодавства України/ О. Кармаза, Д. Кушерець / Підприємство, господарство і право. – 2017. –№ 10. – с. 32–36.

Науковий керівник: КравцовС. О., к.ю.н., асистент кафедри цивільного процесу

СЕКЦІЯ СУДОУСТРОЮ, ПРОКУРАТУРИ ТА АДВОКАТУРИ

Гатеж Вадим Михайлович,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, юридичний факультет, 2 курс, 201 група

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УЧАСТІ АДВОКАТА У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

На шляху до євроінтеграції, перед Україною постало питання реформування важливих сфер суспільного життя. Дотримання прав і свобод людини, забезпечення верховенства права, розширення механізмів демократії є основними принципами для інтеграційних процесів. У сучасних демократичних державах неодмінною складовою системи правового захисту особи, її прав і свобод є адвокатура.

У адвокатській практиці присутнє поєднання приватного та суспільного інтересів – адвокатура в Україні є публічно-правовим інститутом, який покликаний захищати та представляти інтереси не тільки окремих осіб, а й суспільства в цілому. Діяльність адвокатів, з одного боку, має конституційно-обумовлений державно-значущий характер, а з другого, – адвокати повинні бути максимально незалежні від держави, щоб ефективно захищати фізичних та юридичних осіб від різноманітного свавілля.

Серед основних прав людини, передбачених Конституцією України, одним з найважливіших є право на отримання правової допомоги, яке прямо передбачено статтею 59 Основного Закону. В окремих випадках, правова допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Дана норма знайшла своє відображення у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року, який регулює питання організації та діяльності адвокатури. За цим Законом адвокатура як недержавний самоврядний інститут в Україні здійснює свою діяльність на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. Адвокатська діяльність визнається незалежною професійною діяльністю

адвоката, щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги.

Нинішній етап реформування адвокатури пов'язаний із реалізацією стратегії реформ в Україні, а саме: в частині конституційної трансформації системи судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів. Відповідні зміни на основі Закону про внесення змін до Конституції України від 25 листопада 2015 року (підготовлений Конституційною Комісією та поданий до Верховної Ради Президентом України) сприяли внесенню змін до статті 59 Основного Закону, згідно з якими встановлено, що кожен має право на професійну правничу допомогу, а також доповнено Конституцію України новою статтею 131–2, що стосується організації та діяльності адвокатури. Її новелою є норма, згідно з якою «виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення». Тобто захищати громадян у суді зможуть лише адвокати з відповідним посвідченням адвоката. При цьому, встановлено на законодавчому рівні винятки із цього принципу: «Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх, чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність, яких обмежена». Перехідними положеннями встановлюються також правила поступового запровадження представництва адвокатів у суді, зокрема, відповідно до статті 131–2: у Верховному Суді та судах та судах касаційної інстанції – з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року.

Вказані вище положення в юридичній спільноті часто піддаються гострій дискусії. Так, прибічники так званої «монополізації» адвокатурою судового представництва, представлені як юристами-науковцями так і діючими адвокатами, вважають, що таким чином можна досягнути підвищення якості надання юридичних послуг у сфері судового представництва інтересів громадян. Представники зовсім іншої точки зору стверджують, що «монополізація» судового представництва лише адвокатами призведе до підвищення цін на юридичні послуги, а не підвищить їх якість та обмежить конституційне право громадян на вільний вибір захисника.

Останні ж, припускають, що у кримінальних справах, у справах про адміністративні правопорушення дійсно слід допускати до представництва виключно адвокатів, зважаючи на суспільну небезпеку діяння, вчиненого

правопорушником. Проте в порядку цивільного судочинства захищається приватно-правові інтереси. Крім того, прихильники «другої позиції» вважають, що є правники, які можуть надати правову допомогу на належному професійному рівні, але не є адвокатами і не мають права здійснювати адвокатську діяльність (зокрема, посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, дипломатичної служби, юридичних служб органів державної влади та місцевого самоврядування тощо). Загалом позиція полягає у доцільності участі в судочинстві як адвокатів так і інших осіб які відповідають за встановленим в законі вимогам.

Проте, слід зазначити, що називати виключне право адвокатів на представництво в судді «монополією» є недоцільним, адже адвокатська професія є відкритою юридичною професією, тому що кожен юрист може стати адвокатом пройшовши, закріплену Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», правову процедуру набуття статусу адвоката.

Стверджувати, що закріплення виключного права адвокатів на представництво інтересів інших осіб в суді є обмеженням конституційних прав, а саме ст. 59 Конституції України є недоречним, адже адвокат має необхідний професійний рівень та можливість забезпечити реалізацію права особи на захист від кримінального обвинувачення та представництво її інтересів у суді. У той же час кожна особа є вільною у виборі захисника своїх прав серед адвокатів, а соціально-вразливим верствам населення гарантується безоплатна правова допомога.

Проведене дослідження дає підстави сформулювати наступні висновки:

1. Концептуально, прагнення врегулювати ринок надання юридичних послуг є логічним та виправданим кроком, а монополізація адвокатами здійснення представництва інтересів у судах є одним з важливих елементів такого врегулювання.

2. Монополізація як така, негативних наслідків у вигляді процедурних складнощів чи проявів корупції не спричиняє.

3. Крім того, важливою умовою для успіху реформи є ставлення адвокатів до своїх обов'язків у зв'язку з отриманням такої монополії, особливо щодо рівня якості наданої правової допомоги та професійної етики.

4. «Монополізація» судового представництва адвокатами є невідкладною вимогою сьогодення, на шляху до утвердження принципу верховенства права.

5. Вироблення стандартів якості надання правової допомоги є першочерговим напрямом діяльності Міністерства юстиції України, Коорди-

наційного центру з надання правової допомоги та адвокатського самоврядування.

Науковий керівник: Романюк І. І., к.ю.н. Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Левенець Аліна Андріївна

Студентка НЮУ імені Ярослава Мудрого

Інститут підготовки кадрів для органів юстиції України, 3 курс, 4 група

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Реалії сьогодення демонструють необхідність проведення повномасштабних реформ в країні. Про цю необхідність населення заговорило ще давно. Так, за даними опитування, проведеного у 2014 році, перш за все громадськість чекає на такі реформи: 1) антикорупційна реформа (підтримують 63% населення); 2) реформа у галузі охорони здоров'я (50%); пенсійна реформа та реформа системи соціального захисту (50%); 3) судова реформа та реформа прокуратури (45%); 4) Реформа органів правопорядку (39%); 5) Люстрація чиновників (перевірки та можливі звільнення) (38%). Проте не всі українці вірили у можливість реформування органів прокуратури. За результатами того ж опитування, у ймовірність реалізації судової реформи та реформи прокуратури у 2014 р. повірили лише 8,5% населення. Така ситуація підштовхнула уряд до *активних дій* та вже 20 травня 2015 року Указом Президента було схвалено Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, одним із завдань якої стало приведення повноважень та діяльності органів прокуратури до європейських стандартів.

Важливим є дослідження стану реформи прокуратури та оцінка ефективності діяльності органів прокуратури за наслідками проведених дій. В процесі реформування прокуратури відбулися позитивні зміни, серед яких, зокрема: люстрація і кількісне скорочення працівників прокуратури тощо; впровадження інституту прокурорського самоврядуван-

ня, який має досить широкі повноваження щодо призначення членів Вищої ради юстиції та прийняття рішення про припинення їх повноважень, фінансування та організаційного забезпечення діяльності прокуратури, звернення до органів державної влади та їх посадових осіб із пропозиціями про вирішення питань діяльності прокуратури, внесення рекомендацій про призначення та звільнення прокурорів з адміністративних посад тощо. Така новела безумовно є позитивною, адже чим більше повноважень мають органи прокурорського самоврядування, які колегіально будуть вирішувати відповідні питання, тим менше можливостей мають керівники прокуратур втручатися у діяльність її працівників та отримувати неправомірну вигоду шляхом зловживання своїм службовим становищем. Важливою є також і належна, професійна участь прокурорів у судових дебатах, що дає змогу не лише забезпечити виконання завдань кримінального провадження, а й сприяє утвердженню авторитету прокуратури як органу державної влади і конкретного прокурора як її представника в очах суспільства. Саме цей етап судового розгляду разом із проголошенням вироку має найбільше виховне і соціальне значення.

Разом з тим, на сьогодні залишаються так і не вирішеними низка питань, що гальмують реформування прокуратури. Однією із проблем, на думку експертів Консультативної місії Європейського Союзу в Україні, є питання співпраці з правоохоронними органами, особливо з Національною поліцією України, Національним антикорупційним бюро України, Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою України і органами правосуддя. Відсутнє відчуття спільної мети, стандартні робочі процедури – складні й бюрократичні, а ефективність кримінальних розслідувань аж ніяк не оптимальна.

Наступною проблемою є необхідність підвищення ефективності діяльності прокуратури шляхом добору кваліфікованих кадрів. Адже, ефективне функціонування органів прокуратури залежить як від якості закону, так від якості фахівців, що забезпечують її діяльність. Комітет міністрів Ради Європи у своїй Рекомендації державам-учасницям Res (2000) 19 щодо ролі прокуратури в системі кримінального правосуддя зазначив, що «найвищий рівень володіння професійними навичками та доброчесність є передумовами ефективної роботи прокуратури і забезпечення суспільної довіри до цієї служби». Важливим кроком на шляху до вирішення цього питання стала розробка законопроекту «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії», метою якого є розвиток правничої освіти, спрямований на підготовку

правника відповідно до його фундаментальної ролі – утверджувати верховенство права через захист прав і свобод людини. Як йдеться у пояснювальній записці до вказаного законопроекту, із його прийняттям існуючі навчальні програми змістовно та методологічно вдосконаляться з метою забезпечення підготовки правника відповідно до європейських стандартів.

Як вбачається з вищевикладеного, під впливом євроінтеграційних процесів в діяльності органів прокуратури відбулися принципово нові зміни. Разом з тим, ефективність реформування залишає бажати кращого. Так, експерти Реанімаційного пакету реформ посередньо оцінили процес здійснення реформ в Україні у 2,52 бала (за 5-бальною шкалою). Проте, процес реформування системи органів прокуратури відповідно до міжнародних стандартів триває і сьогодні. Важливою є необхідність консолідації зусиль з розробки та впровадження ефективної системи спеціальної підготовки прокурорів, що ґрунтуватиметься на європейських стандартах та кращому досвіді провідних держав Європи. Значну увагу варто приділити ролі прес-служб у висвітленні діяльності та формуванні позитивного іміджу прокуратури, адже ефективна комунікація із суспільством має велике значення для відновлення довіри до органів прокуратури.

Тож, сподіваємося на досягнення ефективних результатів, які забезпечать утвердження верховенства права через захист прав і свобод людини у всіх сферах розвитку та реформування органів прокуратури.

Зміст

ВСТУПНЕ СЛОВО	3
----------------------------	---

Секція Адміністративне право та процес, адміністративна діяльність, митне право

Демченко В. О.

ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІВ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ	4
--	---

Зайка А. В.

ШТРАФНІ БАЛИ ЯК АДМІНІСТРАТИВНЕ СТЯГНЕННЯ	6
---	---

Іванова А. С.

ЩОДО ПИТАННЯ ДУБЛЮВАННЯ НАГЛЯДОВИХ (КОНТРОЛЬНИХ) ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНСПЕКЦІЇ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ	8
---	---

Логвиненко С. С.

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ НАД РЕАЛІЗАЦІЄЮ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	11
---	----

Микитюк О. С.

ЗАКОНОДАВЧІ РЕФОРМИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ.....	14
--	----

Осітрова Ю. О.

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ІНКЛЮЗИВНУ ОСВІТУ: ВІД УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ; ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	16
--	----

Псьота О. В.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	19
--	----

Секція Державне будівництво, муніципальне право

Федотов І. М.

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	23
---	----

Секція Екологічне право, земельне та аграрне право

Корнієнко А. М. СТАНДАРТИЗАЦІЯ, ЯК ФУНКЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	26
Мосієвич С. І. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДОБУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ БУРШТИНУ	28

Секція Конституційного права та процес

Дергачов А. К. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРАВА ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ	31
Дмитренко Ю. О. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВА НА АБОРТ ЯК НЕВІД'ЄМНОГО ПРАВА ЖІНКИ	33
Риков А. М. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ	36
Павлов Р. В. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ ІМПІЧМЕНТУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	38
Токар Д. Є. ДО ПИТАННЯ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ	40
Топчанюк О. А. КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ТА ПОЗИЦІЯ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ	43
Трофімов Б. Д. РЕФОРМУВАННЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В ДВОПОЛАТНИЙ ПАРЛАМЕНТ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ТА АКТУАЛЬНІСТЬ	48

Секція Кримінологія та кримінально-виконавче право

Бринюк Г. О. ДО ПИТАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ІСНУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ У ВИДІ ВИПРАВНИХ РОБІТ	51
Сердюк В. М. ДО ПИТАННЯ ДЕПУТАТСЬКОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ	53

Савчук Я. О.	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА СВОБОДУ ВІРОСПОВІДАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН	55
Шейко К. В.	
ЩОДО СПОСОБІВ НЕЗАКОННОГО ВИГТОВЛЕННЯ, ЗБЕРІГАННЯ, ЗБУТУ АБО ТРАНСПОРТУВАННЯ З МЕТОЮ ЗБУТУ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ В УКРАЇНІ	59
Щербань Я. С.	
ПРАЦЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ	61

**Секція Кримінального права і процес;
оперативно-розшукова діяльність**

Андрущенко О. П.	
ЧИ ПОТРІБНА СМЕРТНА КАРА?	67
Горб Т. І.	
ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ЗЛОЧИНУ СТ. 263 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	69
Зубова А. О.	
ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ОКРЕМИХ КРАЇН	71
Зіверт М. І.	
ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ СИМВОЛКИ БЛАКИТНОГО ЩИТА У КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ	74
Коваль В. О.	
НОВЕЛА В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ – ВІДЕОФІКСАЦІЇ ОБШУКУ	78
Кілочек А. А.,	
ПРОВОКАЦІЯ ЗЛОЧИНУ	80
Килинник Н. О.	
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ, ВИЗНАЧЕНИХ У ПРИМІТЦІ ДО СТАТТІ 45 КК УКРАЇНИ	81
Кошель В. В.	
«ЧОЛОВІЧИЙ» АСПЕКТ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	83
Мочульська А. Ю.	
ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ: НОВІ ВИКЛИКИ ЧАСУ	86

Рудковська М. Р.	РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ.....	87
Трифонов М. А.	АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ СТ. 242 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	90
Петренко М. О.	ДО ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НЕЗАКІНЧЕННИЙ ЗЛОЧИН	92
Шахрай К.	СЛІДЧИЙ СУДДЯ ЯК СУБ'ЄКТ КОНТРОЛЮ ЗА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	102

Секція Юридична клінічна діяльність

Дробко В. М.	SWOT- АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА.....	105
Матвєєва Ю. І.	ПРИНЦИП КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУВ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ.....	108
Пазюк М. В.	КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА	111
Токарь Я. О.	КОМПЕТЕНЦІЇ ТА ЦІННОСТІ, ЯКІ МОЖНА ОТРИМАТИ В ЮРИДИЧНИХ КЛІНІКАХ.....	114

Секція Міжнародне право та право Європейського Союзу

Бринюк Г. О.	ПРОБЛЕМИ РАТИФІКАЦІЇ СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ	117
Гасанова К. Х.	ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЧИННИК ПОВНОЦІННОГО РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНИ ЯК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	119

Гузема А. А.	
ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: СКЛАДНОЩІ СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНА СИСТЕМА НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ І ГАРАНТІЙ ЗАХИСТУ	122
Казакевич А. О.	
ПРОБЛЕМИ НАБУТТЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ. ВИЗНАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ ЯК ПОВНОПРАВНОГО УЧАСНИКА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА	126
Колдашов А. О.	
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ДЕФІЦИТУ ДЕМОКРАТІЇ В ЄС.....	130

Секція теорії держави та права

Бігун Т. Ю.	
ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: УТОПІЯ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?	133

Секція Трудове право та право соціального забезпечення

Григор'єв В. І.	
ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА	136
Зубашков М.	
ЩОДО ПИТАННЯ ПЕРЕВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	138
Капліна В. А.	
ПОРУШЕННЯ РОБОТОДАВЦЯМИ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД: ВИРОБНИЧА НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ВСЕДОЗВОЛЕНІСТЬ.....	140
Полуніна А. В.	
ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ МІЖ ДЕРЖАВОЮ І ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ.....	143
Починок О. В.	
ЩОДО ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ НЕСТАНДАРТНИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ.....	146
Торгашова К. О.	
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	149

Фесенко Ю. А.	
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИНЕКНЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ЗА УЧАСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ	151
Цибулько А. В.	
ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ	154
Червоняца К. С.	
ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	157

Секція Фінансове право, податкове право

Левчук Ю. К.	
ПРИНЦИП ПРАВОВОЇ ВИНАЧЕНОСТІ У ПОДАТКОВОМУ ПРАВІ.....	161

Секція Цивільного права та цивільний процес

Горб Т. І.	
« РОЗУМНІ СТРОКИ» РОЗГЛЯДУ СПРАВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ СУДОЧИНСТВА	165
Жданюк Н. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРАВОВІДНОСИНАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ	167
Коваленко В. А.	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОГО ПОРЯДКУ ЗВЕРНЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА ПРЕДМЕТ ШПОТЕКИ.....	169
Корсунська А. Д.	
ІНСТИТУТ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ ТА ЙОГО ВІДМІННІСТЬ ВІД МЕДІАЦІЇ	172
Хоменко М. В.	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	174
Хохлова Л. А.	
ЗАПЕРЕЧЕННЯ ВІДПОВІДАЧА ПРОТИ ПОЗОВУ	176
Шаркова О. О.	
ЕКСПЕРТ В ГАЛУЗІ ПРАВА В АСПЕКТІ РЕФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	179

Секція Судустрій, прокуратура та адвокатура

Гатеж В. М.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ
УЧАСТІ АДВОКАТА У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ..... 182

Левенець А. А.

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ
ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 185

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Збірка тез наукових доповідей і повідомлень
VII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів,
аспірантів та молодих вчених

м. Харків, 18 травня 2018 року

Відповідальний за випуск *В. П. Янишен*

Відповідальність за зміст тез доповідей
та повідомлень несуть самі автори

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку з оригінал-макета 16.05.2018.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 10,38. Ум. друк. арк. 11,39. Вид. № 1911.
Тираж 80 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Почернін
Тел. (057) 717-28-80